

Aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika

H Hattingh

orcid.org/0000-0002-9072-3733

Verhandeling aanvaar ter nakoming vir die graad *Magister in
Omgewingswetenskappe* aan die Noordwes-Universiteit

Studieleier:	Ms S Cornelius
Medestudieleier:	Ms NS Jacobs
Hulpstudieleier:	Prof L Kruger

Gradeplegtigheid Mei 2022
27204294

VOORWOORD

My opregte waardering en dank word uitgespreek teenoor die volgende persone:

My studieleier, Selna Cornelius, vir jou leiding en ondersteuning deur al die jare.
My medestudieleier, Niké Jacobs, vir jou volgehoue hulp met al die tegniese en taal aspekte
van die studie.

My beste vriend, Frikkie, vir jou motivering, ondersteuning en begrip.

My ouers, vir julle ondersteuning en geduld sodat ek nog verder kon studeer.
Die SA Akademie vir die finansiële ondersteuning wat die studie moontlik gemaak het.
Alle eer aan God.

OPSOMMING

Die identifisering van aktuele afbakeningskriteria en die ontwikkeling van 'n spesifiek landelike tipologie het in Suid-Afrika 'n traë trant aangeneem. Verskillende regeringsdepartemente het elk individuele nedersettingstipologieë ontwikkel, wat veroorsaak dat afbakeningskriteria telkens nie konsekwent toegepas word nie. Hierdie studie het ten doel om afbakeningskriteria vir landelike nedersettings te ondersoek ten einde aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer. Die studie maak gebruik van 'n verkennende gemengde navorsingsmetode wat kwalitatiewe en kwantitatiewe data in die navorsingsproses integreer. Tydens die empiriese ondersoek is meervoudige gevallestudiegebiede gebruik om die geïdentifiseerde huidige, meetbare afbakeningskriteria op toe te pas om ten einde landelike heterogeniteit te ondersoek. Bevindinge vanuit die gevallestudieanalise is gebruik om 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika te skep en te illustreer. Die geïdentifiseerde aktuele afbakeningskriteria kan moontlik die vertrekpunt wees om 'n nuwe aktuele landelike tipologie vir Suid-Afrika toe te lig.

Sleuteltermes: landelike nedersettings, klassifikasie van landelike nedersettings, nedersettingstipologieë, landelike heterogeniteit, afbakeningskriteria

ABSTRACT

The identification of current demarcation criteria and the development of a specifically rural typology has adopted a slow trend in South Africa. Different government departments have each developed individual settlement typologies, which means that demarcation criteria are not consistently applied each time. This study aims to investigate demarcation criteria for rural settlements in order to identify current demarcation criteria for the classification of rural settlements in South Africa. The study uses an exploratory mixed research method that integrates qualitative and quantitative data in the research process. During the empirical investigation, multiple case study areas were used to apply the identified current, measurable demarcation criteria in order to investigate rural heterogeneity. Findings from the case study analysis were used to create and illustrate a concept typology for the demarcation of rural settlements in South Africa. The identified current demarcation criteria could possibly form the starting point for explaining a new current rural typology for South Africa.

Key terms: rural settlements, classification of rural settlements, settlement typologies, rural heterogeneity, demarcation criteria

INHOUDSOPGAWE

VOORWOORD	I
OPSOMMING (AFRIKAANS)	II
ABSTRACT (ENGLISH)	III
HOOFSTUK 1: INLEIDING	1
1.1 Agtergrond en probleemstelling.....	1
1.2 Navorsingsdoelwitte.....	4
1.3 Struktuur van die navorsingsverslag	5
1.4 Beperkings tot die navorsing	7
1.5 Etiese oorwegings.....	7
1.6 Akronieme.....	8
HOOFSTUK 2: NAVORSINGSMETODOLOGIE.....	10
2.1 Inleiding.....	10
2.2 Gemengde navorsingsmetode.....	12
2.2.1 Stap 1: Literatuurstudie.....	13
2.2.1.1 Literatuuridentifisering	13
2.2.1.2 Literatuurinsluitingskriteria	13
2.2.1.3 Dataontginning en -analise	14
2.2.2 Stap 2: Verfyning van afbakeningskriteria.....	15
2.2.3 Stap 3: Empiriese ondersoek.....	15

2.3	Etiese oorwegings.....	16
2.4	Samevatting	16
HOOFSTUK 3: ONTSYFERING VAN LANDELIKE NEDERSETTINGS		17
3.1	Inleiding.....	17
3.2	Landelike nedersettings as 'n betwiste konsep	18
3.2.1	Definiëring van landelike nedersettings	20
3.3	Die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings	21
3.3.1	Onderskeidsfaktore tussen landelike en stedelike nedersettings	22
3.3.2	Eienskappe van landelike nedersettings in Suid-Afrika	23
3.3.3	Kompleksiteit van die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika	25
3.4	Landelike heterogeniteit.....	26
3.4.1	Suid-Afrikaanse landelike mosaïek	27
3.4.2	Beplanning van landelike nedersettings.....	28
3.5	Samevatting	29
HOOFSTUK 4: DIE AFBAKENING EN AFBAKENINGSKRITERIA VAN LANDELIKE NEDERSETTINGS INTERNASIONAAL EN SPESIFIEK IN SUID-AFRIKA.....		30
4.1	Inleiding.....	30
4.2	Die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings deur die gebruik van landelike tipologieë.....	31
4.2.1	Agtergrond tot die ontwikkeling van landelike tipologieë	32
4.2.2	Die gebruik van landelike tipologieë.....	33
4.3	Algemene internasionale afbakeningskriteria by landelike tipologieë	34

4.3.1	Inhoudsanalise van die afbakeningskriteria met internasionale oorsprong.....	38
4.4	Afbakening en afbakeningskriteria van landelike nedersettings in Suid-Afrika	45
4.4.1	Historiese oorsig oor die ontwikkeling van landelike tipologieë in Suid-Afrika ...	45
4.4.1.1	Voor 1994:.....	47
4.4.1.2	Post-Apartheid:.....	47
4.4.1.3	Statistiek Suid-Afrika (1996 & 2001)	49
4.4.1.4	Suid-Afrikaanse regeringsdepartemente.....	50
4.4.1.5	Wetenskaplike en Nywerheidnavorsingsraad (WNNR) (2004; 2008 & 2018): ...	55
4.4.2	Huidige direkteur in die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika	60
4.4.2.1	Beleide	60
4.4.2.2	Wetgewing.....	64
4.4.3	Inhoudsanalise van die afbakeningskriteria van landelike tipologieë in Suid-Afrika	66
4.5	Samevatting	70
 HOOFSTUK 5: ONTLEDING VAN AFBAKENINGSKRITERIA VAN LANDELIKE NEDERSETTINGS IN SUID-AFRIKA DEUR GEBRUIK TE MAAK VAN GEVALLESTUDIEGEBIEDE.....		
5.1	Inleiding.....	71
5.2	Verfyning van die afbakeningskriteria	74
5.2.1	Administratief.....	74
5.2.2	Morfologies	75
5.2.3	Demografies	77

5.2.4	Funksioneel	80
5.3	Gevallestudieanalyse	83
5.3.1	Veelvuldige gevallestudiegebiede.....	83
5.3.1.1	Ganyesa	85
5.3.1.2	Jan Kempdorp	86
5.3.1.3	Pampierstad	88
5.3.1.4	Ikageng.....	90
5.3.2	Toepassing van die geselekteerde afbakeningskriteria.....	92
5.3.2.1	Assesseringsmatriks.....	93
5.3.3	Data voorstelling	96
5.3.3.1	Ganyesa	97
5.3.3.2	Jan Kempdorp	98
5.3.3.3	Pampierstad	99
5.3.3.4	Ikageng.....	100
5.3.3.5	Gekombineerde vergelykende voorstelling van al die gevallestudiegebiede ...	102
5.4	Samevatting	102
HOOFSTUK 6: GEVOLGTREKKINGS EN AANBEVELINGS		104
6.1	<i>Navorsingsdoelwit 1: Beskryf die agtergrond rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings.....</i>	104
6.1.1	Tekort aan <i>landelike</i> tipologieë	104
6.1.2	Tekort aan landelike tipologieë met veelvuldige kategorieë	105
6.1.3	Negatiewe konnotasie aan 'landelik'	106

6.2	<i>Navorsingsdoelwit 2: Verskaf 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings internasionaal en in Suid-Afrika.</i>	106
6.2.1	Beperkte literatuuroorsig oor bruikbare afbakeningskriteria by tipologieë.....	106
6.2.2	Konteks-spesifieke landelike tipologieë	108
6.2.3	Variasie in skaal by landelike tipologieë.....	108
6.3	<i>Navorsingsdoelwit 3: Identifiseer die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in huidige direkteie in Suid-Afrika.</i>	109
6.3.1	'Landelik' word nie afgebaken of gedefinieer in direkteie nie	109
6.3.2	Onkonsekwentheid en swak koördinerings van nedersettingstipologieë en landelike afbakeningskriteria tussen Suid-Afrikaanse direkteie	110
6.4	<i>Navorsingsdoelwit 4: Analiseer die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings en pas dit op relevante gevallestudies toe....</i>	111
6.4.1	Afbakeningskriterialesse vanaf internasionale lande.....	111
6.4.2	Meting van ekonomiese faktore	113
6.4.3	Impak van die verval van landelike nedersettings	113
6.4.4	Die beskikbaarheid van aktuele data	114
6.5	<i>Navorsingsdoelwit 5: Skep en illustreer 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika.</i>	115
6.5.1	Verskillende klassifiseringsmetodologieë en -benaderings tot die afbakening van landelike nedersettings	115
6.5.2	Kombinasie van veelvuldige afbakeningskriteria.....	116
6.6	<i>Finale slotsom en aanbevelings vir toekomstige navorsing</i>	117
BIBLIOGRAFIE.....		119

BYLAE (FINAAL).....	131
----------------------------	------------

LYS VAN TABELLE

Tabel 1-1: Navorsingsdoelwitte	5
Tabel 1-2: Struktuur van die navorsingsverslag	6
Tabel 1-3: Lys van akronieme	8
Tabel 4-1: Nedersettingstipologie kategorieë.....	35
Tabel 4-2: Teoretiese matriks van die afbakeningskriteria wat gebruik word, met internasionale oorsprong.....	41
Tabel 4-3: Stedelike Ontwikkelingstrategie (1995).....	48
Tabel 4-4: Die Witskrif op Plaaslike Regering (1998).....	48
Tabel 4-5: Die Toestand van Menslike Nedersettingsverslag (1999)	51
Tabel 4-6: Departement van Waterwese nedersettingstipologie (2000).....	52
Tabel 4-7: MIIR Munisipale Tipologie	54
Tabel 4-8: Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie (2004).....	56
Tabel 4-9: SASN / WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (2008)	57
Tabel 4-10:Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (2018)	58
Tabel 4-11: Teoretiese matriks van die afbakeningskriteria soos toegepas vir Suid- Afrikaanse nedersettingstipologieë.....	68
Tabel 5-1: Verfyning van die afbakeningskriteria by die administratiewe tema	75
Tabel 5-2: Verfyning van die afbakeningskriteria by die morfologiese tema.....	76
Tabel 5-3: Verfyning van die afbakeningskriteria by die demografiese tema.....	78
Tabel 5-4: Verfyning van die afbakeningskriteria by die funksionele tema	80
Tabel 5-5: Motivering vir gevallestudiegebiede	84
Tabel 5-7: Assesseringsmatriks.....	94

LYS VAN FIGURE

Figuur 2-1: Navorsingsontwerp van die studie	11
Figuur 2-2: Opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsmetode	12
Figuur 3-1: Die konseptualisering van landelike nedersettings	19
Figuur 4-1: Die koderingsproses.....	39
Figuur 4-2: Tydlyn van die Suid-Afrikaanse landelike tipologieë	46
Figuur 4-3: Statistiek Suid-Afrika se landelike klassifisering	50
Figuur 4-4: Streeks- landelike ontwikkelingsmodel	64
Figuur 5-1: Metodologieproses	73
Figuur 5-2: 'n Gesamentlike voorstelling van die liggings van al die gevallestudiegebiede.	84
Figuur 5-3: Ligging van Ganyesa in die konteks van omliggende nedersettings	85
Figuur 5-4: Behuising in Ganyesa	86
Figuur 5-5: Natuurlike dammetjies in Ganyesa	86
Figuur 5-6: Informele stalletjies in Ganyesa.....	86
Figuur 5-7: Spazawinkel in Ganyesa	86
Figuur 5-8: Ligging van Jan Kempdorp in die konteks van omliggende nedersettings	87
Figuur 5-9: 'n Voorbeeld van 'n hoërskool in Jan Kempdorp.....	88
Figuur 5-10: Andulusia gemeenskapsaal.....	88
Figuur 5-11: Openbare park in Jan Kempdorp.....	88
Figuur 5-12: Polisiestasie in Jan Kempdorp.....	88
Figuur 5-13: Ligging van Pampierstad in die konteks van omliggende nedersettings	89
Figuur 5-14: Kgono laerskool in Pampierstad	90

Figuur 5-15: Jeugsentrum in Pampierstad	90
Figuur 5-16: Kommersiële sentrums in Pampierstad	90
Figuur 5-17: Polisiestasie in Pampierstad.....	90
Figuur 5-18: Ligging van Ikageng in die konteks van omliggende nedersettings.....	91
Figuur 5-19: Spaza winkel in Ikageng.....	91
Figuur 5-20: Informele behuising in Ikageng.....	91
Figuur 5-21: Formele behuising in Ikageng.....	92
Figuur 5-22: Voorbeeld van 'n skool in Ikageng	92
Figuur 5-23: Ganyesa – Morfologiese benadering	97
Figuur 5-24: Ganyesa – Demografiese benadering	97
Figuur 5-25: Ganyesa – Funksionele benadering	98
Figuur 5-26: Jan Kempdorp – Morfologiese benadering	99
Figuur 5-27: Jan Kempdorp – Demografiese benadering	99
Figuur 5-28: Jan Kempdorp – Funksionele benadering	99
Figuur 5-29: Pampierstad – Morfologiese benadering	100
Figuur 5-30: Pampierstad – Demografiese benadering.....	100
Figuur 5-31: Pampierstad – Funksionele benadering	100
Figuur 5-32: Ikageng – Morfologiese benadering.....	101
Figuur 5-33: Ikageng – Demografiese benadering.....	101
Figuur 5-34: Ikageng – Funksionele benadering.....	101
Figuur 5-35: Gesamentlike voorstelling van die afbakeningskriteria per nedersetting	102
Figuur 6-1: Generiese stel afbakeningskriteria by die samestelling van landelike tipologieë ..	107

Figuur 6-2: Konsep-tipologie vir landelike nedersettings.....	117
---	-----

LYS VAN BYLAE

Bylaag A: Administratiewe koderingstabel.....	131
Bylaag B: Morfologiese koderingstabel.....	132
Bylaag C: Demografiese koderingstabel.....	135
Bylaag D: Funksionele koderingstabel.....	141
Bylaag E: Data projeksies	146
Bylaag F: Skaalwaardes.....	154
Bylaag G: Etiekgoedkeuringsbrief	157

HOOFSTUK 1: Inleiding

1.1 Agtergrond en probleemstelling

Ongeveer 'n derde (33,14%) van die totale bevolking van Suid-Afrika (2019) word tans in landelike nedersettings gevind (Die Wêreldbank, 2019). Die landelike bevolking en -nedersettings in Suid-Afrika is ook berug vir armoede en onderontwikkeling (Nasionale Beplanning Kommissie, 2011:264; Gopaul, 2006:20) wat die noodsaaklikheid van 'n hernude fokus op die ontwikkeling van landelike nedersettings beklemtoon. Wêreldwyd bestaan daar egter 'n oorvloed uiteenlopende definisies van die konsep 'landelik' (Hart *et al.*, 2005:1149; Keating & Phillips, 2008:2; Eagar *et al.*, 2014:13; Medani, 2016) en vae afbakeningskriteria (Du Plessis & Landman, 2002:18; Jeeva & Cilliers, 2020:7). Dit saai verwarring onder akademici en praktisyns oor hoe om landelike nedersettings te verstaan en daarvoor te beplan om gewenste groei en ontwikkeling te bewerkstellig. Potts (2012:2) waarsku dat die variasie in die definiëring en afbakening van stedelike en landelike nedersettings die data en statistiek wat daaruit voortspruit beïnvloed. Dit het tot gevolg dat landelike nedersettings in Afrika dikwels wanvoorgestel en foutiewelik gekarakteriseer word, aangesien dit nie noodwendig die spoedige ontvolking ondervind soos dikwels berig word nie (Potts, 2012:1).

Die term 'landelik' word deur Woods (2005:4) as vaag en ambisieus beskryf. Woods (2011:2) waarsku ook dat die konsep 'landelik' 'n *chaotiese en glibberige idee is wat maklike definiëring en afbakening ontglip*. Dit kan toegeskryf word aan die uiteenlopende perspektiewe op die betekenis en konseptualisering van die term 'landelik' deur verskillende individue (Stoop 2018:9). Daar bestaan ook geen universeel gestandaardiseerde definisie van wat as 'landelik' beskou kan word nie (Hart *et al.*, 2005:1149; Keating & Phillips, 2008:2; Eagar *et al.*, 2014:13). Verskeie pogings is, nietemin, al deur verskillende lande aangewend om 'landelik' te definieer en toepaslike afbakeningskriteria te klassifiseer, maar die kompleksiteit daarvan kniehalter die taak (Hart *et al.*, 2005:1149).

Die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings is dikwels onseker en vaag. Woods (2011:2), redeneer dat om 'n duidelike skeidingslyn tussen landelik en stedelik te trek 'n geweldig uitdagende proses is, aangesien 'n aantal faktore 'n rol in die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings speel. Eerstens, fnuik die verhoogde sirkulêre migrasiestrome tussen landelike en stedelike nedersettings duidelike klassifisering (Cross, 2006:209). Migrasiestrome word tussen landelike-, semi-landelike- en groter metropolitaanse stedelike nedersettings in verskillende rigtings waargeneem (Oucho & Gould, 1993:259; Cross, 2006:207; Kok *et al.*, 2006:1). Sommige individue pendel ook daagliks tussen landelike en stedelike nedersettings as

deel van die beweging tussen woning en werksplek (Hugo *et al.*, 2003:280). Kok *et al.* (2006:1) argumenteer verder dat migrasiestrome wat op die periferie van stedelike nedersettings waargeneem word daartoe kan lei dat die grense van nabye nedersettings verdoesel word.

Tweedens word landelike afbakening verder gekompliseer deur die vervaging van nedersettingsgrense (Medani, 2016). Dayly en Adair (2007:1407) vermeld dat die verhouding tussen die kern en periferie al hoe meer kompleks geword het en dat landelike en stedelike nedersettings as 'n digotomie verouderd is. Dit dui daarop dat eienskappe van landelike en stedelike nedersettings nie meer uniek tot slegs landelik of slegs stedelik is nie. 'n Voorbeeld van hierdie betwisbare onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings, voortspruitend uit die Suid-Afrikaanse geskiedenis, is die dig-bewoonde informele nedersettings wat as stedelik beskou word na aanleiding van hulle vinnige bevolkingsgroei en digte behuisingsgrein, maar wat weinig administratiewe of ekonomiese funksies insluit (wat weer kenmerkend van landelike nedersettings is) (Atkinson, 2014:5; Medani, 2016).

Derdens kan die veranderinge in die ekonomiese aktiwiteite en grondgebruike van landelike nedersettings ook die konvensionele grense tussen landelike en stedelike nedersettings vervaag (Cloke, 2006:18-19; Pandey, 2003:33). Sommige landelike areas in Suid-Afrika sluit byvoorbeeld gedeeltes in waar daar uiters gesofistikeerde kommersiële boerderypraktyke voorkom, waarvan eienskappe soos goeie infrastruktuur (gewoonlik kenmerkend van stedelike areas) en relatiewe rykdom deel vorm (Pandey, 2003:33; Schmidt & Du Plessis, 2013:14). Gevolglik, is die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings dikwels newelagtig (Medani, 2016).

Landelike nedersettings in Suid-Afrika word dikwels geklassifiseer as areas wat oorbly nadat die stedelike nedersettings geïdentifiseer is (Eagar *et al.*, 2014:12; Stats SA, 2004:14). Calico (soos aangehaal deur Eagar *et al.*, 2014:12) waarsku dat indien landelike nedersettings beskou word as enigiets wat stedelike areas uitsluit, dit in iets wat later hanteer word as *klein stedelike omgewings* ontaard. Indien landelike nedersettings dus slegs geklassifiseer word as die restant nadat stedelike nedersettings geïdentifiseer is, kom landelike nedersettings nooit tot hulle eie reg nie. Beyazli *et al.* (2017:225) beskuldig ook die Beplanningsteorie en -praktyk daarvan dat dit hoofsaaklik op stedelike nedersettings fokus en, as gevolg daarvan, landelike nedersettings grotendeels oorsien. Gevolglik word landelike nedersettings dikwels afgeskeep tydens die formulering van landelike beleide, die toewysing van hulpbronne en in die beplanning van hierdie nedersettings (Eagar *et al.*, 2014:9).

Die differensiasie tussen verskillende tipes landelike nedersettings behoort ook van groter belang te wees, as om bloot landelik teenoor stedelik te definieer en af te baken (Stonawská & Vaishar, 2018:182). Schmidt en Du Plessis (2013:12) voer hierby aan dat 'landelik' nie as 'n homogene

ruimte waargeneem moet word nie, maar stel voor dat daar eerder op landelike diversiteit gekonsentreer moet word. Landelike nedersettings is wêreldwyd tog kompleks en divers en beskik elk oor unieke landelike elemente (Hart *et al.*, 2005:1150; Bryden, 2011:6; Eagar *et al.*, 2014:12). Landelike nedersettings groei byvoorbeeld teen verskillende tempo's en verskil in grootte en vlak van afgeleëheid (Hart *et al.*, 2005:1150). Die klassifisering van verskillende tipes landelike nedersettings volgens ooreenstemmende eienskappe bied meer insig tot dié nedersettings vir belanghebbendes en derhalwe kan daar gunstiger vir hulle beplan word. 'n Gedifferensieerde klassifikasie tot landelike nedersettings behoort gevolglik ontwikkel te word (Stonawská & Vaishar, 2018:12).

Die ontwikkeling van tipologieë en aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings is tans 'n globale fokusarea onder owerhede en 'n omvangryke besprekingspunt tussen akademici (Eagar *et al.*, 2014:15). Landelike tipologieë, toegelig deur aktuele afbakeningskriteria, bied ondersteuning om landelike nedersettings in meer diepte te verstaan en sodoende by te dra tot die skepping van 'n basis vir landelike beplanning en -beleidsformulering (Beyazli *et al.*, 2017:226). Volgens Ögdül (2010:1520) is dit noodsaaklik om landelike nedersettings goed te verstaan, aangesien baie landelike gemeenskappe gemarginaliseer is in terme van ekonomiese, sosiale en ruimtelike aspekte.

Beyazli *et al.* (2017:226) verduidelik dat landelike tipologieë gebruik word om die landelike heterogeniteit binne elke land te beklemtoon. Deur die gebruik van landelike tipologieë en relevante afbakeningskriteria, kan rangordes ontwikkel word en onderskeid tussen verskillende landelike nedersettings getref word. Dit is dus 'n noodsaaklike beleidformuleringsmeganisme wat hulp verleen om die diverse behoeftes en potensiaal van landelike nedersettings te identifiseer (Skotse Uitvoerende Ontwikkelingsdepartement, 2005:1; Ögdül, 2010:1520). Dit beïnvloed die wyse waarop beleide en direktiewe gekonseptualiseer en geïmplementeer word, sowel as hoe hulpbronne versprei en toegewys word (Schmidt & Du Plessis, 2013:13). Landelike tipologieë reflekteer nie bloot slegs op die heterogeniteit tussen landelike nedersettings nie, maar moedig ook die formulering van aktuele beplanningsbeleide en ingeligte besluitneming aan om die verskille tussen landelike nedersettings te reflekteer (Skotse Uitvoerende Ontwikkelingsdepartement, 2005:1). Hedlund (2016:463) argumenteer dat elke land sy eie landelike tipologie met unieke afbakeningskriteria moet ontwikkel, aangesien die sosio-ekonomiese struktuur grotendeels tussen lande varieer. In Suid-Afrika is daar tans groot leemtes in die ontwikkeling van 'n unieke landelike tipologie, soos wat hieropvolgend verduidelik sal word.

Die identifisering van aktuele afbakeningskriteria en die ontwikkeling van spesifiek 'n landelike tipologie het in Suid-Afrika 'n traë trant aangeneem en is immer gebrekkig en onvolledig. Volgens

Schmidt en Du Plessis (2013:12) het die verskillende regeringsdepartemente van Suid-Afrika elk individuele nedersettingstipologieë ontwikkel, wat hul eie definisie en afbakening van die konsepte 'landelik' en 'stedelik' insluit. Hierdie tipologieë en afbakeningskriteria bied slegs funksionaliteit vir die onderskeie departemente se unieke gebruik en toepassing. As gevolg hiervan, bestaan daar 'n aansienlike graad van variasie tussen landelike tipologieë en afbakeningskriteria in Suid-Afrika (Schmidt & Du Plessis, 2013:12). Daarbenewens het Suid-Afrika se unieke geskiedenis, en veral die nalatenskap van Apartheid, ook 'n belangrike en rigtinggewende rol gespeel in die vorming van nedersettingspatrone en voorts die vorming van landelike nedersettings (Laldaparsad, 2006:3). Tuislande is tydens Apartheid afgebaken op uitgewysde landelike areas met beperkte infrastruktuur en hulpbronne (Zimbalist, 2017:249). Voormalige tuislande word vandag steeds as landelik geklassifiseer, as gevolg van die tradisionele aard van die groei en ontwikkeling daarvan (Van Huyssteen, 2018). Derhalwe is die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings, asook die klassifikasie daarvan, geweldig kompleks in Suid-Afrika. Daar bestaan gevolglik 'n behoefte aan gestandaardiseerde aktuele afbakeningskriteria ten einde 'n funksionele landelike tipologie vir Suid-Afrika te ontwikkel wat nie beperk is tot 'n bloot landelik-stedelike onderskeid nie (Schmidt & Du Plessis, 2013:12).

Die uiteenlopendheid en teenstrydigheid van die afbakeningskriteria wat tans in Suid-Afrika gebruik word om landelike nedersettings te klassifiseer, bied ook verdere uitdagings (Departement van Omgewingsake en Toerisme, 2012:239). Die afbakeningskriteria word telkens nie konsekwent deur die onderskeie regeringsdepartemente toegepas nie en die klassifikasie van verskillende tipes landelike nedersettings verskil dus tans hemelsbreed tussen departemente (Du Plessis & Landman, 2002:18; Jeeva & Cilliers, 2020:7). Voortspruitend hieruit, is die hoofdoel van hierdie studie dus om huidige en historiese afbakeningskriteria vir landelike nedersettings te ondersoek ten einde aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer. Hierdie afbakeningskriteria kan dan moontlik as vertrekpunt dien om 'n nuwe aktuele landelike tipologie vir Suid-Afrika toe te lig.

1.2 Navorsingsdoelwitte

Die hoof navorsingsdoelstelling vir hierdie studie is om aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer. Die studie beoog ook om die volgende doelwitte, soos opgesom in Tabel 1-1, na te kom.

Tabel 1-1: Navorsingsdoelwitte

Navorsingsdoelwitte	
1	Beskryf die agtergrond rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings.
2	Verskaf 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings, internasionaal en in Suid-Afrika.
3	Identifiseer die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in huidige direkteie in Suid-Afrika.
4	Analiseer die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings en pas dit op relevante gevallestudies toe.
5	Skep en illustreer 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika.

Bron: Eie konstruksie (2020)

Tabel 1-1 verskaf 'n oorsig oor die navorsingsdoelwitte wat die studie beoog om te bereik. Die koppelvlak tussen hierdie doelwitte en die onderskeie hoofstukke van hierdie studie, word in Tabel 1-1 opgesom en ook telkens met die aanvang van elke hoofstuk aangedui. Die eerste doelwit is om die agtergrond aangaande die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings te beskryf. Die tweede doelwit is om 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings, internasionaal en in Suid-Afrika, te bied. Die studie verken ook die afbakeningskriteria soos wat dit in die huidige direkteie in Suid-Afrika vervat word vir die klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika as derde doelwit. Die vierde doelwit van die studie is om die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings te analiseer en op relevante gevallestudies toe te pas. Laastens beoog die studie om 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika te skep en te illustreer. Die bostaande doelwitte vorm die ruggraat vir die struktuur vir hierdie studie, soos hieropvolgend aangedui.

1.3 Struktuur van die navorsingsverslag

Tabel 1-2 illustreer die struktuur van die navorsingsverslag deur die onderskeie navorsingsfases, ooreenstemmende hoofstukke en navorsingsdoelwitte telkens aan te dui, soos wat dit in die verslag te voorskyn sal tree.

Tabel 1-2: Struktuur van die navorsingsverslag

Struktuur van die navorsingsverslag		
Fase	Hoofstuk	Navorsingsdoelwitte
Fase 1: Inleiding en metodologie bekendstelling	Hoofstuk 1: Inleiding	<i>Kontekstualiseer die studie.</i>
	Hoofstuk 2: Navorsingsmetodologie	<i>Beskryf die navorsingsmetodologie van die studie.</i>
Fase 2: Definiëring en voorbereiding Literatuuroorsig	Hoofstuk 3: Ontsyfering van landelike nedersettings as konsep.	1. Beskryf die agtergrond rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings.
	Hoofstuk 4: Die afbakening en afbakeningskriteria van landelike nedersettings internasionaal en spesifiek in Suid-Afrika.	2. Verskaf 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika. 3. Identifiseer die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in huidige direkteive in Suid-Afrika.
Fase 3: Analise en voorstelling Empiriese ondersoek	Hoofstuk 5: Ontleding van afbakeningskriteria van landelike nedersettings in Suid-Afrika deur gebruik te maak van gevallestudiegebiede.	4. Analiseer die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings en pas dit toe op relevante gevallestudies.
Fase 4: Gevolgtrekkings en aanbevelings	Hoofstuk 6: Gevolgtrekkings en aanbevelings	5. Skep en illustreer 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika.

Bron: Eie konstruksie (2020)

Volgens Tabel 1-2 word die navorsingsverslag in vier fases verdeel. Hoofstukke 1 en 2 bied, in fase 1, 'n inleiding tot die navorsingsverslag. Hoofstuk 1 stel die navorsing voor deur 'n oorsig te bied van die probleemstelling, motivering en navorsingsdoelwitte van die studie. Hoofstuk 2 bespreek derhalwe, die navorsingsmetodologie wat gevolg word in die studie.

In die tweede fase berei die navorser voor vir die empiriese ondersoek deur die relevante en betekenisvolle literatuur in Hoofstukke 3 en 4 te ondersoek. Hoofstuk 3 se doelwit is om die agtergrond aangaande die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings te beskryf. Hoofstuk 4 bied 'n oorsig van die afbakeningskriteria wat internasionaal gebruik word en

verken die historiese afbakening en afbakeningskriteria vir landelike nedersettings in Suid-Afrika. Verder werp Hoofstuk 4 ook lig op die afbakeningskriteria wat vir die klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika gebruik word, soos wat dit in die huidige direkteur in Suid-Afrika vervat word. Die metodologie vir die literatuuroorsig word volledig onder afdeling 2.3 bespreek.

Tydens die derde fase vind die empiriese ondersoek plaas met 'n analise van die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings in Suid-Afrika in Hoofstuk 5. Dit word op relevante, gekose gevallestudiegebiede toegepas. Laastens, poog Hoofstuk 5 om 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika te skep en te illustreer. Die empiriese ondersoekmetodes word volledig onder afdeling 2.4 bespreek.

Die vierde fase sluit die navorsingsverslag met Hoofstuk 6 af. In hierdie finale hoofstuk word volledige gevolgtrekkings en aanbevelings inaggenome die hele navorsingsverslag, geïdentifiseer en bespreek.

1.4 Beperkings tot die navorsing

Die beperkings van die navorsing het hoofsaaklik betrekking tot die selektering van 1) die gevallestudies en 2) die afbakeningskriteria. Die studie poog slegs om aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer en het nie ten doel om 'n omvattende landelike tipologie te skep nie – dit val buite die omvang van hierdie studie. 'n Beperkte steekproef met 'n hanteerbare hoeveelheid gevallestudiegebiede is in die studie ingesluit ten einde 'n vergelykende voorstelling moontlik te maak. Die beskikbaarheid van betroubare data was 'n bepalende faktor in die keuse van afbakeningskriteria. Die studie steun sterk op statistiese data soos verkry vanaf *Quantec EasyData* – verouderde sensusdata is dus geprojekteer deur gebruik te maak van wiskundig korrekte historiese groeikoerse, wat kan lei tot moontlike oor/onderskattings. Tog is die geprojekteerde data noodsaaklik om 'n aktuele perspektief tot die data te bied.

1.5 Etiese oorwegings

Hierdie navorsingsprojek is eties goedgekeur deur die Noordwes-Universiteit se Fakulteit vir Natuur- en Landbouwetenskappe Etiekomitee (Etieknommer: NWU-00543-21-A9). Verwys asseblief na Bylaag G vir die etiekgoedgekeuringsbrief.

1.6 Akronieme

'n Lys van akronieme wat in die navorsingsverslag gebruik is, word in Tabel 1-3 opgesom. Vir volledigheidsooeleindes en om verwarring te voorkom, word die Engelse akroniem wat dikwels meer algemeen in die praktyk gebruik word as die Afrikaanse akroniem, onderaan die Afrikaanse term gebied.

Tabel 1-3: Lys van akronieme

Term	Definisie
EU	Europese Unie <i>European Union</i>
IAO (ILO)	Die Internasionale Arbeidsorganisasie <i>The international labour organisation</i>
GSOR (IUDF)	Geïntegreerde Stedelike Ontwikkelingsraamwerk <i>Integrated Urban Development Framework</i>
MIIR (MIIF)	Munisipale Infrastruktuur Investeringsraamwerk <i>Municipal Investment Infrastructure Framework</i>
NOP (NDP)	Nasionale Ontwikkelingsplan <i>National Development Plan</i>
NSOR (NUDF)	Nasionale Stedelike Ontwikkelingsraamwerk <i>National Urban Development Framework</i>
OESO (OECD)	Die Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling <i>The Organisation for Economic Co-operation and Development</i>
RBGB (SPLUMA)	Ruimtelike Beplanning en Grondgebruikbestuurswet <i>Spatial Planning and Land Use Management Act</i>
ROR (SDF)	Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk <i>Spatial Development Framework</i>
SASN (SACN)	Suid-Afrikaanse Stedenetwerk <i>The South African Cities Network</i>
Stats SA	Statistiek Suid-Afrika <i>Statistics South Africa</i>
VLO (FAO)	Die Verenigde Nasies se Voedsel- en Landbouorganisasie <i>The United Nations' Food and Agricultural Organisation</i>
VN-Habitat (UN-Habitat)	Die Verenigde Nasies se program vir menslike nedersettings <i>The United Nations human settlements programme</i>

Term	Definisie
WNNR (CSIR)	Die Wetenskaplike en Nywerheidnavorsingsraad <i>Council for Scientific and Industrial Research</i>

Bron: Eie samestelling (2021)

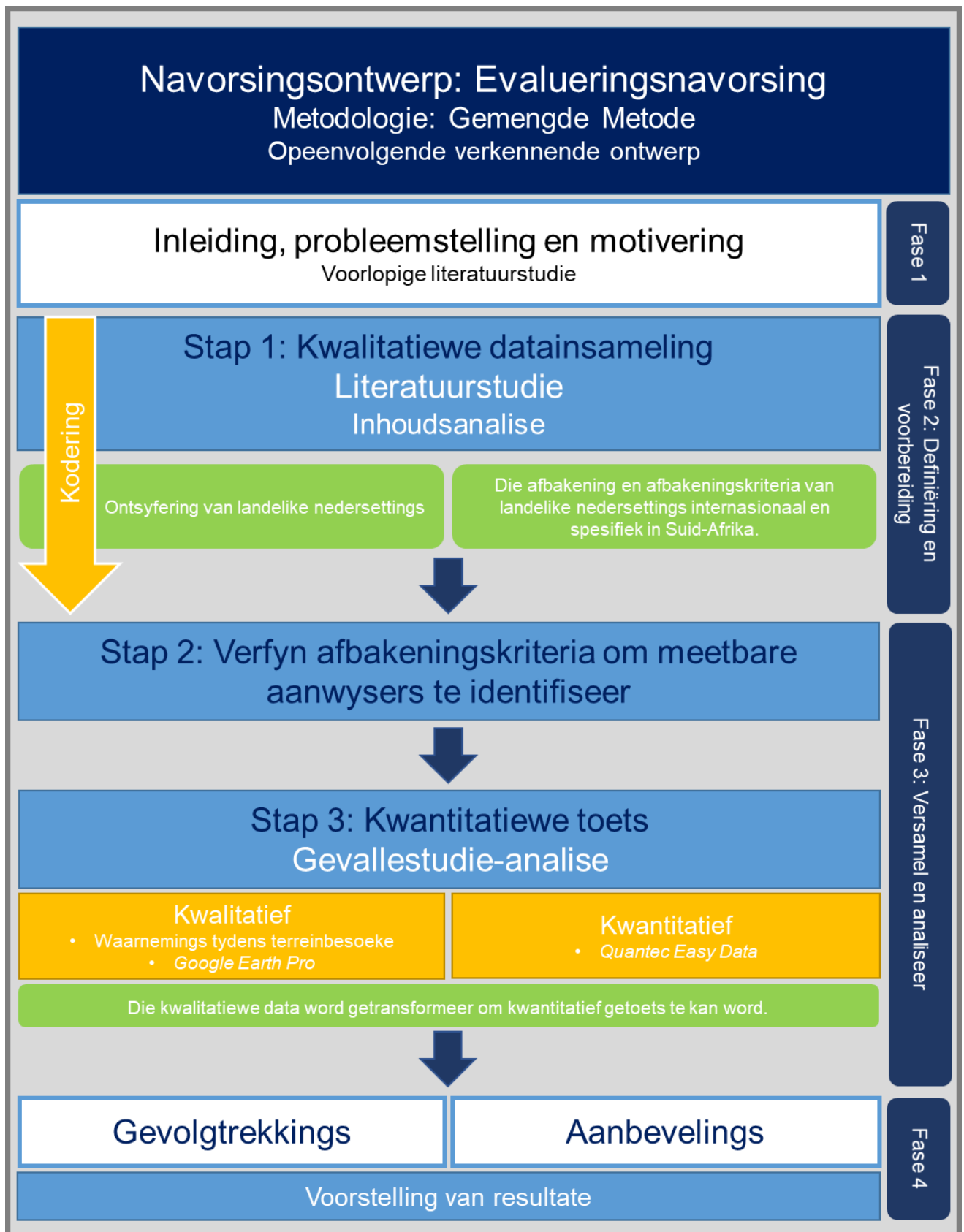
HOOFSTUK 2: Navorsingsmetodologie

2.1 Inleiding

Die beredeneerde en sistematiese proses wat deur die navorser gevolg is in die studie (Joubert *et al.*, 2016:5) word in hierdie hoofstuk beskryf. Figuur 2-1 illustreer die proses wat die navorser gevolg het om die navorsing in vier hoof fases te voltooi, soos aangetoon word aan die regterkant van Figuur 2-1. Dit sluit aan by Tabel 1-2 in Hoofstuk 1, wat die verband tussen die navorsingsdoelwitte van die studie, die spesifieke fase in die studie en die ooreenstemmende hoofstuk in die verslag (verwys na afdeling 1.3) aantoon. Figuur 2-1 is gevolglik 'n uitbreiding van Tabel 1-2, deur dat dit die verskillende fases van die studie in detail beskryf en verduidelik wat elke fase behels.

Fase 1 van die navorsingsontwerp is reeds afgehandel in Hoofstuk 1. Dit sluit die inleiding, probleemstelling, motivering en voorlopige literatuuroorsig (verwys na afdeling 1.1) vir die studie in. Fase 2 behels, daaropvolgend, die literatuurstudie wat uitgevoer is deur middel van 'n inhoudsontleding met die deurlopende toepassing van kodering (sien afdeling 2.2). Fase 3 vervat die empiriese ondersoek waartydens alle data ingesamel en geanaliseer is. Afdeling 2.2 beskryf die metodologie soos toegepas tydens Fase 3, in meer detail. Laastens, bied fase 4 'n interpretasie van die data wat in die vorige fase ingesamel is. Daarna is gevolgtrekkings en aanbevelings gemaak.

Om die hoofstuk mee af te sluit, word die etiese oorwegings vir hierdie studie in afdeling 2.3 beskryf.

Figuur 2-1: Navorsingsontwerp van die studie
 Bron: Eie konstruksie (2020)

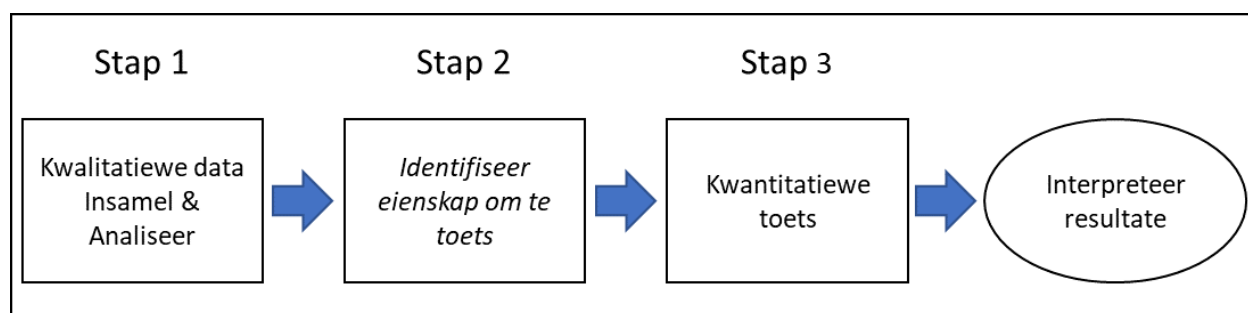
Figuur 2-1 dui die navorsingsontwerp in die vorm van 'n vloeddiagram aan. Die hieropvolgende afdelings bespreek die navorsingsontwerp aan die hand van Figuur 2-1 volledig.

2.2 Gemengde navorsingsmetode

Joubert *et al.* (2016:7) beskryf evalueringsnavorsing as navorsing wat gedoen word om die waarde of meriete van 'n spesifieke praktyk te bepaal of hoe dit moontlik verbeter kan word. 'n Evalueringsnavorsingsontwerp is, derhalwe, in hierdie studie toegepas om die huidige tekortkominge van landelike tipologieë in Suid-Afrika te identifiseer en om daarop te verbeter deur 'n aktuele konsep – landelike tipologie – voor te stel, deur gebruik te maak van 'n gemengde navorsingsmetode.

Creswell en Plano Clark (2018:5) beskryf 'n gemengde navorsingsmetode as 'n metode waar die navorser beide kwalitatiewe en kwantitatiewe data insamel en analiseer. Hierdie twee vorme van data word dan geïntegreerd gebruik en vul mekaar aan om sodoende die navorsingsvraag so deeglik as moontlik te beantwoord (Creswell & Plano Clark, 2018:5; Joubert *et al.*, 2016:378). 'n Gemengde navorsingsmetode is dus geskik geag vir hierdie studie, aangesien dit nuttig is om 'n instrument te ontwikkel deur die samestelling van skaal-items (Joubert *et al.*, 2016:384).

Die studie maak spesifiek gebruik van 'n opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsmetode, waar die navorser in die eerste stap (die literatuurstudie) kwalitatiewe data ingesamel en geanaliseer het, wat dan die insameling en analise van kwantitatiewe data in die daaropvolgende stap (die empiriese ondersoek) toegelig het (Creswell & Plano Clark, 2018:84; Cohen *et al.*, 2018:39; Joubert *et al.*, 2016:388). Figuur 2-2 illustreer die proses en stappe waarvolgens die opeenvolgende verkennende ontwerp toegepas is.

Figuur 2-2: Opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsmetode
Bron: Eie samestelling, 2021 gebaseer op Creswell & Creswell (2018:218)

Tydens die eerste stap van hierdie studie, soos geïllustreer in Figuur 2-2, is kwalitatiewe data ingesamel en geanaliseer, om die navorsingsonderwerp in diepte te verken. Volgens Creswell & Creswell (2018:218) kan die ingesamelde kwalitatiewe data daarna gebruik word om 'n nuwe instrument, veranderlike of eksperimentele aktiwiteit toe te lig of te identifiseer. Tydens die tweede

stap van die verkennende ontwerp is die kwalitatiewe data van stap een opgesom en verfynd deur dit voor te stel vir verdere ontleding. Kwantitatiewe data is daaropvolgend in die derde stap van die studie (empiriese ondersoek) gebruik om die kwalitatiewe resultate te toets of te veralgemeen (Creswell & Plano Clark, 2018:84; Cohen, *et al.*, 2018:39; DeCuir-Gunby & Schutz, 2017:90; Joubert *et al.*, 2016:388), waarna gevolgtrekkings gemaak word.

2.2.1 Stap 1: Literatuurstudie

Die navorsingstudie het in die literatuurstudie (die eerste fase van die opeenvolgende verkennende ontwerp) gebruik gemaak van 'n inhoudsanalise om huidige en historiese afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings te identifiseer. 'n Koderingsproses is gebruik om die ingesamelde data te organiseer en te kategoriseer, waarna twee teoretiese matrikse opgestel is. Die detail van die metodologie gevolg tydens die literatuurstudie word in die opvolgende afdelings volledig verduidelik.

2.2.1.1 Literatuuridentifisering

Die literatuurondersoek is geloods deur die trefwoorde: “landelike nedersettings”, “landelike areas”, “landelike heterogeniteit”, “klassifikasie van landelike nedersettings”, “afbakening van landelike nedersettings”, “landelike tipologieë”, “landelike afbakeningskriteria” en die Engelse eweknieë daarvan in die soekenjin in te vul. *EBSCOhost*, *Google Scholar* en *Sabinet* is as databasisse gebruik vir die soektog. Die titel en “abstract” van elke studie het die voorlopige relevansie van elk bepaal. Uit die gekose studies is voorwaartse en terugwaartse soektogte uitgevoer om 'n volledige lys van literatuur saam te stel. Deur die volledige teks van die studies te lees is die gehalte van elk geëvalueer. Hoë gehalte navorsing soos joernaalartikels en boekpublikasies het voorkeur geniet om in die studie ingesluit te word. Sommige verslae en elektroniese inligtingsbronne is uitgesluit weens 'n ontbreking aan 'n portuurbeoordeelde proses.

2.2.1.2 Literatuurinsluitingskriteria

Studies wat direk met die hoof navorsingsdoelwit verband hou – dit wil sê om aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer – is hoofsaaklik ingesluit. Vir die eerste gedeelte van die literatuurstudie is studies wat die konseptualisering van landelike nedersettings wêreldwyd of spesifiek in Suid-Afrika bespreek het, ondersoek. Daarna, vir die tweede gedeelte van die literatuurstudie, is die afbakening, klassifisering en afbakeningskriteria van landelike nedersettings internasionaal en in Suid-Afrika ondersoek.

Om die internasionale afbakeningskriteria te identifiseer is 'n steekproef van verskillende lande wêreldwyd ondersoek. Die beskikbaarheid en toegang tot inligting en data het die steekproef beïnvloed en die studies en nasionale webblaaie se publikasietaal is tot Engels beperk. Slegs studies en verslae wat verwys na die afbakeningskriteria van internasionale nedersettingstipologieë is ingesluit. Daar is voorkeur gegee aan studies en verslae wat spesifiek na landelike tipologieë verwys.

Vir die Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria is daar voorkeur gegee aan studies ná 1994, aangesien dit 'n meer aktuele weerspieëling van die aard van landelike nedersettings en -struktuur is, maar vir volledigheid word daar verwysing gemaak na 'n paar belangrike tipologieë voor 1994. Slegs studies en verslae wat verwys na die afbakeningskriteria van Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë is ingesluit. Daar is voorkeur gegee aan studies en verslae wat spesifiek na Suid-Afrikaanse landelike tipologieë verwys.

2.2.1.3 Dataontginning en -analise

Data oor die konsep, afbakening, klassifisering en afbakeningskriteria van landelike nedersettings, internasionaal en spesifiek in Suid-Afrika, is ontgin. Die literatuurstudie maak gebruik van 'n hibriede oorsig, wat deur Xiao & Watson (2019:102) as 'n kombinasie van metodes beskryf word. Hiervolgens is 'n beskrywende, narratiewe oorsig met elemente van 'n tematiese sintese in die studie toegepas. Volgens Xiao en Watson (2019:95) se klassifikasies kan die literatuuroorsig beskryf word as 'n beskrywende, narratiewe oorsig wat die huidige stand van die literatuur aandui en waar sleutelonderwerpe geïdentifiseer is wat verband hou met die navorsingsvraag en die gevolgtrekkings ondersteun. Elemente van 'n tematiese sintese word ook toegepas tydens die koderingsproses om die afbakeningskriteria vir klassifikasie van landelike nedersettings te identifiseer. Volgens Xiao & Watson (2019:101) verken 'n tematiese sintese patrone en temas in die literatuur deur 'n tematiese analise toe te pas.

Tydens die literatuurstudie is daar gebruik gemaak van inhoudsontleding as strategie om die literatuur te organiseer. Inhoudsontleding word beskryf as 'n proses waar enige tipe media nagesien word om die inhoud daarvan te evalueer (Ungvarsky, 2019:2). Groot hoeveelhede literatuur word hanteerbaar gemaak deur die literatuur sistematies te klassifiseer en organiseer (Marvasti, 2019). Die inhoudsontleding maak gebruik van kodering as metode om die literatuur te organiseer. Kodering word deur Cohen *et al.* (2018:668) en MacCullum *et al.* (2019:145) geïnterpreteer as 'n sistematiese proses waar segmente geskrewe data georganiseer en gereduseer word op grond van relevante kriteria deur die verbinding van woorde of frases aan unieke etikette of kodes (verwys na Bylae A tot D).

Die literatuur wat ondersoek is, behels eerstens 'n agtergrondondersoek rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings (Hoofstuk 3). Daaropvolgend is literatuur rakende die historiese afbakening en afbakeningskriteria vir landelike nedersettings in Suid-Afrika ondersoek, sowel as die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in huidige direktiewe (wetgewing en beleide) in Suid-Afrika (Hoofstuk 4). Oop kodering is deurlopend toegepas om die afbakeningskriteria te identifiseer, wat in die opvolgende fase van die navorsing geanaliseer en geïnterpreteer is. Nadat die literatuurstudie afgehandel is, is die empiriese studie uitgevoer soos verduidelik in afdeling 2.4.

2.2.2 Stap 2: Verfyning van afbakeningskriteria

In die tweede stap van die opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsmetode word meetbare afbakeningskriteria vir die doel van die studie geïdentifiseer wat verder getoets kan word. Die teoretiese matrikse van stap een is verfyn om aktuele meetbare afbakeningskriteria te identifiseer wat die gevallestudieanalyse tydens die empiriese ondersoek in stap drie toegelig het. Die derde stap word in die opvolgende afdeling volledig bespreek.

2.2.3 Stap 3: Empiriese ondersoek

In stap drie van die opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsmetode is 'n gevallestudieanalyse tydens die empiriese ondersoek uitgevoer. Die geïdentifiseerde aktuele, meetbare afbakeningskriteria, soos vervat in die teoretiese matriks-uitset van fase een, is toegepas op veelvuldige gevallestudiegebiede. Veelvuldige gevallestudiegebiede stel die navorser in staat om die verskille en ooreenkomste te ontdek en te analiseer (Yin, 2014:61-62). Die gevallestudiegebiede is geselekteer deur middel van gerieflikheid-steekproefneming (Patton, 2002:230,241) deur gebruik te maak van sleutelinformante wat 'n gevestigde en langdurige verhouding met gemeenskapsleiers van die onderskeie nedersettings het.

'n Kombinasie van kwantitatiewe en kwalitatiewe metodes is voorts gebruik om die afbakeningskriteria te analiseer. Kwantitatiewe data vir hierdie doeleinde is vanaf die *Quantec EasyData* databasis onttrek en, waar nodig, geprojekteer deur middel van statistiese modellering om meer resente data te weerspieël (verwys na Bylaag E). Verder is waarnemings vanaf *Google Earth Pro* en, aanvullend daartoe, fisiese terreinbesoeke ook gebruik om sommige van die afbakeningskriteria verder toe te lig. Die navorser het tydens hierdie terreinbesoeke bloot opgetree as 'n passiewe waarnemer (MacCullum *et al.*, 2019:169-170). Gestruktureerde waarneming (Maree, 2016:82) is toegepas, deur kategorieë vanuit die literatuur en teoretiese matriks vooraf te identifiseer, (verwys na afdeling 4.3.1 en afdeling 4.4.3) wat gebruik is gedurende die terreinbesoeke en waarnemingsproses. Die data is vasgelê deur gebruik te maak

van veldnotas (Joubert *et al.*, 2016:116) en fotografie tydens die waarnemingsproses (MacCullum *et al.*, 2019:171).

Afleidings vanuit die gevallestudieanalise is dan uiteindelik gebruik om 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika te skep en te illustreer. Meer spesifieke detail rakende die metodes soos toegepas tydens die empiriese ondersoek word volledig in Hoofstuk 5 verder bespreek.

2.3 Etiese oorwegings

Hierdie navorsingsprojek is eties goedgekeur deur die Noordwes-Universiteit se Fakulteit vir Natuur- en Landbouwetenskappe Etiekkomitee (Etieknommer: NWU-00543-21-A9). Verwys asseblief na Bylaag G vir die etiekgoedkeuringsbrief. Die studie word gekategoriseer as “minimale risiko”, aangesien daar 'n minimale risiko is dat die navorsing enige ongewenste uitwerking of onverwagte negatiewe effekte tot gevolg sal hê. Dit blyk ook duidelik vanuit die voorafgaande metodologie-bespreking dat die studie bloot lessenaarstudies, oopbrondata-analises, waarnemings, selfevalueringsgevallestudies, sistematiese oorsigte en beleids- of wetgewingsontledings insluit. Hierbenewens het die navorser ook geen doelbewuste interaksie met menslike deelnemers gehad nie en geen persoonlike inligting ingesamel nie. Geen kinders en/of gestremde volwassenes was deel van hierdie navorsing nie en die studie het ook nie potensiele omgewingsimpakte nie.

2.4 Samevatting

Hoofstuk 2 het die navorsingsproses aan die hand van die navorsingsontwerp soos uiteengesit in Figuur 2-1 beraadslaag. Die mees geskikte navorsingsbenadering en -strategie tot die studie is oorweeg en uitgelig in hierdie hoofstuk. Die metodologie soos toegepas vir datainsameling en -analiserings in die literatuurstudie en empiriese ondersoek is bespreek. Hieruit is dit ook duidelik dat die metodologie vir hierdie studie nóg enige menslike deelnemers nóg pertinente risiko-implikasies vir menslike deelnemers inhou en daarom eties as 'n “minimale risiko” gekategoriseer is. Hieropvolgend word die relevante literatuur in Hoofstuk 3 ondersoek.

HOOFSTUK 3: Ontsyfering van landelike nedersettings

3.1 Inleiding

Hoofstuk 3 poog om navorsingsdoelwit 1 te beantwoord:

- 1. Beskryf die agtergrond rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings.**

Onder akademici en in praktyk word daar wyd gedebatteer oor wat presies waargeneem en geklassifiseer kan word as landelike nedersettings (Perlin, 2010:182). Hoofstuk 3 ondersoek die kontroversie wat daar bestaan oor die konseptuele duidelikheid van landelike nedersettings (Ethridge & Mookherjee, 1974:1). Stoop (2018:9) beskryf die literatuur as 'n teater waarin die landelike konseptualisering deur verskeie dissiplines gedebatteer word. Landelike nedersettings word gevolglik, geïllustreer as 'n betwiste konsep (Woods, 2005:4) en word deur verskeie individue op verskillende maniere gekonsepsualiseer (Halfacree, 2006:52). Vir die doel van hierdie studie word 'landelik' as 'n entiteit wat in ruimte vasgevang is, waargeneem en verwys dit spesifiek na 'n nedersetting.

Afdeling 3.2 debatteer oor die beskouing van landelike nedersettings as 'n betwiste konsep. Dit ondersoek ook die kwessie rakende die definiëring van landelike nedersettings, aangesien daar geen universele gestandaardiseerde definisie van wat as landelik beskou kan word, bestaan nie (Hart *et al.*, 2005:1149; Keating & Phillips, 2008:2; Laldaparsad, 2011?; Eagar *et al.*, 2014:13; Braga *et al.*, 2016:375; Medani, 2016; Europese Kommissie, *et al.*, 2020:5). Die belangrikheid van landelike nedersettings word ook uitgelig en daar word verduidelik waarom dit nie net as 'nie-stedelik' waargeneem kan word nie (Medani, 2016).

'n Oorsig oor die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings word in afdeling 3.3 aangebied. Volgens Woods (2011:2) is dit uitdagend om 'n duidelike skeidingslyn tussen landelike en stedelike nedersettings te trek. Die faktore wat die landelik-stedelike onderskeid dikwels vertroebel word eerstens uitgelig in afdeling 3.3.1. Hieropvolgend word die fokus verskuif na die landelike-stedelike onderskeid spesifiek in Suid-Afrika. Die karakterisering van Suid-Afrikaanse landelike- teenoor stedelike nedersettings is kompleks, aangesien daar 'n gebrek aan die standaardisasie van die konsep 'landelik' bestaan (Atkinson, 2014:5). Gevolglik, word daar in afdeling 3.3.2 'n paar breë algemene eienskappe van landelike nedersettings in Suid-Afrika geïdentifiseer wat hul onderskei van stedelike nedersettings. Afdeling 3.3.3 brei daarop uit deur

te verwys na die invloed wat apartheid op die ontwikkeling en klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika gehad het.

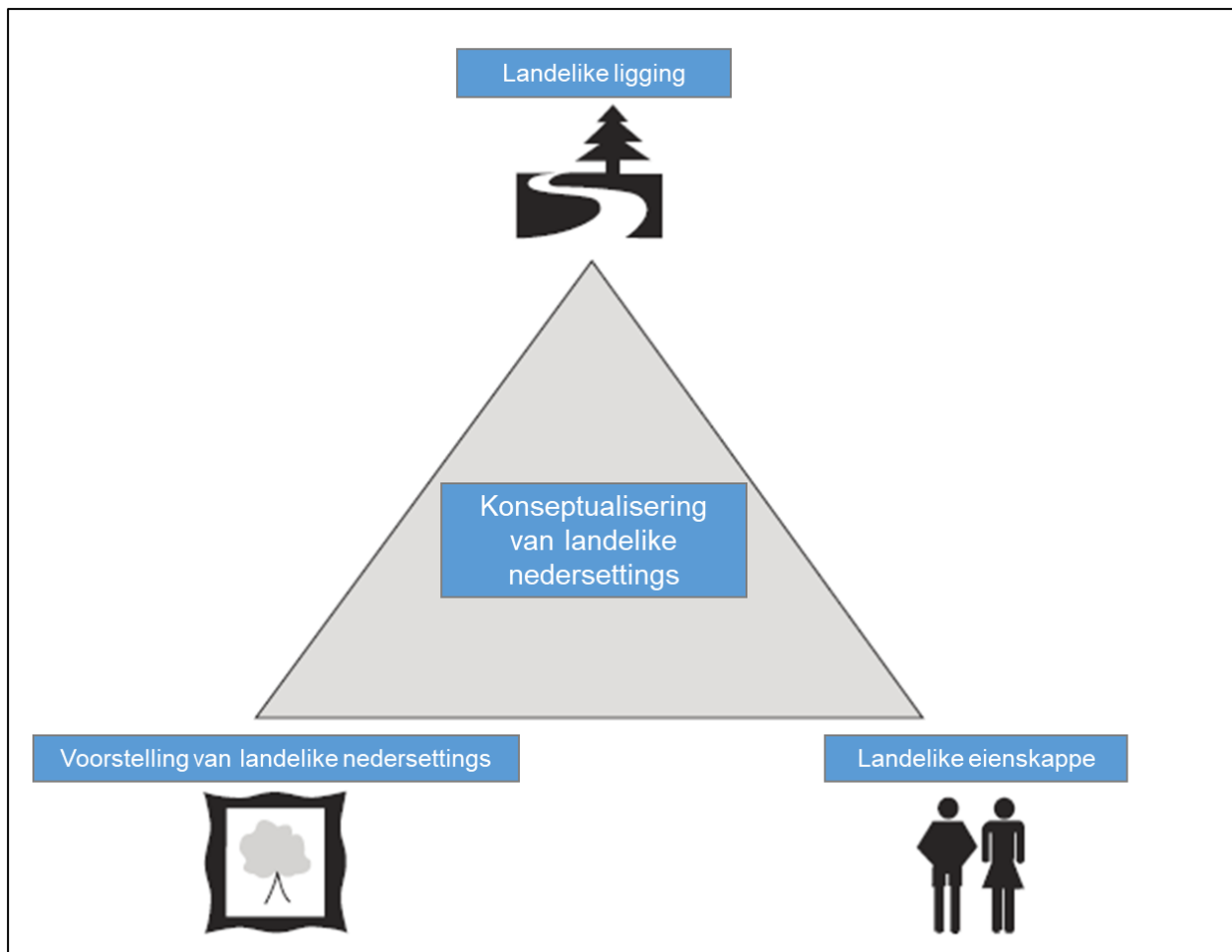
Hoofstuk 3 sluit af deur lig op die heterogeniteit binne landelike nedersettings in afdeling 3.4 te werp. Schmidt en Du Plessis (2013:12) voer aan dat landelike nedersettings nie as 'n homogene ruimte waargeneem moet word nie, maar stel voor dat daar eerder op die diversiteit binne landelike nedersettings gekonsentreer moet word. Dit is noodsaaklik om in ag te neem dat die behoeftes en geleenthede van elke landelike nedersetting verskil (OESO, 2006). Gwanya (2010:21) beveel aan dat geskikte buigbare beginsels en intervensies ontwikkel moet word vir die plaaslike behoeftes van elke landelike nedersetting. Laastens beklemtoon afdeling 3.4.2 die gevare van 'n generiese benadering tot die beplanning van landelike nedersettings en werp lig op die noodsaaklikheid van heterogene landelike beplanning.

3.2 Landelike nedersettings as 'n betwiste konsep

***'Landelik' is 'n chaotiese en glibberige idee wat maklike definiëring en
afbakening ontglip***
(Woods, 2011:1)

Landelike nedersettings word dikwels as 'n betwiste konsep waargeneem omdat die betekenis en afbakening daarvan kan varieer tussen lande en individue. Beyazli *et al.* (2017:225) waarsku dat die Beplanningsteorie en -praktyk hoofsaaklik op stedelike nedersettings fokus en as gevolg daarvan, landelike nedersettings grotendeels oorsien. Die verwarring wat heers oor wat presies gedefinieer en geklassifiseer word as landelike nedersettings, dra daartoe by. Die konsep 'landelik' word onder meer, deur Woods (2005:4) beskryf as vaag en ambisieus. Woods (2011:1) waarsku dat landelik as 'n omstrede konsep waargeneem word. Dit kan toegeskryf word aan die uiteenlopende perspektiewe van verskillende individue wat die betekenis van die term verskillend interpreteer (Woods, 2005:4; VLO, 2018:10; Stoop 2018:9). Stoop (2018:12) bied die interdisiplinêre aard van die besprekings oor die konsep landelik as 'n moontlike rede vir die uiteenlopende perspektiewe. Die wyse waarop verskillende individue landelike nedersettings beskou en konseptualiseer verskil gevolglik grotendeels van mekaar en word hieropvolgend bespreek.

Figuur 3-1 bied 'n voorstelling van die interpretasie van landelike nedersettings vanuit drie verskillende aanslae. Dit illustreer dat landelike nedersettings op grond van die landelike ligging, landelike eienskappe en voorstellings van landelike nedersettings geïdentifiseer kan word deur verskillende individue.

Figuur 3-1: Die konseptualisering van landelike nedersettings
Bron: Eie konstruksie gebaseer op Halfacree (2006:52).

Halfacree (2006:45) verduidelik dat landelike nedersettings dikwels op grond van plek-gebaseerde eienskappe geïdentifiseer word. Dit word op Figuur 3-1 as die (1) landelike ligging en (2) landelike eienskappe onderskeidelik aangetoon. Volgens Koziol *et al.* (2015:2) word ruimtelike eienskappe (byvoorbeeld die landelike ligging en nedersettinggrootte) algemeen gebruik om landelike nedersettings uit te ken. Die ligging en ruimte wat 'n nedersetting beslaan, sowel as die afstand en verhouding tot stedelike nedersettings word beklemtoon. Hart *et al.* (2005:1149) voeg hierby dat landelike nedersettings dikwels deur isolasie en landbou eienskappe gekenmerk word. Landelike eienskappe kan dus ook gebruik word as 'n benadering om landelike nedersettings uit te ken. Sosio-ekonomiese en demografiese aanwysers soos laer bevolkingsdigtheid en -grootte word byvoorbeeld ook gebruik (Koziol *et al.*, 2015:2).

'n Ander benadering tot die konseptualisering van landelike nedersettings is deur die toepassing van sosiale konstruktivisme (Pandey, 2003:33). Dit word op Figuur 3-1 aangedui as die (3) voorstellings van landelike nedersettings. Sosiale konstruktivisme word deur Halfacree (2006:45) beklemtoon as nie-tasbare aanwysers van ruimte, byvoorbeeld kognitiewe strukture en sosiale

verteenwoordigings. Hierdie benadering sluit byvoorbeeld plekidentiteit, of meer spesifiek die begrip van landelike identiteit, in. Dit gaan derhalwe, oor hoe mense die ruimte ervaar en interpreteer om 'n landelike identiteit daaraan te koppel (Koziol *et al.*, 2015:2). Dientengevolge, is dit opsigtelik dat die konsep landelike nedersettings baie verskillende betekenis inhou en verskillend waargeneem word. Die samestelling van 'n gestandaardiseerde definisie van landelike nedersettings is om dié rede, 'n groot uitdaging soos wat vervolgens bespreek sal word.

3.2.1 Definiëring van landelike nedersettings

Daar bestaan tans geen universele gestandaardiseerde definisie van wat as 'landelik' beskou kan word nie (Hart *et al.*, 2005:1149; Keating & Phillips, 2008:2; Laldaparsad, 2011?; Eagar *et al.*, 2014:13; Braga *et al.*, 2016:375; Medani, 2016; VLO, 2018:10; Europese Kommissie *et al.*, 2020:5). Nietemin is verskeie pogings deur verskillende lande al aangewend om landelike nedersettings te definieer en te klassifiseer (Gaedei & Versteegii, 2011:100), maar die kompleksiteit daarvan kniehalter die taak (Hart *et al.*, 2005:1149). Hart *et al.* (2005:1149) verduidelik onder andere dat definisies dikwels stereotipes ondervang en gebaseer word op persoonlike ervarings. Verder verskil landelike nedersettings se definiëring ook as gevolg van die variërende skaal waarop definisies vasgestel word (Hopkins & Copus, 2018:5) asook die uiteenlopende landelike eienskappe en afbakeningskriteria wat toegepas word in verskillende lande (Keating & Phillips, 2008:2; Potts, 2012:2; Dijkstra *et al.*, 2020). Op grond hiervan, is dit duidelik dat 'n wye verskeidenheid definisies van landelike nedersettings in verskillende lande bestaan.

Die variasie in definisies tussen landelike en stedelike nedersettings bemoeilik die vermoë van lande om die prestasie en ontwikkeling tussen lande te vergelyk (Europese Kommissie, *et al.*, 2020:2). Indien die prestasie, van veral uitdagende landelike nedersettings, nie vergelyk kan word tussen verskillende lande nie, kan die effektiwiteit van verskillende beleide nie ondersoek word nie en die onderskeie lande dus nie daardeur verryk word nie. Die afwesigheid van 'n gestandaardiseerde definisie vir landelike nedersettings en die variasies hiervan tussen verskillende lande, het ook tot gevolg dat die Volhoubare Ontwikkelingsdoelwitte nie gemeet kan word tussen lande nie (Dijkstra *et al.*, 2020). Ses internasionale organisasies naamlik die (1) Europese Unie (EU), (2) die Verenigde Nasies se Voedsel en Landbou-organisasie (VLO), (3) die Internasionale Arbeidskantoor (IAO), (4) die Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling (OESO), (5) die Verenigde Nasies se program vir menslike nedersettings (*UN-Habitat*) en die (6) Wêreldbank het, in weerwil hiervan, koppe bymekaargesit om 'n nuwe gestandaardiseerde definisie van stede, dorpe of semi-digte nedersettings en landelike nedersettings voor te stel (Europese Kommissie *et al.*, 2020:5). Die Europese Kommissie *et al.*,

(2020:6) het op 5 Maart 2020 die *Graad van Verstedeliking* as metode vir internasionale vergelykings bekendgestel. Hierdie metode dien slegs as aanbeveling en is nog onder bespreking (Dijkstra *et al.*, 2020). Die Europese Kommissie *et al.*, (2020:5) beklemtoon dat die metode bestaande nasionale definisies komplementeer en nie vervang nie. Gebrekkige bestaande definisies van landelike nedersettings vir party geïdentifiseerde lande word hieropvolgend bespreek.

Sommige lande definieer landelike nedersettings as areas wat oorbly nadat die stedelike areas geïdentifiseer is (Hopkins & Copus, 2018:6). Voorbeelde van lande wat hierdie definiëeringsmetode gebruik sluit Swede, Indië en Suid-Afrika in. Swede identifiseer enige landelike nedersetting as *“all areas outside the localities”*, waar ’n *locality* na enige stedelike nedersetting verwys (Statistics Sweden, 2010). Indië se definisie vir landelike nedersettings, soos uiteengesit in die Indiese sensus van 2011 lui: *“all areas other than urban”* (India Census, 2011), wat aandui dat die woord landelik ook nie ter sprake is nie. Suid-Afrika handhaaf ’n soortgelyke klassifikasie vir landelike nedersettings, waar Statistiek Suid-Afrika (2004:14), landelike nedersettings definieer as *“any area that is not classified urban”*. Die gevolg hiervan is dat landelike nedersettings later ontaard in die restant of oorblyfsel van stedelike nedersettings, eerder as om in sy eie reg geïdentifiseer en geassesseer te word (Eagar *et al.*, 2014:9; OESO, 2018:114).

Hierdie tipe definiëring en klassifikasie misluk gevolglik daarin om die kompleksiteit en diversiteit binne landelike nedersettings in ag te neem. Aanvullend hiertoe, neem dit ook nie elemente wat gedeel word met stedelike nedersettings in ag nie (Eagar *et al.*, 2014:10) en heers daar onsekerheid oor hoe daar onderskeid getref moet word tussen landelike en stedelike nedersettings soos wat hieropvolgend in afdeling 3.3 bespreek word.

Die definiëring van landelike nedersettings dien as die hoeksteen vir die skep en ontwikkeling van landelike tipologieë. Dit is dus duidelik uit die voorafgaande bespreking, dat landelike nedersettings ’n betwiste konsep is wat deur individue en lande verskillend gekonsepsualiseer en gedefinieer word en gevolglik die opstelling van enige landelike tipologie bemoeilik.

3.3 Die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings

***...dit is naïef om aan te neem dat ’n individu om gerieflikheidsomthalwe
getransformeer kan word van ’n ‘stedelike’ na ’n ‘landelike’ mens deur
eenvoudig ’n administratiewe of sensusgrens oor te steek***

(Rowles, 1988:116)

Die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings is dikwels vaag en onseker. Woods (2011:2) redeneer dat om 'n duidelike skeidingslyn tussen landelik en stedelik te trek 'n geweldig uitdagende proses is, aangesien 'n aantal faktore 'n rol speel in die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings. Rowles (1988:116) versterk hierdie redenasie deur kritiek te lewer op die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings vir, onder andere, administratiewe doeleindes (verwys na die aanhaling hierbo) wat nie 'n werklike weerspieëling van landelike en stedelike nedersettings, en hul inwoners, is nie. Hierdie onduidelike onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings besorg 'n aantal vraagstukke wat vervolgens bespreek word.

Afdeling 3.3.1 bied 'n uiteensetting van 'n aantal faktore wat 'n rol speel in die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings. Hierdie faktore kan tot gevolg hê dat die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings vervaag (Hugo *et al.*, 2003:280). Dit sluit (1) komplekse migrasiestrome, sowel as die (2) onduidelike afbakening van nedersettingsgrense en (3) veranderings in die grondgebruik van landelike nedersettings in. Afdeling 3.3.2 identifiseer die eienskappe van Suid-Afrikaanse landelike nedersettings en demonstreer waarom die onderskeid in Suid-Afrika meer kompleks is.

3.3.1 Onderskeidsfaktore tussen landelike en stedelike nedersettings

Eerstens fnuik die verhoogde sirkulêre migrasiestrome tussen landelike en stedelike nedersettings duidelike klassifisering (Cross, 2006:209). Die term sirkulêre migrasiestrome word uiteengesit as 'n heen-en-weer-beweging wat periodies, seisoenaal, tydelik of op 'n langtermyn basis voorkom (Collinson *et al.*, 2006:7). Die verhoogde mobiliteit van mense, goedere, dienste, kapitaal en idees bemoeilik gevolglik die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings (Cedras & Van der Merwe, 1998:185; Hugo & Champion, 2004:11).

Cross (2006:207) verduidelik dat die oorsprong van sirkulêre migrasiestrome op enige plek kan wees. Die grootste migrasiestrome word nogtans tussen landelike nedersettings en groter metropolitaanse stedelike nedersettings waargeneem (Oucho & Gould, 1993:259; Cross, 2006:207). Sommige individue pendel ook daaglik van die huis af werk toe en terug, wat wisselwerking tussen landelike en stedelike nedersettings veroorsaak (Hugo *et al.*, 2003:280; OESO, 2011a:33). Terselfdertyd voer Cross (2006:207) aan dat daar ander migrasiestrome na kleiner sekondêre dorpe of semi-stedelike nedersettings (Kok *et al.*, 2006:1) en selfs na landelike nedersettings is (Oucho & Gould, 1993:259). Kok *et al.* (2006:1) verduidelik verder dat migrasiestrome wat waargeneem word op die periferie van stedelike nedersettings daartoe lei dat dit die afbakening van nabye nedersettings se grense verdoesel.

Tweedens word landelike klassifisering verder gekompliseer deur die vervaging van nedersettingsgrense (Medani, 2016). Dayly en Adair (2007:1407) vermeld dat die verhouding tussen die kern en periferie al hoe meer kompleks geword het en dat landelike en stedelike nedersettings as 'n digotomie verouderd is. Dit dui daarop dat eienskappe van landelike en stedelike nedersettings nie meer uniek tot slegs landelik of slegs stedelik is nie. 'n Voorbeeld van hierdie betwisbare onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings, voortspruitend uit die Suid-Afrikaanse geskiedenis, is die dig-bewoonde informele nedersettings wat as stedelik beskou word na aanleiding van hulle vinnige bevolkingsgroei en digte behuisingsgrein, maar wat weinig administratiewe of ekonomiese funksies insluit (wat weer kenmerkend van landelike nedersettings is) (Atkinson, 2014:5; Medani, 2016).

Derdens kan die veranderinge in die ekonomiese aktiwiteite en grondgebruike van landelike nedersettings ook die konvensionele grense tussen landelike en stedelike nedersettings versluier (Cloke, 2006:18-19; Pandey, 2003:33). Cloke (2006:19) verklaar dat veranderlike demografiese profiele by landelike nedersettings die ekonomiese aktiwiteite skep en daardeur gevorm word. Die klem van ekonomiese aktiwiteite het by sommige landelike nedersettings oorgeskakel vanaf produksie na verbruik, wat kan lei tot veranderinge in die grondgebruike. Pandey (2003:33) voer aan dat grondgebruiksveranderinge landelike nedersettings herdefinieer. Sommige landelike areas in Suid-Afrika sluit byvoorbeeld gedeeltes in waar daar uiters gesofistikeerde kommersiële boerderypraktyke voorkom, waarvan eienskappe soos goeie infrastruktuur (gewoonlik kenmerkend van stedelike areas) en relatiewe rykdom deel vorm (Schmidt & Du Plessis, 2013:14). Voorts beweer Cloke (2006:19) dat verhoogde telekommunikasie, inligtingstegnologie, en persoonlike mobiliteit, as te ware, die geografiese afstande tussen landelike en stedelike nedersettings laat "krimp". Gevolglik, is die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings dikwels newelagtig (Medani, 2016).

3.3.2 Eienskappe van landelike nedersettings in Suid-Afrika

In Suid-Afrika is die landelik-stedelike onderskeid ook aanvegbaar. Die karakterisering van landelike nedersettings teenoor stedelike nedersettings in Suid-Afrika is kompleks, aangesien daar 'n tekort aan standaardisasie van die konsep 'landelik' bestaan (Atkinson, 2014:5). Soos voorheen genoem, sal die konseptualisering van landelike nedersettings onder verskillende individue verskil (verwys na afdeling 3.2), maar 'n paar breë algemene eienskappe van landelike nedersettings in Suid-Afrika kan wel geïdentifiseer word.

Landelike nedersettings in Suid-Afrika word gekenmerk deur hul geografiese ligging en landelike kenmerke. Landelike nedersettings word dikwels gevind in droë of semi-droë liggings in Suid-Afrika en is baie kwesbaar vir klimaatsverandering (Departement van Omgewingssake, 2016:37).

Landelike nedersettings is dikwels geleë in geïsoleerde liggings wat swak verbindings met groter stedelike nedersettings het (Molefe, 1996:22). Dit kan ook uitgedruk word deur 'n wydverspreide nedersettingspatroon (Departement van Omgewingssake, 1997:3; Rakebe, 2018:1), alhoewel digter nedersettings ook kan voorkom (soos wat in afdeling 3.3.3 verduidelik sal word). Die geografiese ligging gaan gepaard met die landelike kenmerke, byvoorbeeld landboupraktyke wat ook geassosieer kan word met landelike nedersettings in Suid-Afrika.

Landelike nedersettings word meestal in Suid-Afrika gekenmerk deur landboupraktyke. Meeste landelike gemeenskappe verdien 'n inkomste uit landbou of praktiseer bestaansboerdery (Carter & May, 1998:7; Khanya, 2000:18; Departement van Omgewingssake, 2016:36). Die oorskot voedsel wat geproduseer word, word dan weer verbruik deur die groter stedelike nedersettings (Rakebe, 2018:1). Landelike nedersettings word dus dikwels geïdentifiseer as klein dorpie met die omliggende gebied wat meestal landbougesentreerd is (Khanya, 2000:18). Die geografiese ligging is derhalwe baie belangrik omdat landelike gemeenskappe die beskikbare natuurlike hulpbronne benut (Departement van Omgewingssake, 1997:3; Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming & Departement van Beplanning, Monitering en Evaluering, 2019:18).

Desnieteenstaande dui die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitering en Evaluering (2019:18) in die Konsep Nasionale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk aan dat landelike nedersettings nie slegs landbougesentreerd is nie, maar dat visserij, bosbou, natuurbewaring, toerisme en mynbou ook ontwikkelingsgeleenthede vir landelike nedersettings bied. Kusgebiede bied byvoorbeeld aan plaaslike landelike gemeenskappe werkseleentheid vir visserij of toerisme aantreklikhede (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:228). Landelike toerisme bied byvoorbeeld ook ontwikkelingsgeleenthede om plaaslike lewensomstandighede te bevorder, infrastruktuur te ontwikkel en werkseleentheid te bied in landelike nedersettings (Nedelea & Okech, 2008:257; Nasionale Beplanningskommissie, 2011:228; Rogerson, 2015:3), wat dikwels onderontwikkel is en onder hoë armoededruk verkeer.

Landelike nedersettings in Suid-Afrika word dikwels gekenmerk deur armoede en onderontwikkeling (Gopaul, 2006:20; Theledi, 2017). Die hoofuitdagings wat landelike nedersettings in Suid-Afrika in die gesig staar is die hoë vlak van armoede en ongelykheid. Baie landelike gemeenskappe word vasgevang in 'n armoedesiklus waaruit dit byna onmoontlik is om te ontsnap (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:218). Landelike gemeenskappe ondervind gereeld laer vlakke van inkomste, wat deur gebrekkige werkseleentheid (Commings, 2004:61) en beperkte ekonomiese ontwikkeling (Gopaul, 2006:1) veroorsaak word. Beperkte ekonomiese

ontwikkeling kan ook lei tot 'n tekort aan gekonnekteerde en geïntegreerde infrastruktuurontwikkeling (Gopaul, 2006:20; Nasionale Beplanningskommissie, 2011:265), swak kommunikasienetwerke en vervoersisteme wat sub-standaard is (Mahlati, 2011:72; Nasionale Beplanningskommissie, 2011:265).

Verder het landelike nedersettings dikwels swak toegang tot basiese dienste, byvoorbeeld water en elektrisiteit (Backenberg, 2009:1; Mahlati, 2011:72; Departement van Omgewingssake, 2016:37). Die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP) identifiseer die hoë koste om dienste en die geassosieerde infrastruktuur te voorsien as motivering vir die tekort aan landelike ontwikkeling, spesifiek by landelike nedersettings in marginale liggings en 'n lae bevolking (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:265). Die onvermoë van landelike gemeenskappe om in hul eie basiese behoeftes te voorsien mag later lae lewensgehalte tot gevolg hê, soos wat hieropvolgend verduidelik sal word.

Landelike nedersettings word ook gekenmerk deur laer lewensgehalte en onvoldoende toegang tot gesondheids- en opvoedkundige fasiliteite (Molefe, 1996:22; Rakabe, 2018). Die afstand, tyd en koste om gesondheidsdienste en fasiliteite te benut is aansienlik hoër by landelike nedersettings as stedelike nedersettings (Gaedei & Versteegii, 2011:101). Farber (2017) argumenteer dat kinders in landelike nedersettings in Suid-Afrika vir die res van hul lewens gekonfronteer sal wees met 'n laer inkomste en treurige gesondheid. Landelike nedersettings ervaar daarom groter konsentrasies sosiale weerloosheid as hul stedelike eweknie (Departement van Omgewingssake, 2016:37). Meeste landelike nedersettings sal nooit in staat wees om aanvaarbare vlakke van ekonomiese groei en ontwikkeling te bereik, indien noodsaaklike sosiale uitdagings, byvoorbeeld ongeletterdheid, lae opvoedkundige vlakke en die voorkoms van MIV en VIGS, nie eers aangespreek word nie (OESO, 2006:9). Dit is gevolglik duidelik dat landelike nedersettings in Suid-Afrika heelwat algemene uitdagings ervaar.

3.3.3 Kompleksiteit van die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika

In Suid-Afrika het die koloniale invloed en Apartheid 'n belangrike en rigtinggewende bydrae gelewer tot die vorming van nedersettingspatrone; spesifiek die vorming van landelike nedersettings (Laldaparsad, 2006:3). Gevolglik kan tekens daarvan vandag steeds waargeneem word, veral by landelike nedersettings (Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming & Departement van Beplanning, Monitoring en Evaluering, 2019:18). Suid-Afrika se perspektief op die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings verskil dientengevolge van die res van die wêreld s'n (Laldaparsad, 2006:3).

Tuislande is tydens Apartheid ontwikkel op uitgewysde landelike areas met beperkte infrastruktuur en hulpbronne (Zimbalist, 2017:249). Hierdie tuislande was bekend as landelike nedersettings, hoewel dit in praktyk eintlik ook verskeie stedelike eienskappe gehad het, met 'n tekort aan dienste (Khanya, 2000:18). Voormalige tuislande word, derhalwe, vandag steeds geklassifiseer as landelik, as gevolg van die tradisionele aard van die groei en ontwikkeling daarvan en word meestal bestuur deur tradisionele owerhede (Laldaparsad, 2011?; Van Huyssteen, 2018). As resultaat hiervan, is die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings in Suid-Afrika baie kompleks.

Die uitwerking van Apartheid word ook waargeneem by sommige landelike nedersettings wat dig bevolk is, maar weinige ekonomiese- en administratiewe funksies insluit (Van Huyssteen *et al.*, 2009:203; Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming & Departement van Beplanning, Monitering en Evaluerend, 2019:18). Dit is diensooreenkomstig uitdagend om 'n hiërargie van nedersettings in plek te stel, aangesien die grootte, aard van die ekonomie en die dienste van landelike nedersettings nie logies korreleer nie (Van Huyssteen *et al.*, 2009:203). 'n Verdere voorbeeld verwys na die verwarring wat heers rondom digte landelike informele nedersettings wat volgens Atkinson (2014:5), gedifferensieer kan word tussen “stedelik” (met verwysing na die bevolkingsdigtheid) en “landelik” (met verwysing na 'n afwesige sterk ekonomiese kern). Atkinson (2014:5) brei hierop uit deur te verduidelik dat daar ook, in teenstelling hiermee, verwarring heers onder akademici en owerhede rakende die klassifisering van formele klein dorpie met 'n lae bevolkingsdigtheid en -grootte in Suid-Afrika waarna daar nie konsekwent as “landelike nedersettings” verwys word nie. Dit is gevolglik duidelik dat landelike nedersettings, veral in Suid-Afrika, baie heterogeen is, wat die onderskeid tussen landelike en stedelike nedersettings kompliseer. Die volgende afdeling bied 'n oorsig oor hierdie landelike heterogeniteit wat waargeneem kan word in Suid-Afrika.

3.4 Landelike heterogeniteit

As jy een landelike nedersetting gesien het, het jy een landelike nedersetting gesien.

(OESO, 2006)

Stonawská en Vaishar (2018:182) argumenteer dat die differensiasie van landelike nedersettings van groter belang behoort te wees as om bloot landelik teenoor stedelik te definieer. Schmidt en Du Plessis (2013:12) waarsku immers dat landelik nie as 'n homogene ruimte waargeneem en geklassifiseer moet word nie, aangesien landelike nedersettings heterogeen van aard is. Soos wat die aanhaling hierbo beskryf, beklemtoon die OESO (2006) dat landelike nedersettings divers

is en waarsku akademici, praktisyns en owerhede om nie naïef te wees deur te veralgemeen tussen landelike nedersettings nie, want een landelike nedersetting toon slegs die unieke eienskappe van net een landelike nedersetting.

Landelike nedersettings is wêreldwyd kompleks en divers en bevat elk unieke landelike elemente (Hart *et al.*, 2005:1150; Bryden, 2011:6; Eagar *et al.*, 2014:12). Volgens Hart *et al.* (2005:1149) is daar groot variasies in die (1) demografiese, (2) ekonomiese, (3) kulturele en (4) natuurlike eienskappe tussen verskillende landelike nedersettings wat ook die ontwikkeling daarvan kan beïnvloed. Die (1) demografiese eienskappe verwys na die grootte en digtheid van 'n nedersetting, wat ook 'n direkte invloed op die plaaslike mark kan hê. Pizzoli & Ghong (2007:3) verwys na die verskil in (2) graad van ekonomiese ontwikkeling wat in ag geneem moet word. Menslike kapitaal (byvoorbeeld die vlak van opvoeding en onderwys) en die vermoë en samewerking van die plaaslike regering en gemeenskap (Pizzoli & Ghong, 2007:3) dien ook as eienskappe wat die ontwikkeling en groei van landelike nedersettings beïnvloed. Landelike nedersettings groei ekonomies dus teen verskillende tempo's en verskil in grootte en vlak van afgeleëheid (Hart *et al.*, 2005:1150). Die (3) kulturele eienskappe en historiese invloede kan ook die vooruitgang van die landelike nedersetting beperk (Stonawská en Vaishar, 2018:130). Pizzoli & Ghong (2007:3) verwys laastens na die (4) natuurlike eienskappe soos die geskiktheid van die topografie vir landbou of toerisme wat 'n rol kan speel. Pizzoli & Ghong (2007:3) voer verder aan dat die toeganklikheid (afstand en vervoertoestande) na stedelike nedersettings die geleenthede en dienste van landelike nedersettings beïnvloed.

3.4.1 Suid-Afrikaanse landelike mosaïek

Daar is 'n omvangryke graad van variasie tussen verskillende landelike nedersettings in Suid-Afrika (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:232). Schmidt en Du Plessis (2013:12) voer aan dat landelik nie as 'n homogene ruimte waargeneem moet word nie. Landelike nedersettings is wêreldwyd tóg kompleks en divers en bevat elk unieke landelike elemente (Hart *et al.*, 2005:1150; Bryden, 2011:6; Eagar *et al.*, 2014:12). Landelike nedersettings word ook gekenmerk deur 'n sosio-ekonomiese diversiteit wat illustreer dat sommige sosio-ekonomiese aspekte tussen landelike nedersettings kan verskil (Hedlund, 2016:461). Dit is gevolglik noodsaaklik om in ag te neem dat die behoeftes en geleenthede van elke landelike nedersetting kan verskil (OESO, 2006). Hierdie geïdentifiseerde verskille tussen landelike nedersettings in Suid-Afrika word hieropvolgend bespreek.

Die ligging van landelike nedersettings speel 'n belangrike rol in die ekonomiese ontwikkeling van elke nedersetting (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:264). Die Nasionale Beplanningskommissie (2011:264) stel immers voor dat sommige landelike nedersettings

ekonomies begunstig word en spoedige ontwikkeling en verdigting ervaar as gevolg van hul voordelige ligging, byvoorbeeld nedersettings wat langs ontwikkelingskorridors geleë is. Hierdie landelike nedersettings se plaaslike ekonomieë kan bowendien selfs vinniger toeneem as die ekonomieë van omvangryke stedelike nedersettings. Baie migrante word na hierdie landelike nedersettings aangetrek, wat kan lei tot verdigting (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:264). In teenstelling daarmee stel Campbell (2016:138) voor dat ander landelike nedersettings vinnige ontvolking ervaar, gevolg deur landelike agteruitgang. Hierdie landelike nedersettings is dikwels geleë in gemarginaliseerde liggings met minder ekonomiese geleenthede, hoër armoedekoerse (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:265) en swakker verbindings met groter stedelike nedersettings (Molefe, 1996:22).

Die morfologie, bevolkingsgroottes en -digtheid van landelike nedersettings bied ook differensiasie tussen verskillende nedersettings (Van Huyssteen *et al.*, 2018). Sommige landelike nedersettings in Suid-Afrika word deur wydverspreide nedersettingspatrone gekenmerk (Rakebe, 2018:1). Volgens die Nasionale Ontwikkelingsplan is party landelike nedersettings landbougerig, met verspreide landbougehuggies, waar bestaansboerdery en kommersiële boerdery gepraktiseer word (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:264). Klein landelike diensdorpies kan strategies as 'n middelpunt geleë wees en 'n plaaslike mark en noodsaaklike dienste aan die omliggende area bied (Van Huyssteen *et al.*, 2018). Daarteenoor is daar ook digte landelike nedersettings in Suid-Afrika wat uit die Suid-Afrikaanse geskiedenis as voormalige tuislande spruit (Atkinson, 2014:16) en onder tradisionele owerheid beheer word (verwys na afdeling 3.3.3) (Van Huyssteen *et al.*, 2018). Hierdie gebiede illustreer ook die kenmerkende hoë bevolkingsdigtheid wat in ander landelike nedersettings van Suid-Afrika opgemerk kan word.

3.4.2 Beplanning van landelike nedersettings

Dit is noodsaaklik om vir diverse landelike nedersettings te beplan, aangesien landelike nedersettings baie van mekaar verskil soos wat beskryf word in afdeling 3.4.1. Indien landelike nedersettings slegs geïdentifiseer word as dit wat oorbly nadat stedelike nedersettings geïdentifiseer is, kom landelike nedersettings nooit tot hulle eie reg nie. Gevolglik, word landelike nedersettings afgeskeep in landelike beleide, die toewysing van hulpbronne en beplanning van landelike nedersettings (Eagar *et al.*, 2014:9). Die Konsep Nasionale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk beklemtoon dat landelike nedersettings in Suid-Afrika na jare van berekende onder-investering en onderdrukking deur die koloniale invloede en Apartheidsregering, gevolg deur ongekoördineerde en gefragmenteerde investering deur die post-apartheidsregering, uiteindelik die erkenning, respek en aandag kry wat hul verdien

(Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming & Departement van Beplanning, Monitoring en Evaluering, 2019:53).

Gedifferensieerde beplanningsbeleide en -oplossings is nodig vir verskillende nedersettingstipes (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:264). Dit is ook noodsaaklik om in ag te neem dat die behoeftes en geleenthede van elke landelike nedersetting verskil (OESO, 2006). Geskikte buigbare beginsels en intervensies kan ontwikkel word vir die plaaslike behoeftes van elke landelike nedersetting (Gwanya, 2010:21). 'n Plek-gebaseerde perspektief op landelike beplanning en ontwikkeling is gevolglik noodsaaklik (Hedlund, 2016:461; WNNR & Departement van Menslike nedersettings, 2019:36). Dit moedig die ontwikkeling van 'n landelike tipologie aan wat tot effektiewe beplanning van diverse landelike nedersettings sal lei, soos wat verder bespreek sal word in Hoofstuk 4.

3.5 Samevatting

Hoofstuk 3 het 'n inleiding tot landelike nedersettings as 'n betwiste konsep gebied. Die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings is ondersoek om landelike nedersettings in meer diepte te verstaan. Die eienskappe wat landelike nedersettings van stedelike nedersettings onderskei sowel as die eienskappe wat landelike nedersettings van mekaar onderskei, is verken. Dit is essensieel om 'n goeie begrip van landelike nedersettings te hê, aangesien dit die breë raamwerk bied waaruit landelike nedersettings afgebaken en geklassifiseer kan word. Hieropvolgend word die kennis uit Hoofstuk 3 gebruik om die afbakening en afbakeningskriteria van landelike nedersettings internasionaal en spesifiek in Suid-Afrika in Hoofstuk 4 te ondersoek.

HOOFSTUK 4: Die afbakening en afbakeningskriteria van landelike nedersettings internasionaal en spesifiek in Suid-Afrika.

4.1 Inleiding

Hoofstuk 4 poog om navorsingsdoelwit 2 te beantwoord:

2. Verskaf 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings internasionaal en in Suid-Afrika.

Landelike nedersettings word erken as 'n betwiste konsep, soos wat Hoofstuk 3 tereg uitwys. Tog is landelike nedersettings essensieel vir ekonomiese, sosiale en ruimtelike ontwikkeling (Ogdul, 2010:1250). Daar word 'n groot klem op landelike ontwikkeling wêreldwyd geplaas (Yilmaz *et al.*, 2010:239; Bryden, 2011:5; Calin Năstase & Necula, 2018:53; Straka & Tuzová, 2016:496; Moseley, 2003:4), maar die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings bly vaag en onbeslis (Székely, 2016:27; Stonawska & Vaishar, 2018:129). Dit is as gevolg van wisselvallige definisies en variërende afbakeningskriteria van landelike nedersettings tussen verskillende lande (Depraz, 2008:2; Székely, 2016:27; Beyazli *et al.*, 2017:227). Die afbakening en identifisering van afbakeningskriteria vir landelike nedersettings is dus baie kompleks (Székely, 2016:27) en word volledig in Hoofstuk 4 ondersoek.

In afdeling 4.2 word die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings ondersoek. Die gebruik van tipologieë of kontinums om landelike nedersettings af te baken is tans 'n globale fokusarea (Eagar *et al.*, 2014:15). Eerstens, word agtergrond tot die ontwikkeling van landelike tipologieë gebied in afdeling 4.2.1. Landelike tipologieë bied ondersteuning aan akademici en praktisyns om landelike nedersettings in meer diepte te verstaan en dra by tot 'n basis wat geskep word vir landelike beplanning en -beleide (Beyazli *et al.*, 2017:226). Gevolglik, word die belang en gebruik van landelike tipologieë uitgelig in afdeling 4.2.2.

Voordat die fokus volkome op Suid-Afrika berus, bied afdeling 4.3 'n internasionale perspektief op die afbakening van landelike nedersettings. Afdeling 4.3 identifiseer die algemene afbakeningskriteria wat gebruik en aanvaar word by sommige internasionale nedersettingstipologieë. Baie diverse nedersettingstipologieë bestaan (Fertner, 2012:77), aangesien die afbakeningskriteria wat geïdentifiseer word grotendeels verskil tussen lande (Hopkins & Copus, 2018:4). Hierdie afdeling maak gebruik van Schmidt en Du Plessis (2013:13) se klassifikasie van nedersettingstipologieë in vier kategorieë: (1) administratief, (2) morfologies,

(3) demografies en (4) funksioneel. Dit word vir die doel van hierdie studie as 'n vertrekpunt en raamwerk aangewend, in samewerking met ander ondersteunende literatuur, ten einde die vier kategorieë te omskryf. Afdeling 4.3.1 maak gebruik van 'n inhoudsanalise om die algemene internasionale afbakeningskriteria te ondersoek en te analiseer.

In afdeling 4.4 word die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings spesifiek in Suid-Afrika ondersoek. Afdeling 4.4.1 bied 'n historiese oorsig oor die ontwikkeling van landelike tipologieë in Suid-Afrika deur gebruik te maak van 'n tydlyn. Die verskillende Suid-Afrikaanse landelike tipologieë word geïdentifiseer en bespreek. Daaruit kan waargeneem word watter benadering Suid-Afrika gebruik om landelike nedersettings af te baken en te klassifiseer, en hoe dit uniek of ooreenkomstig is in vergelyking met die internasionale perspektief. Daaropvolgend, in afdeling 4.4.2, word 'n bondige uiteensetting van die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings in die huidige direkteie van Suid-Afrika verstrekk. Die hoofstuk sluit af met 'n teoretiese matriks as uitset in afdeling 4.4.3. wat die afbakeningskriteria vir landelike tipologieë van Suid-Afrikaanse oorsprong deur middel van 'n inhoudsanalise aantoon.

4.2 Die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings deur die gebruik van landelike tipologieë

Landelike tipologieë bied ondersteuning aan akademici en praktisyns om landelike nedersettings in meer diepte te verstaan en dra by tot 'n basis wat geskep word vir landelike beplanning en beleide

(Beyazli *et al.*, 2017:226)

Die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings is 'n ewigdurende uitdaging onder verskeie ruimtelike wetenskapdissiplines (Székely, 2016:27; Stonawská & Vaishar, 2018:129). Dit is die resultaat van wisselvallige definisies en uiteenlopende afbakeningskriteria van landelike nedersettings wat nie ooreenstem tussen verskillende lande nie (Depraz, 2008:2; Székely, 2016:27; Beyazli *et al.*, 2017:227; Fertner, 2012:77). Verskeie pogings is al aangewend om landelike nedersettings af te baken en te klassifiseer deur gebruik te maak van 'n landelike tipologie. Soos wat die aanhaling wat die afdeling voorafgaan beskryf, bied landelike tipologieë heelwat voordele, byvoorbeeld om landelike nedersettings beter te verstaan ten einde effektiewe beplanning en ontwikkeling in landelike nedersettings te fasiliteer. 'n Wye reeks aanwysers, statistiese data en die toepassing van kwantitatiewe metodes en multidimensionele statistiese modelle word deur verskeie lande oorweeg met die ontwikkeling van 'n landelike tipologie (Dická

et al., 2019:86). Die agtergrond tot die ontwikkeling van landelike tipologieë word vervolgens ondersoek.

4.2.1 Agtergrond tot die ontwikkeling van landelike tipologieë

Die ontwikkeling van landelike tipologieë is tans 'n globale fokusarea (Eagar *et al.*, 2014:15). 'n Tipologie word beskryf as die groepering van entiteite gebaseer op veelvuldige gedeelde eienskappe om 'n multidimensionele klassifikasie te vorm (Sweeney, 2020). Landelike tipologieë klassifiseer landelike nedersettings volgens gedeelde eienskappe en bevat groot volumes empiriese data en statistiese metodologieë (Copus *et al.*, 2008:17) (byvoorbeeld trosanalises, meervoudige kriteria-analises, indekse, ruimtelike outokorrelasie en logistiese regressie) (Pizzoli & Ghong, 2007:4; Copus *et al.*, 2008:17; Kairyte & Meyers, 2010; Lincaru & Atanasiu, 2014:36) wat volledig hieropvolgend verduidelik sal word.

Van die eerste tipologieë is reeds in die 1940's voorgestel as 'n landelike-stedelike kontinuum, wat verskillende nedersettings toewys langs 'n landelike-stedelike gradiënt (Harrington & O'Donoghue, 1998:179; Hedlund, 2016:462). Aanvanklik is enkel-veranderlike maatreëls, byvoorbeeld bevolkingsgrootte, bevolkingsdigtheid, toegang tot fasiliteite of dienste, of afstand na nabye stedelike nedersettings gebruik vir die landelike-stedelike kontinuum (Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268). Bryden (2008) redeneer, onder andere, dat die gebruik van enkel-veranderlike maatreëls nie die komplekse en multidimensionele aard van landelike nedersettings in ag neem nie, maar dat veelvuldige veranderlikes nodig is. Al hoe meer tipologiestudies erken die multidimensionele aard van landelike nedersettings en moedig die gebruik van veelvuldige veranderlikes aan (Ethridge & Mookherjee, 1974:4; Ballas *et al.*, 2003:5; Hugo *et al.*, 2003:278; Bogdanov *et al.*, 2008:9; Depraz, 2008:4; Van Eupen *et al.*, 2012:474; Stonawská & Vaishar, 2018:132).

Om die bogenoemde beperking die hok te slaan, is saamgestelde-indekse ontwikkel (Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268). 'n Saamgestelde-indeks word verkry deur die som van verskeie gestandaardiseerde eenvoudige aanwysers te bereken. 'n Gewig word aan elke eenvoudige aanwyser subjektief of objektief toegeken. Indien dit subjektief toegeken word, is dit volgens die navorser se eie kriteria. Indien dit objektief toegeken word, kan die navorser gebruik maak van 'n meervoudigeveranderlikeanalise deur die hoofkomponente en faktoranalise metode te gebruik (Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268; Dická *et al.*, 2019:86). Die faktoranalise poog om 'n groot aantal veranderlikes te kondenseer deur net die nuttige inligting te behou. Dit word gedoen deur verskeie veranderlikes in een faktor te kombineer en 'n meer hanteerbare hoeveelheid veranderlikes daar te stel wat gebruik kan word (Ballas *et al.*, 2003:5; Beyazli *et al.*, 2017:227).

Die landelike-stedelike kontinuum bied 'n konseptuele raamwerk waarin hierdie landelike indekse of kategorieë ontwikkel kan word (Dická *et al.*, 2019:86). Dit poog ook om die diversiteit binne landelike nedersettings te meet (Harrington & O'Donoghue, 1998:179). Hedlund (2016:460) kritiseer wel die gebruik van 'n ooreenvoudigde landelike-stedelike kontinuum, aangesien dit 'n een-dimensionele liniêre verhouding tussen landelike en stedelike areas aantoon. Selfs al word 'n kombinasie van kriteria gebruik, word die totale gewoonlik as 'n enkele telling voorgestel (Hugo *et al.*, 2003:290), wat 'n risiko bied vir ooreenvoudiging en verlies aan detail.

Volgens Hedlund (2014:460) is 'n meer "oop" benadering nodig vir die ontwikkeling van landelike tipologieë, wat gebruik maak van hoër resolusie data en wat die multidimensionele aard van landelike nedersettings in ag neem. Pahl (1966:327) het, nietemin, dekades vroeër al geargumenteer dat die multidimensionele aard van landelike heterogeniteit die effektiwiteit van 'n landelike-stedelike kontinuum beïnvloed. Die gebruik van 'n trosanalise word as 'n alternatief voorgestel by die ontwikkeling van 'n tipologie.

'n Trosanalise word al hoe meer in landelike tipologiestudies gebruik (NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:6; Ballas *et al.*, 2003; Bogdanov *et al.*, 2008:7; Depraz, 2008:5; Ögdül, 2010:1526; Hedlund, 2014:463; Antoine, 2019:62). Landelike nedersettings kan saam gegroepeer word, afhangend van hulle ooreenkomste, deur die gebruik van 'n trosanalise (Beyazli *et al.*, 2017:227). Die groepering poog om die verskille binne groepe te minimaliseer en om die verskille tussen verskillende groepe te maksimaliseer (Beyazli *et al.*, 2017:227). Uit die voorafgaande kan daar dus afgelei word dat die multidimensionele aard van landelike nedersettings daartoe lei dat die samestelling van 'n landelike tipologie meer uitdagend mag wees.

4.2.2 Die gebruik van landelike tipologieë

Landelike tipologieë bied ondersteuning aan akademici, praktisyns en owerhede om landelike nedersettings in meer diepte te verstaan en dra by tot 'n basis wat geskep word vir landelike beplanning en beleide (Beyazli *et al.*, 2017:226). Volgens Ögdül (2010:1520) is dit noodsaaklik om landelike nedersettings beter te verstaan, aangesien baie landelike gemeenskappe ekonomies, sosiaal en ruimtelik gemarginaliseer is. Beyazli *et al.* (2017:226) beskryf dat landelike tipologieë gebruik word om die landelike heterogeniteit binne elke land te beklemtoon. Deur die gebruik van landelike tipologieë kan rangordes ontwikkel word en vergelykings tussen verskillende landelike nedersettings getref word. Dit is dus 'n noodsaaklike beleidformuleringsmeganisme wat hulp verleen om die diverse behoeftes en potensiaal van landelike nedersettings te identifiseer (Skotse Uitvoerende Ontwikkelingsdepartement, 2005:1; Ögdül, 2010:1520). Dit beïnvloed hoe beleide en planne gekonseptualiseer en geïmplementeer word, sowel as hoe hulpbronne versprei en toegewys word (Schmidt & Du Plessis, 2013:13).

Landelike tipologieë reflekteer gevolglik nie net bloot die heterogeniteit tussen landelike nedersettings nie, maar moedig ook beplanningsbeleide en -besluitneming aan om die variasie te reflekteer (Skotse Uitvoerende Ontwikkelingsdepartement, 2005:1).

Hedlund (2016:463) beveel aan dat elke land sy eie landelike tipologie ontwikkel, aangesien die sosio-ekonomiese struktuur grotendeels tussen lande varieer. Székely (2016:27) spreek nogtans kommer uit oor veelvuldige landelike tipologieë vir slegs een land en tussen verskillende lande, aangesien dit verskillende metodologieë en aanwysers gebruik wat tot verskillende resultate lei. Die volgende afdeling (4.3) verken die variasie in die algemene afbakeningskriteria by landelike tipologieë van internasionale oorsprong.

4.3 Algemene internasionale afbakeningskriteria by landelike tipologieë

“Tipologieë en aanwysers is hoogs selektiewe vensters op die wêreld. Hulle vestig ons aandag op sekere verskynsels en sluit ander in die proses uit. Vir daardie rede, is besprekings van tipologieë, aanwysers en analiseringseenhede ver van goedaardig af – hulle het teoretiese en politiese implikasies wat verder strek as die somtyds tegniese debatte oor definisies en metings.”

(Reimer, 2002)

Tipologieë kan gebaseer wees op slegs stedelike nedersettings, slegs landelike nedersettings, of 'n kombinasie van albei. Aangesien landelike tipologieë slegs in uitsonderlike gevalle alleen funksioneer as 'n tipologie en meestal gekombineer word as landelike-stedelike nedersettingstipologieë, maak hierdie afdeling gebruik van (1) landelike nedersettingstipologieë en (2) landelike-stedelike nedersettingstipologieë met 'n spesifieke fokus op landelike nedersettings, vir die literatuurondersoek en -analises.

Daar is geen universele benadering om nedersettingstipologieë te definieer of saam te stel nie (Schmidt & Du Plessis, 2013:13). Baie diverse nedersettingstipologieë bestaan dus (Fertner, 2012:77), aangesien die afbakeningskriteria grotendeels tussen lande verskil (Hopkins & Copus, 2018:4). Volgens Perlin (2010:188) kan subjektiewe afbakeningskriteria in elke land geïdentifiseer word. In-diepte kennis oor plaaslike leefstyle en die plaaslike konteks kan noodsaaklik wees vir die selektering van afbakeningskriteria (Hart *et al.*, 2005:1149-1150; Perlin, 2010:188).

Schmidt en Du Plessis (2013:13) groepeer nedersettingstipologieë, gebaseer op primêre veranderlikes, volgens vier kategorieë: (1) administratief, (2) morfologies, (3) demografies en (4) funksioneel. Die primêre veranderlikes of aanwysers word as afbakeningskriteria by die

ontwikkeling van 'n nedersettingstipologie gebruik. Tabel 4-1 maak van Schmidt en Du Plessis se vier kategorieë gebruik as 'n vertrekpunt en raamwerk, in samewerking met ondersteunende literatuur, om die vier kategorieë op te som met hul onderskeie voordele en nadele.

Tabel 4-1: Nedersettingstipologie kategorieë

Nedersettingstipologie kategorieë:			
Administratief	Morfologies	Demografies	Funksioneel
• Met die doel om administratiewe besluite te neem • Dit kan in administratiewe sub-eenhede verdeel word • Nedersettings moet voldoen aan wette en regulasies	• Word gebaseer op ruimtelike en stedelike vorm • Nedersettingspatrone • Migrasiepatrone en verbindings • Topografie	• Word mees algemeen gebruik • Bevolkingsgrootte • Bevolkingsdigtheid • Demografiese profiel • Lewensgehalte • Huishouding profiel • Geletterdheid	• Hoe ruimte waargeneem en gebruik word • Ekonomiese faktore • Toegang tot dienste • Grondgebruik en infrastruktuur
Voordele			
• Gekoördineerde administrasie	• Kontinuiteit en vergelykbaarheid	• Data is maklik bekombaar • Wydverspreide gebruik	• Kan vir 'n spesifieke doeleinde gebruik word
Nadele			
• Neem nie migrasievloei oor grense in ag nie • Eenhede is geneig om groot en heterogeen te wees	• Neem slegs die ruimtelike eienskappe in ag • Neem nie lewensomstandighede of ekonomiese groeipotensiaal in ag nie	• Tydsverloop tussen sensusse • Internasionale vergelykings	• Lei daartoe dat diverse tipologieë ontstaan

Bron: Eie konstruksie, 2021 gebaseer op: Ballas *et al.*, 2003:7; Stats SA, 2003:2; Garca, 2004:167; Hugo & Champion, 2004; Stats SA, 2004:5; Depraz, 2008:2; Hurbánek, 2008:10; Pál & Tamás, 2008:3-4; Perlin, 2010:189; Potts, 2012:2; Schmidt & Du Plessis, 2013:13; Braga *et al.*, 2016:379; EUROSTAT, 2018; VLO, 2018:18; Hopkins & Copus, 2018:7; OESO, 2018:115-116; VN, 2018:120-125; Dijkstra *et al.*, 2020; Féret *et al.*, 2020:3-4.

(i) Administratief

Nedersettings word dikwels geklassifiseer op grond van administratiewe besluite eerder as die funksie van elke nedersetting (Dijkstra *et al.*, 2020). Volgens Tabel 4-1 is dit voordelig om hierdie

benadering tot klassifisering te gebruik, aangesien dit tot gekoördineerde administrasie lei. In hierdie geval, word areas in administratiewe sub-eenhede verdeel, waarna 'n volle eenheid as landelik geklassifiseer kan word (Schmidt & Du Plessis, 2013:13) en die heterogeniteit binne landelike nedersettings gevolglik nie in ag geneem word nie (OESO, 2018:115). Hierdie benadering tot die klassifisering van nedersettings word byvoorbeeld in Brasilië toegepas vir administratiewe doeleindes (Braga *et al.*, 2016:379).

Volgens Hurbánek (2008:10) word landelike nedersettings deur 'n administratiewe benadering, dikwels geïdentifiseer as die oorblyfsel van nedersettings wat nie die status van stedelike nedersettings het nie en word dit gewoonlik gebaseer op statutêre kriteria. In byvoorbeeld Hongarye (Depraz, 2008:2; Pál & Tamás, 2008:3-4) of Pole (OESO, 2018:116) spruit hierdie wyse van klassifisering uit die sosialistiese era en moet 'n nedersetting deur 'n administratiewe proses aansoek doen om as 'n stedelike nedersetting geklassifiseer te word.

'n Aantal nadele by die administratiewe klassifikasie word in Tabel 4-1 opgesom. Die primêre nadeel van 'n administratiewe klassifikasie is dat dit nie buigsaam is om migrasievloei oor grense heen in ag te neem nie. Die administratiewe eenhede is ook groot en heterogeen (Schmidt & Du Plessis, 2013:13), wat beteken dat die detail van die verskillende nedersettingstipes verlore kan raak. Féret *et al.* (2020:3) waarsku dat nog 'n nadeel van die administratiewe klassifikasie is dat nedersettings wat aan stedelike nedersettings grens, maar in 'n ander administratiewe eenheid val, dikwels as landelik geklassifiseer sal word al toon dit meer stedelike eienskappe as landelike eienskappe. Klein stedelike nedersettings kan, in kontras daarmee, sterk funksionele verhoudings met naasliggende landelike nedersettings toon, waarna dit eintlik as landelik geklassifiseer moet word (Féret *et al.*, 2020:3). As 'n resultaat hiervan, is die administratiewe klassifikasie nie noodwendig 'n werklike refleksie van die huidige ruimtelike strukture van die land nie (Depraz, 2008:2).

(ii) Morfologies:

Morfologiese nedersettingstipologieë word gebaseer op die ruimtelike en strukturele struktuur van nedersettings, byvoorbeeld die voorkoms van 'n formele stedelike uitleg (Schmidt & Du Plessis, 2013:13). Die topografie van die area waarin die nedersetting geleë is, is belangrik om in ag te neem (Depraz, 2008:2; Perlin, 2010:189; Féret *et al.*, 2020:4). Nedersettingspatrone, migrasiepatrone en verbindings is hier van belang. Die kriteria wat hiermee verband hou, spesifiek by die ontwikkeling van landelike tipologieë, verwys na toeganklikheid, afstand en reistyd na stedelike nedersettings (Féret *et al.*, 2020:3). Dit reflekteer die vlak van isolasie van landelike nedersettings in verhouding tot stedelike nedersettings (VLO, 2018:18; Féret *et al.*, 2020:3).

Statistiek Suid-Afrika (Stats SA) maak byvoorbeeld hoofsaaklik van hierdie benadering gebruik met die doel om sensusopnames te doen. Gedurende 'n sensusopname word die land verdeel in eenhede wat *Enumerator Areas* genoem word (Stats SA, 2004:5). Die grootte van die eenhede word bepaal deur die aantal huishoudings wat elke sensusveldwerker (*enumerator*) kan besoek en verskil meestal in grootte van mekaar (Stats SA, 2004:5). Die basiese kriteria wat gebruik word om areas in landelik of stedelik te verdeel deur Stats SA is die kadaster en grondgebruik (Stats SA, 2003:2).

Tabel 4-1 dui die voordele en nadele van 'n morfologiese benadering tot die ontwikkeling van nedersettingstipologieë aan. Hierdie manier van klassifisering bied die geleentheid om verskillende nedersettings deur ruimtelike eienskappe met mekaar te vergelyk oor die verloop van tyd (Schmidt & Du Plessis, 2013:13). In kontras hiermee, verduidelik Schmidt en Du Plessis (2013:13) dat van die tekortkominge is dat dit nie die inwoners se lewenstandaard of die ekonomiese groei, ontwikkeling en geleenthede in ag neem nie.

(iii) Demografies

'n Demografiese benadering tot die ontwikkeling van tipologieë word wêreldwyd algemeen aanvaar. Die bevolkingsgrootte en -digtheid van nedersettings word tipies internasionaal gebruik om klassifikasies tipologieë te ontwikkel (Verenigde Nasies, 2018:120-125). Tabel 4-1 dui aan dat die voordele van hierdie benadering die wydverspreide gebruik en demografiese data is wat gewoonlik maklik bekombaar en toeganklik is en, derhalwe, die gebruik van hierdie benadering vergemaklik.

Ten spyte van die wydverspreide gebruik van 'n demografiese benadering, is daar uitdagings wat mag lei tot foutiewe klassifisering. Een hiervan is die verskil in tydsverloop tussen opeenvolgende sensusse van verskillende lande (Hugo & Champion, 2004), sowel as foutiewe internasionale vergelykings (Garca, 2004:167; Potts, 2012:2). Die minimum bevolkingsgrootte wat gebruik word om te onderskei tussen landelike en stedelike nedersettings, verskil grotendeels tussen lande (Hopkins & Copus, 2018:7). Die diverse bevolkingsgroottes en -digthede tussen verskillende lande beperk dus enige internasionale vergelykings (Féret *et al.*, 2020:3). In byvoorbeeld Denemarke is die minimum bevolkingsgrootte slegs 200 (Statistics Denmark, 2017), Indië se minimum bevolkingsgrootte is 5000 (Denis & Zérah, 2014:4) en in Engeland en Wallis word alle nedersettings met 'n minimum bevolking van minder as 10 000 as landelik beskou (OESO, 2011b:17).

Die Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling (OESO) se streekstipologie maak van hierdie benadering gebruik en bied 'n vertrekpunt vir verskillende lande vir die ontwikkeling

van hul eie landelike tipologieë. Die OESO klassifiseer areas in drie tipes streke, deur die persentasie streeksbevolking wat deel vorm van landelike gemeenskappe te klassifiseer (Ballas *et al.*, 2003:7). Dit word soos volg aangedui: (1) *Oorwegend Landelik*, meer as 50%; (2) *Aansienlik Landelik*, tussen 15% en 50% en (3) *Oorwegend Verstedelik*, onder 15% (EUROSTAT, 2018).

(iv) Funksioneel

Nedersettings kan ook funksioneel geklassifiseer word. Dit word gebaseer op die funksionaliteit van die nedersetting, dit wil sê hoe die ruimte waargeneem en gebruik word vir algemene of spesifieke doeleindes (Schmidt & Du Plessis, 2013:13). Soos wat Tabel 4-1 aantoon is die voordeel hiervan dat die tipologie vir spesifieke doeleindes ontwerp kan word. Verskillende departemente van Suid-Afrika maak byvoorbeeld van hierdie benadering tot klassifikasie gebruik om nedersettings vir hul spesifieke doeleindes te klassifiseer, deur spesifieke afbakeningskriteria te selekteer wat vir 'n bepaalde doel benodig word. Volgens Tabel 4-1 is 'n nadeel dat hierdie benadering tot die klassifisering van nedersettings daartoe lei dat daar baie diverse tipologieë bestaan.

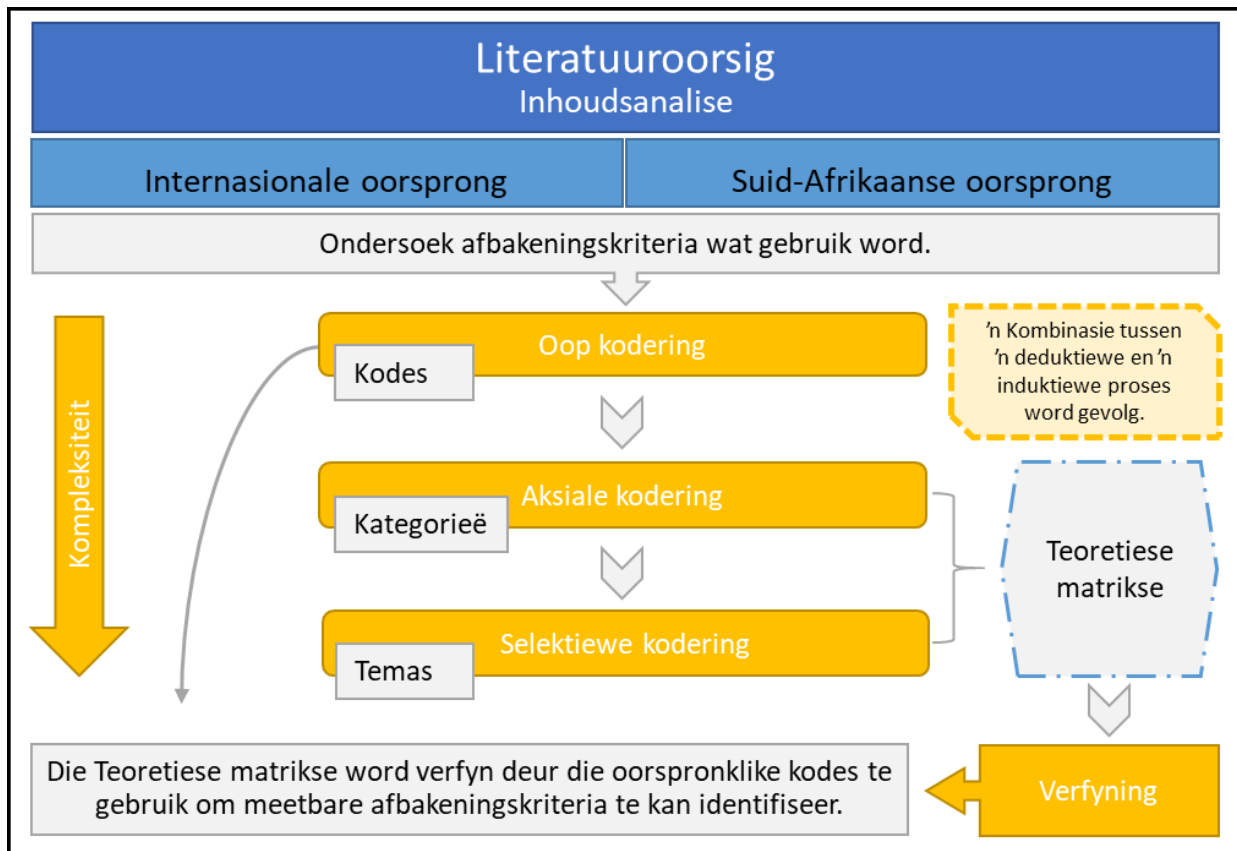
'n Aantal ekonomiese aanwysers kan gebruik word om nedersettings funksioneel te klassifiseer. Gespesialiseerde of gediversifiseerde ekonomiese aktiwiteite en hoe dit oor ruimte versprei of gegroepeer word, kan as aanwyser dien (Féret *et al.*, 2020:4). Perlin (2010:189) identifiseer ook landbou-werksgeleenthede en 'n hoë proporsie selfonderhoudende bevolking, wat ook as afbakeningskriteria by veral landelike tipologieë kan dien.

Die grondgebruik, infrastruktuur en dienste dien ook as 'n aanwyser vir die wyse waarop nedersettings funksioneel geklassifiseer kan word (Dijkstra *et al.*, 2020). Perlin (2010:189) identifiseer die stedelike struktuur (digtheid van geboue, grootte van publieke ruimtes) en argitektoniese eienskappe (laer verdieping geboue, integrasie van residensiële en ander funksies en individuele huise) as aanwysers, wat veral by Europese lande geïmplementeer word.

4.3.1 Inhoudsanalise van die afbakeningskriteria met internasionale oorsprong

Tydens die literatuurstudie is daar gebruik gemaak van 'n inhoudsanalise as strategie om die literatuur te organiseer. Volgens Joubert *et al.* (2016:118-119) is 'n inhoudsanalise 'n sistematiese metode wat gebruik word om teks of visuele data te organiseer, dit in hanteerbare eenhede op te breek, dit te sintetiseer deur patrone te ontdek, en uiteindelik te besluit wat belangrik is en ingesluit kan word. Die inhoudsanalise het gebruik gemaak van kodering as metodologie om die literatuur te orden (Cohen *et al.*, 2018:674-675). Kodering word deur Cohen *et al.* (2018:668) en MacCallum *et al.* (2019:145) geïnterpreteer as 'n sistematiese proses waar segmente geskrewe data georganiseer en gereduseer word op grond van relevante kriteria deur die verbinding van woorde

of frases aan unieke etikette of kodes. Figuur 4-1 bied 'n voorstelling van die koderingsproses wat tydens die studie onderneem is.

Figuur 4-1: Die koderingsproses
Bron: Eie samestelling (2021)

Cohen *et al.* (2018:671) beskryf kodering as 'n metode waar kodes in 'n teoretiese matriks verwerk word. Om die data vanuit die literatuur te herstruktureer is 'n noukeurige reël-vir-reël leestegniek toegepas (Benaquisto, 2008:87) om die afbakeningskriteria wat gebruik is, vanuit 'n internasionale oorsprong en 'n Suid-Afrikaanse oorsprong, te ondersoek. Volgens Joubert *et al.* (2016:118) kodeer die navorser 'n betekenisvolle segment met 'n kode of 'n beskrywing. 'n Kombinasie tussen 'n deduktiewe en induktiewe wyses van kodering (MacCullum *et al.*, 2019:146) is toegepas. Met die toepassing van 'n deduktiewe wyse is die breë temas vanuit die literatuur geïdentifiseer deur gebruik te maak van Schmidt en Du Plessis (2013:13) se klassifisering (verwys na afdeling 4.3). Daaropvolgend is 'n induktiewe wyse tot kodering gevolg deur kodes te analyseer om aksiale kodering te fasiliteer. Die doel was om soveel as moontlik afbakeningskriteria van verskillende tipologieë en klassifikasies te identifiseer en af te lei. Die koderingsproses het die groepering en organisering van spesifieke kodes wat eenderse eienskappe bevat het en na aan mekaar verwant is, behels (Lincoln & Guba, 1985:347) (verwys na Bylae A tot D).

Die verskillende kodes is saamgevoeg om kategorieë te vorm, wat gevolglik in 'n bepaalde tema kristalliseer (Joubert *et al.*, 2016:119), soos wat deur Figuur 4-1 geïllustreer word. Die kategorieë verteenwoordig 'n gesamentlike onderwerp van 'n bepaalde groep geïdentifiseerde kodes. Deur die kategorieë verder in temas te organiseer, beweer Morse (2008:727) dat dit die navorser deur die analitiese proses van die navorsing lei. Selektiewe kodering kan as derde stap van die koderingsproses toegepas word, waar dit die navorser in staat stel om kategorieë georganiseerde data te selekteer en te integreer in samehangende betekenisvolle uitdrukkings (Williams & Moser, 2019:52) (verwys na Bylae A tot D). Figuur 4-1 beklemtoon die verhoging in kompleksiteit soos wat die kodes verder georganiseer en geanaliseer word in kategorieë en temas.

Vanuit die saamgestelde kategorieë en temas is 'n teoretiese matriks van internasionale oorsprong en Suid-Afrikaanse oorsprong saamgestel, soos wat deur Figuur 4-1 verder geïllustreer word. Die Teoretiese matriks is later verder verfyn deur die oorspronklike kodes te gebruik om meetbare afbakeningskriteria te identifiseer in afdeling 5.2. Die geïdentifiseerde meetbare afbakeningskriteria dien as die ruggraat vir die daaropvolgende gevallestudieanalise in afdeling 5.3.

Tabel 4-2 demonstreer die onderskeie afbakeningskriteria wat by elke internasionale tipologie geïdentifiseer kon word. Die horisontale kolom dui die vier temas aan wat vanuit die literatuur geïdentifiseer is met hul onderskeie kategorieë onderaan. Die vertikale kolom vertoon die oorsprong van elke internasionale tipologie. Die matriks illustreer met elke gekleurde blokkie die betekenisvolle variasie in die gebruik van afbakeningskriteria vanuit internasionale oorsprong.

Tabel 4-2: Teoretiese matriks van die afbakeningskriteria wat gebruik word, met internasionale oorsprong

Internasionale oorsprong	Administratief			Morfologies				Demografies						Funksioneel			
	Administratiewe doeleindes	Ruimtelike planne	Wetgewing en regulasies	Nedersettingspatrone	Migrasiepatrone	Verbindings en ligging	Topografie	Bevolkingsgrootte en -digtheid	Demografiese samestelling	Bevolkingsverandering	Gehalte lewe	Huishouding	Geletterdheid	Arbeidsmark	Ekonomiese struktuur	Toegang tot dienste	Grondgebruik en Infrastruktuur
Australië																	
België																	
Brasilië																	
Denemarke																	
Ecuador																	
Engeland & Wallis																	
EUROSTAT																	
Finland																	
Frankryk																	
Ierland																	
Indië																	
Indonesië																	
Italië																	

Internasionale oorsprong	Administratief			Morfologies				Demografies						Funksioneel			
	Administratiewe doeleindes	Ruimtelike planne	Wetgewing en regulasies	Nedersettingspatrone	Migrasiepatrone	Verbindings en ligging	Topografie	Bevolkingsgrootte en -digtheid	Demografiese samestelling	Bevolkingsverandering	Gehalte lewe	Huishouding	Geletterdheid	Arbeidsmark	Ekonomiese struktuur	Toegang tot dienste	Grondgebruik en Infrastruktuur
Japan																	
Kanada																	
Korea																	
Morawië																	
Nederland																	
Nieu-Seeland																	
Noord-Ierland																	
Noorweë																	
OESO Streekstipologie																	
Oostenryk																	
Pole																	
Portugal																	
Russiese Federasie																	
Serwië																	

Internasionale oorsprong	Administratief			Morfologies				Demografies						Funksioneel			
	Administratiewe doeleindes	Ruimtelike planne	Wetgewing en regulasies	Nedersettingspatrone	Migrasiepatrone	Verbindings en ligging	Topografie	Bevolkingsgrootte en -digtheid	Demografiese samestelling	Bevolkingsverandering	Gehalte lewe	Huishouding	Geletterdheid	Arbeidsmark	Ekonomiese struktuur	Toegang tot dienste	Grondgebruik en Infrastruktuur
Sjina																	
Skotland																	
Slowenië																	
Slowakye																	
Spanje																	
Swede																	
Switserland																	
Turkye																	
VSA																	
Ysland																	

Bron: Eie samestelling (2021) gebaseer op Australian Bureau of Statistics, 2017; Jamagne, 2015; Braga *et al.*, 2016:375-379; Statistics Denmark, 2017; Molestina *et al.*, 2020:2-3; Bibby & Brindley, 2013:4-9; OESO, 2011b:45-50; Europese kommissie *et al.*, 2020; Regidor, 2008; OESO, 2008a:36; Statistics Finland, 2017; Finnish Environment Institute SYKE, 2020; Institut national de la statistique et des études économiques, 2016; NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8; Denis & Zerah, 2014:4; Mulyana, 2014; OESO, 2008b; Statistics Bureau of Japan, 2020; Statistics Canada, 2017; OESO, 2009a:3; Stonawska & Vaishar, 2018:132; den Hulk *et al.*, 1992:14-27; Cochrane & Maré, 2017:62; Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2016; Nordregio, 2011:21-42; EUROSTAT, 2018; Statistics Austria, 2018; OESO, 2018:116; Statistics Portugal, 2014; Kunitsa, 2012:308; Mikhaylova *et al.*, 2015; Bogdanov *et al.*, 2008:8,15-16; Kamal-Chaoui *et al.*, 2009:12-14; Scottish

Government Geographic Information Science & Analysis Team, Rural and Environment Science and Analytical Services Division, 2018; Dolenc *et al.*, 2019:87; Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270; OESO, 2009b:42; Hedlund, 2016:460-474; Federal Statistics Office, 2014:3-8; Ögdül, 2010:1527-1528; Beyazli *et al.*, 2017:229-231; United States Census Bureau, 2019; Statistics Iceland, 2009.

4.4 Afbakening en afbakeningskriteria van landelike nedersettings in Suid-Afrika

*... die belangrikheid van die selektering van aanwysers (en veranderlikes)
moet nie onderskat word nie...*

(Reimer, 2002)

Afdeling 4.4 bied 'n uitgebreide samevatting oor die afbakening van landelike nedersettings spesifiek in die Suid-Afrikaanse milieu. 'n Historiese oorsig oor die ontwikkeling van landelike tipologieë in Suid-Afrika word as vertrekpunt gebied (afdeling 4.4.1). Hieruit kan waargeneem word watter benadering Suid-Afrika gebruik om landelike nedersettings af te baken en te klassifiseer en hoe dit uniek is teenoor ander lande (verwys na afdeling 4.3). 'n Bondige uiteensetting van die relevante wetgewing en beleide se rol in die afbakening van landelike nedersettings word verder in afdeling 4.4.2 weergegee. Ten slotte, word die afbakeningskriteria van die onderskeie landelike tipologieë in Suid-Afrika deur 'n inhoudsanalise geïdentifiseer en geanaliseer. Reimer (2002) waarsku immers dat: “die belangrikheid van die afbakeningskriteria nie onderskat moet word nie”. Dit bied 'n betekenisvolle oorgangspunt tussen die literatuur en die empiriese ondersoek wat hieropvolgend in Hoofstukke 5 en 6 sal volg.

4.4.1 Historiese oorsig oor die ontwikkeling van landelike tipologieë in Suid-Afrika

'n Historiese oorsig oor die ontwikkeling van landelike tipologieë word in Figuur 4-2 op die tydlyn voorgestel. Die tydlyn toon die verskeie Suid-Afrikaanse pogings sedert 1986 tot op hede om 'n landelike tipologie op te stel, of dit nou vir amptelike-, departementele- of vir statistiese gebruik is.

Figuur 4-2: Tydlyn van die Suid-Afrikaanse landelike tipologieë
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 4-2 verskaf 'n opsommende samestelling van die onderskeie landelike tipologieë wat geïdentifiseer is in Suid-Afrika. Onder elke geïdentifiseerde landelike tipologie verskyn die afbakeningskriteria wat gebruik is om landelike nedersettings af te baken en te klassifiseer. Die groot variasie in die onderskeie afbakeningskriteria ondersteun die feit dat daar nie 'n gestandaardiseerde benadering vir die samestelling van landelike tipologieë in Suid-Afrika bestaan nie. Elke landelike tipologie wat op die tydllyn geïdentifiseer is, word hieropvolgend volledig bespreek.

4.4.1.1 Voor 1994:

Gedurende Apartheid het Suid-Afrika 'n unieke ruimtelike sisteem gehad wat metropolitaanse areas, die periferie en tuislande ingesluit het (Fair, 1982) (verwys na afdeling 3.3.3). In 1986 het JF de Graaff 'n landelike-stedelike kontinuum voorgestel vir die destydse Suid-Afrikaanse milieu (Collinson *et al.*, 2006:5). Eerstens is daar onderskeid tussen die (1) areas buite tuislande en (2) tuislande self getref. Alle areas buite tuislande is as 'stedelik' beskou. Die tuislande self is in (2a) buitestedelike nedersettings (binne daaglikse reisafstand van stedelike komplekse af), (2b) semi-stedelike nedersettings (wat 'n bevolking van minder as 5000 inwoners bevat het) en (2c) landelike nedersettings (Gelderblom & Kok, 1994:102) verdeel. JF de Graaff se klassifikasie het daarna die weg gebaan vir die ontwikkeling van ander nedersettingstipologieë.

Die Stedelike Stigting (*Urban Foundation*) het daarna hul eie tipologie bekend gestel, wat gegrond was op JF de Graaff se voormalige klassifikasie (Gelderblom & Kok, 1994:101). Daar is weereens onderskeid getref tussen die (1) areas buite die tuislande en die (2) tuislande self. Die areas buite die tuislande is verdeel in (1a) Metropool nedersettings, (1b) klein dorpieë en (1c) die landelike industrie. Tuislande is verdeel in die (2a) tuisland randgebiede, (2b) stedelike areas van tuislande, (2c) nabye nedersettings en (2d) landelike nedersettings (Collinson *et al.*, 2006:5).

4.4.1.2 Post-Apartheid:

Na 1994 is daar pogings aangewend om Suid-Afrika ruimtelik te herstrukturer om gelykheid en demokrasie te bevorder. In 1995 het die Stedelike Ontwikkelingstrategie 'n nedersettingstipologie ontwikkel met 'n stedelike fokus en wat derhalwe nie enige landelike nedersettings ingesluit het nie (Departement van Omgewingsake en Toerisme, 2012:239). Tabel 4-3 dui die verskillende klasse aan, waarin die nedersettings verdeel is deur slegs die bevolkingsgrootte as afbakeningskriteria te gebruik.

Tabel 4-3: Stedelike Ontwikkelingstrategie (1995)

Stedelike Ontwikkelingstrategie	
Kategorieë	Bevolkingsgrootte
1. Groot metropool nedersettings	> 2 miljoen
2. Groot stede	500 000 – 2 miljoen
3. Medium-grootte stede / groot dorpe	100 000 – 500 000
4. Medium-grootte dorpe	50 000 – 100 000
• Sluit geen landelike tipologie in nie	

Bron: Eie samestelling gebaseer op Departement van Omgewingsake en Toerisme, 2012.

Tabel 4-3 illustreer vier kategorieë nedersettings wat geklassifiseer is deur die bevolkingsgrootte as afbakeningskriteria in ag te neem. Die Stedelike Ontwikkelingstrategie het, desnieteenstaande, geen landelike tipologie ingesluit nie. Hierdie leemte sou eers in 1998 verbeter word.

Die Witskrif op Plaaslike Regering het in 1998 'n uitgebreide klassifikasie van nedersettings ontwikkel en, as 'n poging om die gebrek aan landelike tipologieë aan te spreek, 'n beperkte klassifikasie van landelike gehuggies ingesluit (kategorieë 5-8). Tabel 4-4 toon die onderskeie kategorieë met hul onderskeie eienskappe en geïdentifiseerde afbakeningskriteria aan. Die bevolkingsgrootte, vorm, struktuur, finansiering en ligging word in hierdie geval as afbakeningskriteria by die klassifisering van nedersettings gebruik (White Paper working committee, 1998:19-20).

Tabel 4-4: Die Witskrif op Plaaslike Regering (1998)

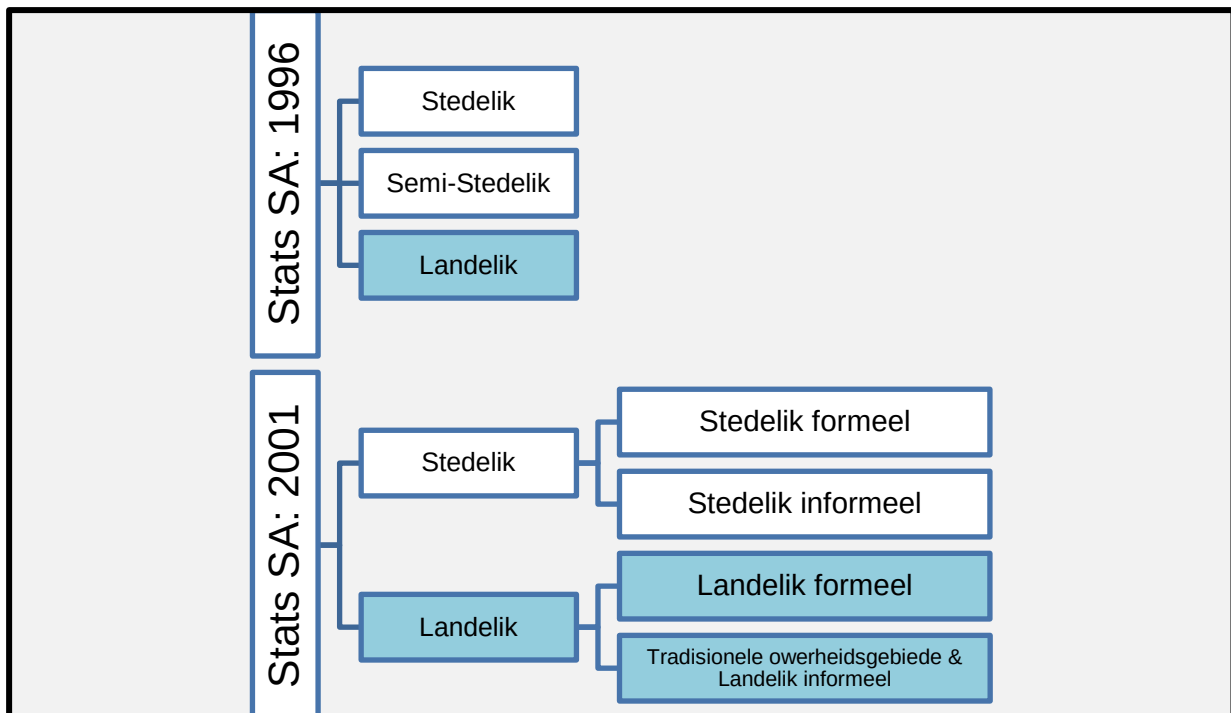
Die Witskrif op Plaaslike Regering		
Kategorieë	Beskywing / Afbakeningskriteria	Bevolkingsgrootte
• Brei uit op Stedelike Ontwikkelingstrategie		
5. Klein dorpe	• Lae tot medium digtheid • Ekonomiese en sosiale verbindings met omringende landelike area	> 50 000
6. Verplaaste stedelike nedersettings / digte landelike nedersettings	• Strukture kan beplan / onbeplan wees • Sluit ook intensiewe kommersiële boerdery nedersettings in.	> 5000

Die Witskrif op Plaaslike Regering		
Kategorieë	Beskywing / Afbakeningskriteria	Bevolkingsgrootte
7. Landelike gehuggies	- Onbeplande tradisionele landelike nedersettings - Meestal landbousektor indiensname	500 – 5000
8. Onbeplande verspreide landelike nedersettings	Onbeplande en verspreide struktuur	< 500

Bron: Eie samestelling gebaseer op Departement van Omgewingsake en Toerisme, 2012; White Paper working committee, 1998.

4.4.1.3 Statistiek Suid-Afrika (1996 & 2001)

Statistiek Suid-Afrika (Stats SA) se klassifisering van landelike nedersettings word ook ondersoek aangesien Stats SA 'n waardevolle en nuttige inligtingsbron van algemene statistiese data is. Gedurende die 1996 sensusopname is die land in drie hoof areas verdeel: (i) Stedelik, (ii) Semi-stedelik en (iii) Landelik. Stats SA het hierdie klassifikasie weer in 2001 hersien en verfyn na twee hoofgroepe naamlik (i) Stedelik en (ii) Landelik wat verder onderverdeel is in twee groepe elk (Stats SA, 2004:14; Stats SA, 2003:3), soos wat deur Figuur 4-3 geïllustreer word. In 2001 is ruimtelike strukture en grondgebruik in ag geneem by die klassifisering van nedersettings, wat tot gevolg gehad het dat tradisionele areas en gehuggies steeds as landelik geklassifiseer is, maar van die groter stede geherklassifiseer is as stedelik (Atkinson, 2014:7; Stats SA, 2003:12). Figuur 4-3 vergelyk Stats SA se nedersettingsklassifikasie van 1996 met dié van 2001.

Figuur 4-3: Statistiek Suid-Afrika se landelike klassifisering
Bron: Eie samestelling 2021 gebaseer op Stats SA, 2004:14; Stats SA, 2003:3.

Figuur 4-3 dui aan dat daar in 2001 volgens Stats SA, bloot onderskeid getref is tussen formele landelike nedersettings (wat kommersiële plase insluit) en landelike nedersettings wat deel is van tradisionele owerheidsgebiede (Stats SA, 2004:14; Stats SA, 2003:3). Statistiek Suid-Afrika volg 'n morfologiese benadering tot die klassifisering van nedersettings deur die land in *Enumeration Areas* (EA) te verdeel (verwys na afdeling 4.3). Die basiese kriteria wat Stats SA gebruik vir klassifikasiedoeleindes is kadaster en grondgebruik. In die geval van landelike nedersettings, word die wetgewing ook in ag geneem vir klassifikasiedoeleindes (Stats SA, 2004:14). Hierdie tipologie is laas formeel in die 2001 sensus gebruik, maar die EA van die 2011 sensusopnames het genoeg ooreenkomste om dit met die 2001 tipologie te verbind (Schmidt, 2012:45).

4.4.1.4 Suid-Afrikaanse regeringsdepartemente

Volgens Schmidt en du Plessis (2013:12) het die verskillende regeringsdepartemente van Suid-Afrika elk ook individuele nedersettingstipologieë ontwikkel, wat elk hul eie definisie van 'landelik' insluit. Die nedersettingstipologieë bied dus slegs funksionaliteit vir die spesifieke regeringsdepartement se eie gebruik. As gevolg hiervan, bestaan daar 'n omvangryke graad van variasie tussen landelike tipologieë in Suid-Afrika (Schmidt & Du Plessis, 2013:12). Die uitwerking van die tekort aan standaardisasie beïnvloed die effektiwiteit en monitering van beleide en statistiese verslagdoening op ontwikkeling tussen verskillende departemente (Eagar *et al.*, 2014:13; Schmidt & Du Plessis, 2013:12). Daar bestaan gevolglik 'n behoefte aan 'n

gestandaardiseerde funksionele landelike tipologie wat nie beperk is tot bloot 'n landelik-stedelike onderskeid nie (Schmidt & Du Plessis, 2013:12). 'n Aantal geselekteerde Suid-Afrikaanse departemente se onderskeie tipologieë word hieropvolgend bespreek.

(i) Departement van Menslike Nedersettings (1999):

Die Departement van Menslike Nedersettings (destyds nog Departement van Behuising genoem) identifiseer in 1999 in die Toestand van Menslike Nedersettingsverslag twee afsonderlike nedersettingstipologieë wat onderskeidelik gebaseer is op grootte en ligging as hoof afbakeningskriteria (Du Plessis & Landman, 2002:18). Tabel 4-5 toon die (1) grootte tipologie en (2) liggingstipologie met hul geassosieerde kategorieë en beskrywing aan.

Tabel 4-5: Die Toestand van Menslike Nedersettingsverslag (1999)

(1) Grootte tipologie		(2) Liggingstipologie		
Kategorieë	Bevolkingsgrootte	Kategorieë		
Metropool areas	> 500 000	Stedelike kern	Stedelike randgebied	Verplaaste stedelike nedersettings / digte landelike nedersettings
Stede / Groot dorpe	50 000 – 500 000	Sub-kategorieë		
		Informele nedersettings	Informele nedersettings	Buitestedelike tradisionele grondbesit / gemengde nedersettings
Klein dorpe	< 50 000	Townships	Townships	Voormalige tuisland grensdorpe en townships
Verplaaste stedelike nedersettings / digte landelike nedersettings	< 50 000	Middestad hoë woonstelle	Kollektiewe behuising	Landbou gehuggies
Landelike gehuggies	500 – 5000	Middestad huise	Informele nedersettings	Buitestedelike informele nedersettings
Verspreide nedersettings	< 500	Plakkers in onbenutte geboue	Rand voorstede	Informele nedersettings in kommersiële landelike areas

Bron: Eie samestelling, 2021 gebaseer op WNNR, 1999:4-5 soos verwys deur Du Plessis & Landman, 2002:18.

Tabel 4-5 dui die klassifisering van landelike nedersettings (volgens die twee onderskeie tipologieë) in blou aan. Tabel 4-5 illustreer dat albei soorte tipologieë baie een-dimensioneel is omdat dit nie 'n verskeidenheid afbakeningskriteria insluit nie. Die afleiding kan ook gemaak word dat die tipologieë nooit geïntegreer is nie en afsonderlik gefunksioneer het.

(ii) Departement van Waterwese (2000):

Die Departement van Waterwese het van hul eie nedersettingstipologie gebruik gemaak om dienste strategies en suksesvol te lewer, selfs aan afgeleë landelike nedersettings. Tabel 4-6 toon die nedersettingstipologie met sy onderskeie kategorieë aan. Die landelike afbakening wat ter sake is vir die doel van hierdie studie, word in ligblou aangedui.

Tabel 4-6: Departement van Waterwese nedersettingstipologie (2000)

Departement van Waterwese nedersettingstipologie (2000)	
Kategorie	
A1	Metropolitaanse area
A2	Stedelike formele dorp
A3	Voormalige township (stedelik)
A4	Werkende dorpe
B1	Stedelike randgebied informele nedersettings
B2	Stedelike randgebied voormalige tuisland dorpe (formele nedersettings)
C	Digte landelike nedersettings > 5000
D	Klein landelike nedersettings < 5000
E	Landelike nedersetting: • Verspreide landelike nedersetting • Verspreide digte landelike nedersetting • Verspreide lae digtheid landelike nedersetting • Verspreide baie lae digtheid landelike nedersetting • Informele landelike nedersetting
F	Boerdery
O	Ander

Bron: Eie samestelling, 2021 gebaseer op Eagar *et al.*, 2014; Schmidt & Du Plessis, 2013.

Die Departement van Waterwese se nedersettingstipologie word demografies benader met die landelike afbakeningskategorieë wat in ligblou aangedui word op Tabel 4-6. Van die voordele van hierdie klassifikasie is dat die Departement van Waterwese se sisteem buigbaar is en gereeld opgedateer word. Hierdie tipologie is ook ver gevorderd teenoor ander, veral in terme van die ontwikkeling van sub-kategorieë vir landelike nedersettings (Eagar *et al.*, 2014:24), soos wat geïllustreer word deur Tabel 4-6.

(iii) Departement van Gesondheidsorg (2004)

Die Departement van Gesondheidsorg het 'n konseptuele landelikegesondheidstrategie ontwikkel wat die distrikte wat laagste op die ontnemingsindeks (*deprivation index*) is, as landelik identifiseer. Hierdie strategie word gebruik as barometer vir distrikte se gesondheidsorg. As tipologie hiervoor gebruik die Departement van Gesondheidsorg 'n klassifikasie van gesondheidsfasiliteite wat onderskei word as óf 'stedelik' óf 'landelik' met die doel om landelike toelae te betaal (Eagar *et al.*, 2014:25; Schmidt & Du Plessis, 2013:17). Die departement bied dus nie 'n uitgebreide landelike tipologie nie.

(iv) Departement van Sosiale Ontwikkeling (2008)

Die Departement van Sosiale Ontwikkeling het 'n indeks van plekke in 2008 ontwikkel met die doel om te bepaal waar sosiale werkers vir landelike toelae kan kwalifiseer. 'n Landelike tipologie met 'n aaneenlopende skaal, wat gebaseer is op 'n insentiewe-indeks (*incentives index*), is ontwikkel. Die landelike tipologie neem 'n kombinasie van leef- en werkstoestande in ag (Schmidt & Du Plessis, 2013:17). Die eerste 3 van 6 kategorieë van die tipologie verwys na nedersettings met armoedige dele. 'n Sosiale werker wat in hierdie eerste drie kategorieë werk sal steeds in 'n potensiële beter area kan woon en net in 'n minder gunstige area werk. Die daaropvolgende drie kategorieë (kategorieë 4 tot 6) dui nedersettings met hoë konsentrasies armoede wat wyd verspreid aangetref word aan. Hoër aansporings word vir kategorieë 4 tot 6 aangebied, aangesien 'n sosiale werker in relatiewe geïsoleerde areas met 'n swakker lewensgehalte moet woon en werk (Eagar *et al.*, 2014:25).

(v) Nasionale Tesourie en die Departement van Samewerkende Regering (2011):

Volgens Afdeling 155 (1) van die *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika* (1996) word munisipaliteite in drie kategorieë (Kategorieë A, B en C) verdeel. Kategorie A sluit alle hoë digtheid streke in wat as 'n onafhanklike entiteit as metropoolmunisipaliteite kan funksioneer. Kategorie B sluit alle plaaslike munisipaliteite in en kategorie C is alle distriksmunisipaliteite wat as 'n sambreelentiteit bo-oor twee of meer kategorie B munisipaliteite dien.

Die Nasionale Tesourie het in 2011 uitgewys dat daar leemtes in die nedersettingsklassifikasie van administratiewe streke in Suid-Afrika is (Nasionale Tesourie, 2011:192). Die Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika (1996), die Witskrif op Plaaslike Regering (1998) sowel as die Munisipale Strukture Wet 117 van 1998 stipuleer nie watter nedersettings uitmaak van die administratiewe kategorieë nie. Nedersettings in 'n munisipaliteit word slegs as (1) stedelik, (2) stedelik en landelik of as (3) slegs landelik beskou deur die bevolkingsdigtheid, funksionele verbindings, integrerende ontwikkeling en aantal kommersiële sentra as afbakeningskriteria in ag te neem (White Paper working committee, 1998:19-20; Jeeva & Cilliers, 2020:8). Geen riglyne word dus gebied vir die identifisering en afbakening van landelike nedersettings binne elke munisipaliteit nie (verwys na afdeling 4.4.2.2).

Ten einde hierdie administratiewe gaping aan te spreek, het die Nasionale Tesourie 'n studie uitgevoer om kategorie B en C munisipaliteite verder in subkategorieë te verdeel (Schmidt & Du Plessis, 2013:18). Die Munisipale Infrastruktuur Investeringsraamwerk (MIIR) het die volgende subkategorieë, volgens Tabel 4-7, voorgestel. Hierdie administratiewe benadering tot die ontwikkeling van 'n nedersettingstipologie is ook aangeneem deur die Departement van Samewerkende Regering met die doel om administratiewe verpligtinge na te kom (Ontwikkeling Beplanningseenheid, 2011:10). Tabel 4-7 toon die onderskeie kategorieë en hul beskrywing aan.

Tabel 4-7: MIIR Munisipale Tipologie

MIIR Munisipale Tipologie		
Kategorie		Beskrywing / Afbakeningskriteria
A	Metropool	- Groot stedelike komplekse - Bevolking > 1 miljoen
B1	Sekondêre stede	Alle plaaslike munisipaliteite waarna verwys word as sekondêre stede
B2	Groot dorpe	- Alle plaaslike munisipaliteite met 'n groot dorp as kern - Groot stedelike bevolking
B3	Klein dorpe	- Kleiner bevolkingsgrootte - Minder ekonomiese aktiwiteite - Groot gedeelte van die bevolking is stedelik - Landelike areas word gekenmerk deur kommersiële plase
B4	Meestal landelike nedersettings	- Ten minste 1 / 2 klein dorpe in die area - Meestal gemeenskaplike grondbesit, gehuggies of verspreide nedersettings

MIIR Munisipale Tipologie		
Kategorie		Beskrywing / Afbakeningskriteria
		• Tipies toegeken in voormalige tuislande
C1	Distrikte	• Distriksmunisipaliteite wat nie watervoorsieners is nie
C2	Distrikte	• Distriksmunisipaliteite wat watervoorsieners is

Bron: Nasionale Tesourie, 2011 aangepas van Palmer Development Group (PDG), 2010.

Tabel 4-7 kategoriseer die munisipaliteite van Suid-Afrika deur aan te dui watter tipe nedersettings by elke kategorie neerslag vind. Kategorie B4 toon meestal landelike nedersettings aan en word uitgelig in blou vir die doel van hierdie studie. Die aantal arm huishoudings, toegang tot dienste en inligting tot kapitaal en bedryfsbegroting is as afbakeningskriteria in ag geneem (Nasionale Tesourie, 2011:193).

4.4.1.5 Wetenskaplike en Nywerheidsnavorsingsraad (WNNR) (2004; 2008 & 2018):

Die Wetenskaplike en Nywerheidsnavorsingsraad (WNNR) speel 'n essensiële rol in die vooruitgang van wetenskaplike kennis wat die ontwikkeling van gepaste nedersettingstipologieë noodsaak, ten einde ondersteuning te bied aan die WNNR om hul doelwitte te bereik. Die Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie, is in 2004 ontwikkel, gevolg deur die SASN / WNNR se Funksionele Nedersettingstipologie in 2008 en laastens die Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie wat in 2018 ontwikkel is. Al drie hierdie nedersettingstipologieë word hieropvolgend volledig bespreek.

(i) Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie (2004):

In 2004 het die WNNR die Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie ontwikkel. Suid-Afrika se topografiese-, grondbedekkings- en bewaringsinligting is geanaliseer om alle beboude areas en nedersettings te identifiseer en te kategoriseer in terme van hul fisiese ligging (Van Huyssteen & Botha, 2008:32). Hierdie areas is geklassifiseer op 'n kontinuum wat wissel van funksionele stedelike nedersettings tot by verspreide landelike nedersettings (Van Huyssteen *et al.*, 2009:202). Tabel 4-8 dui die onderskeie kategorieë van die Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie aan met 'n kortlikse beskrywing van elke kategorie.

Tabel 4-8: Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie (2004)

Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie (2004)		
Kategorieë		Beskrywing / Afbakeningskriteria
1	Funksionele stedelike areas	Dit is die kern beboude areas of nedersettings. Dit neem, onder andere, bevolkingsgrootte, toegang tot dienste, indiensname en inkomste as afbakeningskriteria in ag.
2	Funksioneel verbinde stedelike areas	Dit sluit digte nedersettings en pendelaarareas in, wat funksioneel verbind is aan stedelike areas (soos wat hierbo beskryf word).
3	Pendelaar areas	
4	Plaaslike- en nismarkdorpe	Plaaslike- en nismarkdorpe sluit digte nedersettings in, wat slegs 'n beperkte hoeveelheid dienste verskaf en beperkte toegang tot ekonomiese- en werkseleenthede het.
5	Groeperingsnedersettings	Hierdie twee klasse sluit verspreide landelike nedersettings in, wat gevind kan word op tradisionele grond met beperkte toegang tot funksionele nedersettings, gewoonlik geleë in voormalige tuislandareas.
6	Dig bevolkte areas	

Bron: Van Huyssteen & Botha, 2008:33 aangepas van Naude & Mans 2008.

Kategorieë 5 en 6 van Tabel 4-8 dui die verspreide landelike nedersettings aan as (5) groeperingsnedersettings en (6) dig bevolkte areas wat in ligblou uitgelig word. Die afbakeningskriteria wat by hierdie tipologie in ag geneem is, is: werkseleenthede, ekonomiese potensiaal, reistyd en toeganklikheid van nedersettings (van Huyssteen *et al.*, 2009:202).

(ii) SASN / WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (2008):

In 2008 het die WNNR in samewerking met die Suid-Afrikaanse Stedenetwerk (SASN) en die Presidensie navorsing gedoen op die kategorisering van nedersettings, deur te fokus op die bevolkingsgrootte en die ekonomiese funksies van nedersettings (Van Huyssteen & Botha, 2008:32-40). Later het die SASN en die WNNR 'n nuwe nedersettingstipologie bekend as die Funksionele Nedersettingstipologie bekendgestel. Tabel 4-9 demonstreer die verskillende kategorieë van die Funksionele Nedersettingstipologie, wat ook in die vorm van 'n kontinuum voorgestel is. Die onderskeie kategorieë verteenwoordig die funksionele rol wat elke nedersetting in streekskonteks speel en is nie net slegs 'n hiërargiese bepaling van die bevolking of ekonomiese produksie nie (Van Huyssteen *et al.*, 2016:4). Hierdie tipologie volg, derhalwe, 'n funksionele benadering tot die samestelling van 'n nedersettingstipologie.

Tabel 4-9: SASN / WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (2008)

SASN / WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (2008)		
Kategorieë		Beskrywing / Afbakeningskriteria
1	Stadstreek	• Bevolking meer as 1 miljoen • Regerings- en ekonomiese dienste-indeks > 7
2	Stad	• Bevolking: 500 000 – 1 miljoen • Regerings- en ekonomiese dienste-indeks: 2-5
3	Groot dorpe	Verwys na streeksdiens-nodusse wat groot en medium grootte nedersettings is en sleutelrolspelers in die omringende hinterland (bedieningsgebied). Word verdeel in drie groepe: 1) Streeksdiens-nodus met 'n hoë bevolkingsgrootte en hoë aantal ekonomiese aktiwiteite • Bevolking: 300 000 - 500 000 • Regerings- en ekonomiese dienste-indeks: 1-2 2) Streeksdiens-nodus met 'n hoë bevolkingsgrootte in dig bevolkte areas • Bevolking: 100 000 - 300 000 • Regerings- en ekonomiese dienste-indeks > 0.3 3) Streeksdiens-nodus met 'n lae bevolkingsgrootte wat 'n belangrike rol speel in yl bevolkte areas • Bevolking: 40 000 - 100 000 • Regerings- en ekonomiese dienste-indeks > 0.25
4	Diensdorpe	• Bevolking > 20 000 • Speel belangrike rol in die hinterland (Dienste indeks: 0.065 - 0.25)
5	Plaaslike nismark dorpe	• Bevolkingsgrootte varieer grotendeels • Verskaf dienste aan omliggende nedersettings (Dienste-indeks: 0.001 - 0.065)
6	Hoë digtheid landelike nedersettings	• > 100 mense per vierkant kilometer OF meer as 10 mense per vierkant kilometer • Ekonomiese aktiwiteite hoofsaaklik in dienstesektor
7	Digte landelike nedersettings	• > 100 mense per vierkante kilometer OF meer as 10 mense per vierkante kilometer • Ekonomiese aktiwiteite in dienstesektor • Min ekonomiese aktiwiteite • Uitgespreide morfologiese struktuur

SASN / WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (2008)		
Kategorieë		Beskrywing / Afbakeningskriteria
8	Verspreide landelike nedersettings	Lae digtheid, verspreide landelike nedersettings

Bron: Van Huyssteen *et al.*, 2015.

Kategorieë 6 tot 8 van Tabel 4-9 verteenwoordig die landelike nedersettings en word uitgelig in blou. Dit sluit hoë digtheid landelike nedersettings, digte landelike nedersettings en verspreide landelike nedersettings in. Hierdie tipologie erken ook die vloei en verbindings wat geassosieer word met die toeganklikheid van verskillende nedersettingstipes, waarvolgens die voormalige apartheidnedersettings geïntegreer kan word met 'n groter funksionele nedersetting (Van Huyssteen *et al.*, 2016:4).

(iii) Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (2018):

Die WNNR het in 2018 'n nuwe opgedateerde tipologie bekendgestel. Die Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie is opgestel om 'n verfynde, vergelykende oorsig van nedersettings patrone en neigings op streekskaal daar te stel (Van Huyssteen *et al.*, 2018:1). Tabel 4-10 dui die onderskeie kategorieë van die Suid-Afrikaanse Dorpstipologie aan. Die kategorieë verteenwoordig die funksionele rol wat elke nedersetting binne die breër netwerk van nedersettings in Suid-Afrika speel (Van Huyssteen *et al.*, 2018:2).

Tabel 4-10:Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (2018)

Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (2018)		
Kategorieë		Beskrywing / Afbakeningskriteria
1	Stadstreek	- Bevolking: > 1 miljoen mense - Morfologie: Groot stedelike agglomerasie (funksionele streke) - Ekonomie: Divers, Ekonomiese uitset > R40 816 miljoen per jaar. (2013)
2	Stede en baie groot streeksentra	- Bevolking: > 500 000 mense (stede) > 300 000 (Baie groot stede) - Morfologie: Digte stedelike areas met streeksentra - Interverbinde nedersettings in funksionele hinterlandareas (bedieningsgebied) - Ekonomie: Dienste, Ekonomiese uitset: > R7 900 miljoen per jaar (2013) (Stede); > R4 000 miljoen per jaar (2013) (Baie groot stede)

Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (2018)		
Kategorieë		Beskrywing / Afbakeningskriteria
3	Groot streeksentra	• Bevolking: 100 000- 300 000 mense • Morfologie: Streeksnode wat interverbind is aan omliggende nedersettings. Dien ook 'n essensiële sosiale en ekonomiese rol in die streek. • Ekonomie: Uitset bo R 1400 miljoen in 2013
4	Streeksentra	• Bevolking: < 100 000 mense • Morfologie: Streeksnode wat interverbind is aan omliggende nedersettings. Dien ook 'n essensiële sosiale en ekonomiese rol in 'n laer digtheid streek. • Ekonomie: > R1100 miljoen in 2013
5	Diensdorpe	• Bevolking: 15 000 tot 100 000 mense • Ekonomie en Dienste: Bied 'n belangrike rol in ekonomiese- en sosiale diensteverskaffing in die hinterland (bedieningsgebied). • Ekonomie: Gemiddeld R670 miljoen per nedersetting
6	Klein diensdorpe	• Bevolking: Minder as 20 000 mense • Morfologie: Monosentriese klein dorpie • Plaaslike dienste rol: Speel 'n belangrike rol in sosiale dienste, bedien mense in 'n radius van 30km – 50km • Ekonomie: Regerings- en gemeenskapsdienste is beduidend in plaaslike ekonomie
7	Landelike diensnedersettings	• Bevolking: Varieer • Morfologie: Opkomende nodusse van konsolidasie in digte landelike nedersettings • Plaaslike dienste rol: Strategies geleë, speel 'n belangrike rol in sosiale dienste, bedien mense in 'n radius van 30km – 50km
8	Klein dorpe	• Bevolking: Minder as 20 000 mense • Morfologie: Monosentriese klein dorpe • Ekonomie en dienste rol: Bedien plaaslike bevolking en/of nismark ekonomiese aktiwiteite byvoorbeeld mynbou, toerisme of visserij
9	Landelike nedersettings en gehuggies	(i) Formele landelike nedersettings (ii) Tradisionele Owerheid landelike nedersetting • Beide het baie klein formele dienste ekonomiese aktiwiteite • Beperkte bevolking
10	Verspreide landelike nedersettings	• Ooste van SA: meer as 10 persone per vierkante kilometer • Weste van SA: minder as 10 persone per vierkante kilometer • Beperk die reisafstand en reikwydtes tot sekere sosiale dienste

Bron: Van Huyssteen *et al.*, 2018.

Vanuit Tabel 4-10 is dit duidelik dat die bevolkingsgrootte, morfologie en ekonomie as afbakeningskriteria vir die tipologie gebruik is. Die laaste vier kategorieë (kategorieë 7 tot 10) van

Tabel 4-10 wat uitgelig word in ligblou verteenwoordig die landelike nedersettingskategorieë. Alhoewel daar dus sekere kategorieë geïdentifiseer word vir landelike nedersettings, dui die tipologie 'n meer verfynde afbakening van die individuele tipes landelike nedersettings eers in die daaropvolgende uitgawe van die WNNR geïdentifiseer sal word (Van Huyssteen *et al.*, 2018). Dit dui gevolglik op 'n gebrekkige tipologie wat landelike nedersettings aanbetref omdat die WNNR self erken dat hierdie tipologie nie voldoende is vir die afbakening en kategorisering van Suid-Afrika se uiteenlopende landelike nedersettingstipes nie.

4.4.2 Huidige direkteie in die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika

Die volgende afdeling poog om navorsingsdoelwit 3 te beantwoord:

3. Identifiseer die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in die huidige direkteie in Suid-Afrika.

Sekere direkteie (beleide en wetgewing) speel 'n essensiële rol in die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika. Hierdie afdeling bied 'n oorsig oor die onderskeie beleide (afdeling 4.4.2.1) en wetgewing (afdeling 4.4.2.2) wat geïdentifiseer is as rigtinggewend vir die doel van hierdie studie.

4.4.2.1 Beleide

(i) Landelike Ontwikkelingsraamwerk (1997)

Die Landelike Ontwikkelingsraamwerk is in 1997 ontwikkel en bied perspektief op landelike ontwikkeling in Suid-Afrika. Die Landelike Ontwikkelingsraamwerk identifiseer landelike nedersettings as verspreide lae digtheid gehuggies of klein dorpe en areas wat inwoners vir boerdery gebruik of wat afhanklik is van die natuurlike hulpbronne. Groter landelike nedersettings sonder 'n ekonomiese basis, wat in voormalige tuislande geleë is, is ook ingesluit (Departement van Omgewingssake, 1997:3). Die Landelike Ontwikkelingsraamwerk bied egter nie 'n verfynde en duidelike afbakening van hierdie generiese landelike kategorieë nie en kan landelike nedersettings dus nie hiervolgens afgebaken word nie.

(ii) Geïntegreerde Landelike Ontwikkelingsprogram Strategie (2000)

Die Geïntegreerde Landelike Ontwikkelingsprogram Strategie is as opvolg beleidsraamwerk vir die Landelike Ontwikkelingsraamwerk ontwikkel (Suid-Afrikaanse Regering, 2021:iv-viii). Die strategie beklemtoon die uitdagings en teenstrydigheid in die konseptualisering van landelike

nedersettings. Dit lig ook die heterogene en multidimensionele aard van landelike nedersettings uit. Die strategie maak gebruik van ruimtelike teikens (*spatial targets*), wat gebaseer is op die munisipale afbakeningskriteria wat gebruik is in die *Demarcation Board* se klassifikasie van distriksrade, om landelike nodusse te identifiseer (Suid-Afrikaanse Regering, 2021:6-11,24-25). Die Geïntegreerde Landelike Ontwikkelingsprogram Strategie identifiseer dus slegs 'n paar landelike nodusse wat vir ontwikkeling geteiken moet word sonder dat dit enigsins 'n werkbare landelike nedersettingstipologie ten toon stel.

(iii) Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram (2009)

Die Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming (2009:6,8-9) het die Omvattende Landelike Ontwikkelingsprogram in 2009 geskep om die Geïntegreerde Landelike Ontwikkelings Program Strategie te vervang. Hierdie nuwe program het glad nie enige definisie of afbakening van landelike nedersettings bevat nie. Eagar *et al.* (2014:21) stel voor dat dit diensgevolge blyk dat die landelike definiëring en afbakening diskreet behou is en op 'n plek-tot-plek basis geïdentifiseer is. Die program identifiseer 'n aantal toetsterreine waar intervensies geïmplementeer sou word, alhoewel dit onduidelik is hoe elke toetsterrein geïdentifiseer is (Eagar *et al.*, 2014:21; Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming (2009:11-12). Gevolglik, bied hierdie program ook nie enige werkbare landelike tipologie nie.

(iv) Nasionale Stedelike Ontwikkelingsraamwerk (2009)

Die Nasionale Stedelike Ontwikkelingsraamwerk (NSOR) erken die komplekse aard van die konseptualisering en klassifisering van landelike nedersettings, vanweë die variërende kriteria en wisselende reikwydtes wat gebruik word. Die raamwerk beklemtoon dat landelike nedersettings nie in isolasie waargeneem kan word nie, maar dat dit onderling aan stedelike nedersettings verbind is. Die raamwerk moedig dus geïntegreerde en gebalanseerde ontwikkeling aan (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake *et al.*, 2009:7-8).

Die NSOR het in 2009 'n nedersettingstipologie met 'n stedelike fokus saamgestel met die doel om die streke met die grootste ekonomiese potensiaal, bevolkingsgroei en -digtheid te identifiseer. Die raamwerk demonstreer dat 'n nedersettingstipologie van hoë waarde is, aangesien verskillende nedersettingstipes variërende ekonomiese en demografiese groeikoerse ervaar en dus verskillende beleidsaksies vereis (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake *et al.*, 2009:30). Die raamwerk het die SASN/WNNR se Funksionele nedersettingstipologie (verwys na afdeling 4.4.1.5 (b)) as vertrekpunt gebruik, en dit verder gekategoriseer en geanaliseer deur die grootte, funksie en institusionele erfenis in ag te neem

om 'n voorlopige tipologie op te stel (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake *et al.*, 2009:30-38).

(v) Nasionale Ontwikkelingsplan 2030 (2012)

Die Nasionale Ontwikkelingsplan 2030 erken die geweldige differensiasie tussen landelike nedersettings in Suid-Afrika. Verskillende landelike nedersettings word in die dokument uitgelig, byvoorbeeld: “klein markdorpe, agri-gehuggies, informele nedersettings, plaas nedersettings en verspreide opstalle in kommersiële plaas areas, verplaasde townships, gedeeltelik stedelike informele nedersettings, gehuggies en verspreide opstalle in voormalige tuislande” (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:232, 264). Die dokument vermeld dat verskeie landelike tipologieë ontwikkel is om hierdie heterogene landelike nedersettings te klassifiseer (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:264). Die NOP sluit, desnieteenstaande, slegs die SASN/WNNR Funksionele Nedersettingstipologie (verwys na 4.4.1.5 (b)) in.

Die Nasionale Ontwikkelingsplan beklemtoon die dubbelsinnigheid, onsekerheid en oneffektiwiteit van die huidige kategorisering van verskillende nedersettings asook die onduidelikheid rakende die verskillende rolspelers se rol en verantwoordelikhede tussen die verskillende tipes nedersettings (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:279). Die Nasionale Ontwikkelingsplan erken dat tipologieë wat tans gebruik word om tussen kategorieë van nedersettings te differensieer nie noodwendig genoegsaam genuanseerd is binne elke kategorie nie. Die dokument bied, nogtans, geen aanbeveling oor hoe dit verbeter kan word nie (Jeeva & Cilliers, 2020:7).

(vi) Geïntegreerde Stedelike Ontwikkelingsraamwerk (2016)

Die Geïntegreerde Stedelike Ontwikkelingsraamwerk (GSOR) is in 2016 voorgestel om funksionele en geïntegreerde ontwikkeling van verskillende nedersettings te bevorder, asook om enige stedelike tekortkominge aan te spreek (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake, 2016:7-8). Die ISOR bou op die NSOR (2009) se standpunt om nie landelike nedersettings in isolasie waar te neem nie, maar eerder die verweefde netwerk wat die verhouding tussen landelike en stedelike nedersettings versterk en vervaag, te erken (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake, 2016:25-29). Die Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake (2016:25,29) stel voor dat landelike nedersettings eerder op 'n landelike-stedelike ruimtelike kontinuum waargeneem moet word.

Die raamwerk erken dat daar verskeie tipologieë onder verskillende regeringsdepartemente en organisasies bestaan (Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake, 2016:24-27). Die Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele sake (2016:25)

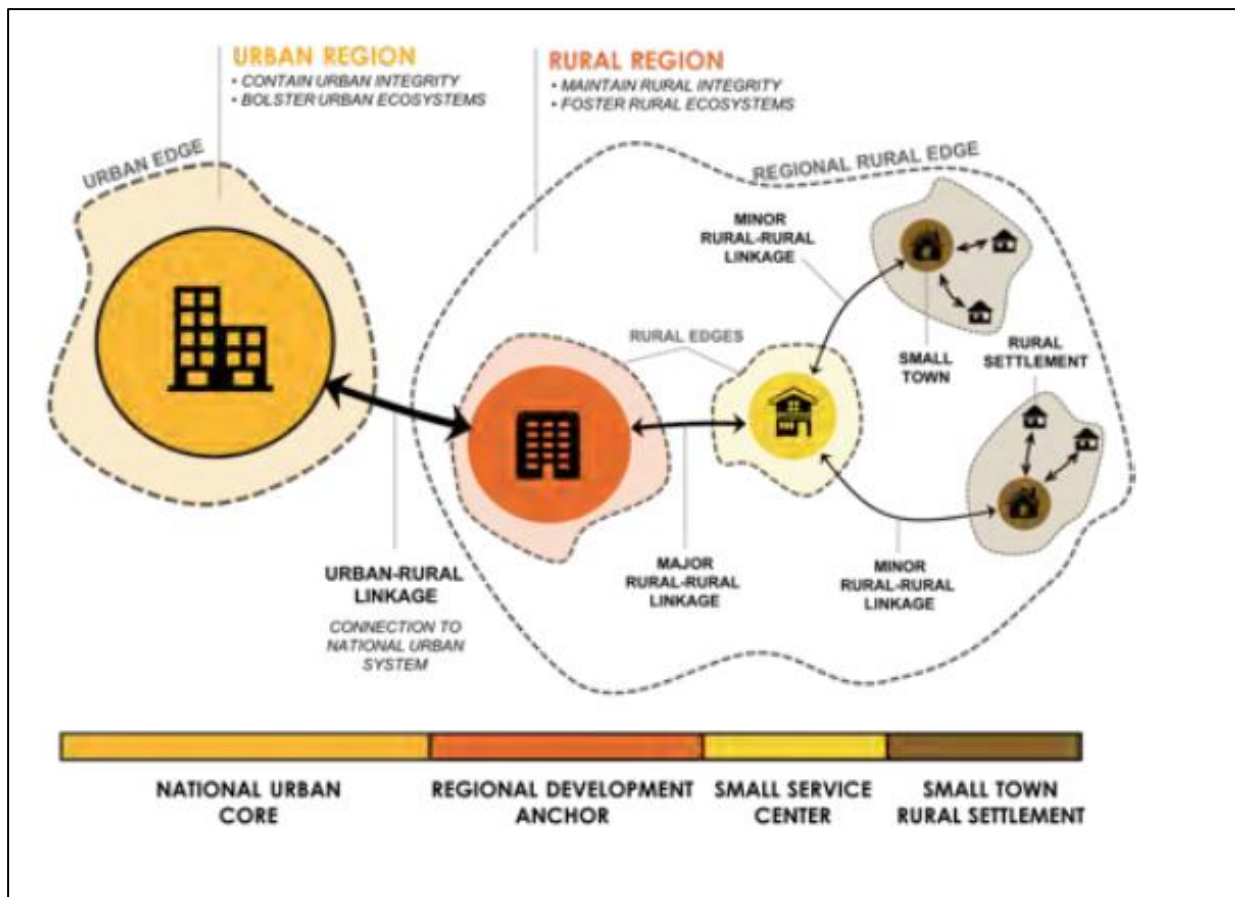
waarsku hierin dat daar 'n behoefte aan 'n gemeenskaplike afbakening en kategorisering van nedersettingstipes bestaan, maar wend geen poging aan om die uitdaging aan te spreek of te vereenvoudig in die raamwerk nie.

(vii) Konsep Nasionale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (2019)

Die konsep Nasionale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk is in 2019 bekendgestel. Hierin word die belangrikheid van landelike nedersettings in Suid-Afrika beklemtoon, na dekades van onderontwikkeling, swak koördinasie en gefragmenteerde investering in hierdie areas (Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitering en Evaluasie, 2019:53). Alhoewel die raamwerk landelike nedersettings as essensieel ag, word die konsep baie vaag ten toon gestel. Die raamwerk identifiseer eerstens 'landelik' as alle areas buite stede en dorpe. Dit sluit alle areas buite die stedelike grens in, wat gekenmerk word as plaas grond (Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitering en Evaluasie, 2019:18-21).

Die raamwerk benut, desnieteenstaande, die gestalte van die WNNR se Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (verwys na 4.4.1.5. (c)) om sekere kategorieë vir hul eie gebruik te identifiseer. Die nedersettingstipologie wat die dokument insluit bevat die volgende kategorieë: (1) Stadstreke, (2) Stede en groot streeksentrums, (3) Streeksdienssentra's, (4) Diens nedersettings, (5) Klein diensnedersettings, (6) Klein nedersettings, (7) Digte landelike nedersettings en (8) Verspreide bevolkingsareas (Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitering en Evaluasie, 2019:46).

Die dokument stel later 'n skematiese voorstelling van 'n Streekslandelike ontwikkelingsmodel voor, wat areas in landelike en stedelike streke verdeel. Hierdie model gebruik dus 'n sistematiese beeld van landelike areas om ontwikkeling en integrasie te bevorder (Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitering en Evaluasie, 2019:94-95). Figuur 4-3 illustreer hierdie skematiese voorstelling volledig.

Figuur 4-4: Streeks-landelike ontwikkelingsmodel

Bron: Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming en die Departement van Beplanning, Monitoring en Evaluasie, 2019.

Volgens Figuur 4-4 word nedersettings voorgestel op 'n landelike-stedelike kontinuum wat wissel van die nasionale stedelike kerne tot landelike nedersettings. Hierdie is 'n goeie voorstelling van hoe die raamwerk die interaksie en variërende skaal van landelike en stedelike nedersettings waarneem en begryp. Dis egter nog nie verfynd genoeg om 'n volledige afbakening met duidelike afbakeningskriteria vir landelike nedersettings daar te stel nie.

4.4.2.2 Wetgewing

(i) Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika (1996)

Volgens Afdeling 155 (1) van die *Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika* (1996) word munisipaliteite in drie kategorieë (Kategorieë A, B en C) verdeel. Kategorie A sluit alle hoë digtheid streke in wat as 'n onafhanklike entiteit as metropoolmunisipaliteite kan funksioneer. Kategorie B sluit alle plaaslike munisipaliteite in en kategorie C is alle distriksmunisipaliteite wat as 'n sambreelentiteit bo-oor twee of meer kategorie B munisipaliteite dien. Die Munisipale Afbakeningsbeheerraad is daaropvolgend aangestel om die nuwe munisipale grense in plek te stel, wat nie ras-gebaseerd is nie (*Munisipale Afbakeningswet* 27 van 1998). Die nuwe munisipale

areas is ontwikkel om die landelike-stedelike onderskeid aan te spreek en om sosio-ekonomiese ontwikkeling te integreer (Nxumalo & Whittal, 2013:325).

Jeeva & Cilliers (2020:4) voer nogtans aan, dat die klassifikasie van elke administratiewe eenheid ruim en ambisieus is. Dit is aangesien, nedersettings in 'n munisipaliteit (1) stedelik, (2) stedelik en landelik of as (3) slegs landelik beskou kon word deur die bevolkingsdigtheid, funksionele verbindings, geïntegreerde ontwikkeling en aantal kommersiële sentra as kriteria in ag te neem (White Paper working committee, 1998:19-20; Jeeva & Cilliers, 2020:8). Daar word ook geen riglyne vir die identifisering en afbakening van landelike nedersettings binne elke munisipaliteit gebied nie.

Volgens Nxumalo & Whittal (2013:326), is dit ook belangrik om kennis te neem van ander uitdagings wat na vore gekom het met die klassifisering van munisipaliteite. Hulle verwys byvoorbeeld na 'n dualiteit van outoriteit in tradisionele landelike nedersettings tussen die munisipaliteite en die tradisionele owerhede. Dit het gelei tot konflik oor grondbesit, grondbestuur en dienstevoorsiening. 'n Tekort aan duidelikheid oor die regte en verantwoordelikhede van munisipaliteite en tradisionele owerhede vererger hierdie geskil (Nxumalo & Whittal, 2013:326).

In 2016, na die amptelike verkiesing, is die aantal munisipaliteite verminder van 278 na 257 munisipaliteite (Suid-Afrikaanse Regering, 2020). Jeeva & Cilliers (2020:7) waarsku dat daar nogsteeds 'n beperkte begrip oor die skaal, omvang en samestelling van elke administratiewe eenheid is. Jeeva & Cilliers (2020:7) brei hierop uit deur te stel dat daar 'n gebrekkige begrip van die afbakening en kategorisering van munisipaliteite of nedersettings bestaan wat beteken dat landelike tipologieë nie effektief saamgestel kan word nie.

(ii) Ruimtelike Beplanning en Grondgebruiksbestuurswet (RBGB) 16 van 2013

Die Ruimtelike Beplanning en Grondgebruikbestuurswet (RBGB) 16 van 2013 het 'n sisteem met drie regeringsfere bekendgestel wat beplanning op nasionale, provinsiale en munisipale vlak integreer. Die wetgewing maak ook voorsiening dat provinsiale wetgewing en munisipale by-wette ontwikkel kan word, wat belyn is met die RBGB, om konteksgebaseerde beplanning toe te pas. Voordat die RBGB in werking getree het, was die munisipale beplanningsfunksie baie stedelik bevooroordeelde gewees en het dit nie altyd landelike areas ingesluit by die grondgebruik bestuur van munisipaliteite nie (Mponwana & Mphethi, 2019:4).

RBGB 16 van 2013 bevat egter nie enige riglyne in terme van die identifisering, afbakening of kategorisering van landelike nedersettings nie, maar dui net oorhoofs aan dat landelike areas en areas onder tradisionele owerheid, onder andere, geïntegreer moet word in die Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk (*ROR*) (volgens Afdeling 12 (1)) en die Grondgebruikskema (volgens

Afdeling 24 (2)) van elke relevante regeringsfeer. Daar word aangeneem dat elke munisipaliteit met die samestelling van 'n ROR- en Grondgebruikskema hul eie diskresie sal gebruik met die identifisering en kategorisering van landelike nedersettings wat gevolglik op swak koördinasie dui. Dit lei, gevolglik, tot swak koördinasie tussen die onderskeie regeringsfere wat die afbakening en kategorisering van landelike nedersettings aanbetref.

4.4.3 Inhoudsanalise van die afbakeningskriteria van landelike tipologieë in Suid-Afrika

Dit is duidelik uit die voorafgaande besprekings, dat die hoofuitdaging tot die samestelling van 'n landelike tipologie die teenstrydigheid van die afbakeningskriteria is wat gebruik word (Departement van Omgewingsake en Toerisme, 2012:239). Reimer (2002) beklemtoon dat die beoordeling van afbakeningskriteria van nedersettingstipologieë essensieel is en nie onderskat moet word nie. Van Huyssteen *et al.*, (2009:203) waarsku ook dat nedersettingstipologieë in Suid-Afrika nie bloot slegs die bevolkingsgrootte of bevolkingsdigtheid kan gebruik vir die klassifisering van landelike en stedelike nedersettings nie. Van Huyssteen *et al.*, (2009:203-204) stel voor dat die bevolkingsdigtheid, nedersettingsgrootte, aantal dienste en verhoudings tussen plekke in terme van toeganklikheid eerder as afbakeningskriteria in ag geneem moet word indien 'n nedersettingstipologie in Suid-Afrika ontwikkel word. As gevolg hiervan, is 'n verskeidenheid aanwysers as afbakeningskriteria nodig.

Die afbakeningskriteria wat gebruik word om te onderskei tussen verskeie nedersettingstipologieë, word ook telkens nie konsekwent geïmplementeer met die ontwikkeling van hierdie tipologieë nie (Du Plessis & Landman, 2002:18; Jeeva & Cilliers, 2020:7). Dit veroorsaak verwarring in die gebruik van afbakeningskriteria. Vanuit afdelings 4.4.1 en 4.4.2 is dit duidelik dat die afbakeningskriteria vir die samestelling van Suid-Afrikaanse landelike tipologieë drasties verskil.

Tydens die literatuurstudie is daar gebruik gemaak van 'n inhoudsanalise as strategie om die literatuur te organiseer. Die inhoudsanalise het gebruik gemaak van kodering as metode om die literatuur te orden (Cohen *et al.*, 2018:674-675). Kodering word deur Cohen *et al.* (2018:668) en MacCallum *et al.* (2019:145) geïnterpreteer as 'n sistematiese proses waar segmente geskrewe data georganiseer en gereduseer word op grond van relevante kriteria deur die verbinding van woorde of frases aan unieke etikette of kodes.

'n Kombinasie tussen 'n deduktiewe en induktiewe wyse tot kodering (MacCullum *et al.*, 2019:146) is toegepas. Deur 'n deduktiewe wyse is die breë temas vir die afbakening van landelike nedersettings vanuit die literatuur geïdentifiseer deur gebruik te maak van Schmidt en Du Plessis (2013:13) se klassifisering (verwys na afdeling 4.3). Daaropvolgend is 'n induktiewe wyse tot

kodering gevolg deur kodes te analiseer om aksiale kodering te fasiliteer. Die doel was om soveel afbakeningskriteria van verskillende tipologieë en klassifikasies as moontlik te identifiseer en af te lei. Die koderingsproses het die groepering en organisering van spesifieke kodes wat eenderse eienskappe bevat het en na aan mekaar verwant is, georganiseer (Lincoln & Guba, 1985:347) (verwys na Bylae A tot D). Verwys na afdeling 4.3.1 vir die volledige bespreking van die inhoudsanalise en koderingsproses.

Tabel 4-11 illustreer opsommend die gebruik van verskillende afbakeningskriteria by die onderskeie Suid-Afrikaanse tipologieë (soos geïdentifiseer en bespreek is in afdelings 4.4.1 en 4.4.2). Hierdie teoretiese matriks is saamgestel deur gebruik te maak van 'n proses van kodering. Die horisontale kolom dui die vier temas aan wat vanuit die literatuur geïdentifiseer is met hul onderskeie kategorieë onderaan. Die vertikale kolom vertoon die naam van elke Suid-Afrikaanse tipologie. Die teoretiese matriks illustreer met elke gekleurde blokkie die beduidende variasie in die gebruik van afbakeningskriteria vir die kategorisering van nedersettings vanuit Suid-Afrikaanse oorsprong.

Tabel 4-11: Teoretiese matriks van die afbakeningskriteria soos toegepas vir Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë

Suid-Afrikaanse oorsprong	Administratief			Morfologies				Demografies						Funksioneel			
	Administratiewe doeleindes	Ruimtelike planne	Wetgewing en regulasies	Nedersettingspatrone	Migrasiepatrone	Verbindings en ligging	Topografie	Bevolkingsgrootte en -digtheid	Demografiese samestelling	Bevolkingsverandering	Gehalte lewe	Huishouding	Geletterdheid	Arbeidsmark	Ekonomiese struktuur	Toegang tot dienste	Grondgebruik en Infrastruktuur
JF de Graaff																	
Stedelike Stigting																	
Stedelike ontwikkelingsstrategie																	
Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika																	
Witskrif op Plaaslike Owerheid																	
Statistiek SA 1996																	
Statistiek SA 2001 & 2011																	
Departement van Menslike Nedersettings																	
Departement van Waterwese																	

Suid-Afrikaanse oorsprong	Administratief			Morfologies				Demografies						Funksioneel			
	Administratiewe doeleindes	Ruimtelike planne	Wetgewing en regulasies	Nedersettingspatrone	Migrasiepatrone	Verbindings en ligging	Topografie	Bevolkingsgrootte en digtheid	Demografiese samestelling	Bevolkingsverandering	Gehalte lewe	Huishouding	Geletterdheid	Arbeidsmark	Ekonomiese struktuur	Toegang tot dienste	Grondgebruik en Infrastruktuur
Departement van Gesondheidsorg																	
Departement van Sosiale Ontwikkeling																	
Tesourie & Departement van Samewerkende Regering																	
Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie (WNNR)																	
Funksionele Nedersettingstipologie (SASN / WNNR)																	
Funksionele Dorpstipologie (WNNR)																	

Bron: Eie samestelling, 2020 gebaseer op Collinson *et al.*, 2006:5; Gelderblom & Kok, 1994:101-102; Departement van Omgewingsake en toerisme, 2012:239; Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika, 1996; White Paper Working Committee, 1998:19-20; Stats SA, 2004:14; Stats SA, 2003:3,12; Atkinson, 2014:7; Schmidt, 2012:45; Du Plessis & Landman, 2002:18; Eagar *et al.*, 2014:24-25; Schmidt & Du Plessis, 2013:17-18; Nasionale Tesourie, 2011:192-193; Ontwikkeling Beplanningseenheid, 2011:10; Van Huyssteen & Botha, 2008:32-40; Van Huyssteen *et al.*, 2009:202; Van Huyssteen *et al.*, 2016:4; Jeeva & Cilliers, 2020:4-5; Van Huyssteen *et al.*, 2018:1-2.

4.5 Samevatting

Hoofstuk 4 het die vae en teenstrydige afbakening en klassifisering van landelike nedersettings internasionaal en in Suid-Afrika ondersoek. Agtergrond tot die ontwerp en gebruik van tipologieë is onder afdeling 4.2 bespreek, sowel as die belangrikheid van landelike tipologieë. Afdeling 4.3 het die algemene afbakeningskriteria wat gebruik en aanvaar word by sommige internasionale nedersettingstipologieë geïdentifiseer. Schmidt en Du Plessis (2013:13) se vier kategorieë nedersettingstipologieë is as 'n vertrekpunt en raamwerk gebruik, in samewerking met ondersteunende literatuur, om deur middel van 'n inhoudsanalise die algemene internasionale afbakeningskriteria te ondersoek en te analiseer. Afdeling 4.4 het die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings spesifiek in Suid-Afrika ondersoek. 'n Bondige uiteensetting van die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings in die huidige direkte van Suid-Afrika is ook geïdentifiseer. 'n Teoretiese matriks-uitset met die afbakeningskriteria van landelike tipologieë van internasionale en Suid-Afrikaanse oorsprong word uiteindelik in die hoofstuk deur 'n inhoudsanalise daargestel. Ten slotte is die teenstrydigheid en onkonsekwente gebruik van huidige afbakeningskriteria in Hoofstuk 4 uitgelig.

Hieropvolgend in Hoofstuk 5 word die afbakeningskriteria van landelike nedersettings soos wat dit deur Hoofstuk 4 geïdentifiseer is (verwys na afdeling 4.3.1 en afdeling 4.4.3 vir die teoretiese matriks-uitsette) geanaliseer. Hoofstuk 5 sal 'n verfyning van die afbakeningskriteria wat aangedui is in die teoretiese matriks-uitsette bied om meetbare afbakeningskriteria vir die studie daar te stel met die oog op die toepassing hiervan binne geselekteerde Suid-Afrikaanse gevallestudiegebiede.

HOOFSTUK 5: Ontleding van afbakeningskriteria van landelike nedersettings in Suid-Afrika deur gebruik te maak van gevallestudiegebiede.

5.1 Inleiding

Hoofstuk 5 poog om navorsingsdoelwit 4 te beantwoord:

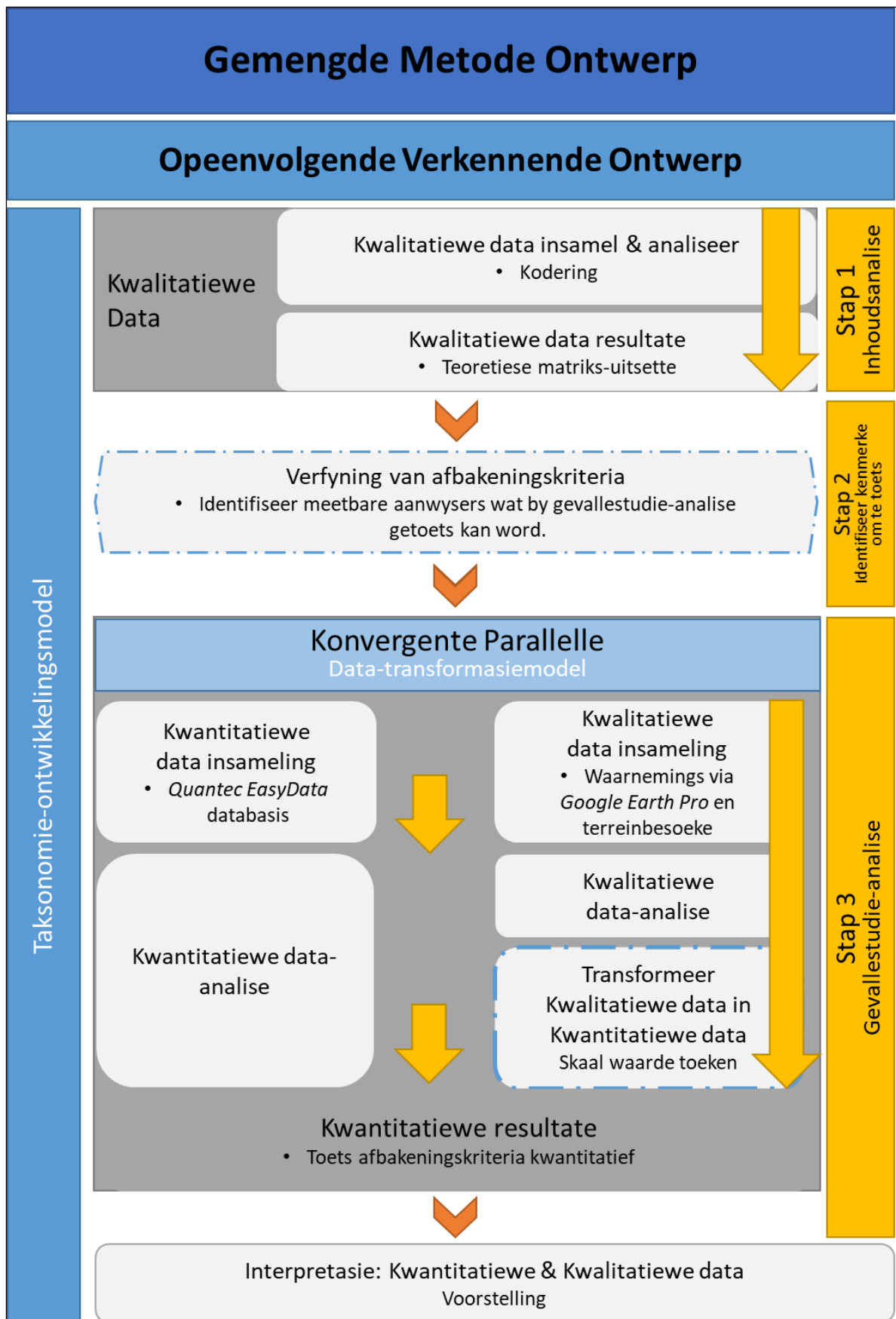
4. Analiseer die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings en pas dit toe op relevante gevallestudies.

Hoofstuk 5 bied 'n ontleding van die afbakeningskriteria van landelike nedersettings soos wat deur Hoofstuk 4 in die teoretiese matriks-uitsette geïdentifiseer is (verwys na afdeling 4.3.1 en afdeling 4.4.3). Hoofstuk 5 ondersoek en analiseer dus die afbakeningskriteria wat aktueel en meetbaar vir Suid-Afrikaanse landelike nedersettings is deur van veelvuldige gevallestudiegebiede gebruik te maak.

Figuur 5-1 illustreer die navorsingsproses as 'n opeenvolgende verkennende gemengde navorsingsontwerp wat in drie stappe voltooi is (Creswell & Creswell, 2018:218,224). Maree (2016:317) verduidelik dat die opeenvolgende verkennende ontwerp gepas is om te gebruik indien die navorser die onderwerp eers wil ondersoek deur kwalitatiewe temas te ontdek voordat dit kwantitatief getoets kan word. Die navorsingsontwerp word verder geklassifiseer as 'n variant van die opeenvolgende verkennende ontwerp as 'n taksonomie ontwikkelingsmodel. Volgens Creswell & Plano Clark, (2006:77) word die taksonomie ontwikkelingsmodel geïmplementeer wanneer die aanvanklike kwalitatiewe fase toegepas word om belangrike veranderlikes of klassifikasiesisteme te identifiseer en die kwantitatiewe fase die resultate in meer detail toets of bestudeer. Creswell & Plano Clark (2006:77) verduidelik verder dat die aanvanklike kwalitatiewe fase sekere kategorieë of verhoudings kan genereer of ontbloot wat die data insameling en -analiserings in die kwantitatiewe fase lei. In die studie is afbakeningskriteria vir nedersettings deur middel van kodering tydens die kwalitatiewe fase geïdentifiseer (Hoofstuk 4). Hierdie afbakeningskriteria word dan in die kwantitatiewe fase (Hoofstuk 5) getoets deur dit op veelvuldige gevallestudiegebiede toe te pas.

Figuur 5-1 illustreer dat 'n inhoudsanalise tydens die eerste stap van die navorsing geïmplementeer is waartydens daar, deur middel van 'n proses van kodering, kwalitatiewe data ingesamel en geanaliseer is. Teoretiese matriksuitsette van die afbakeningskriteria wat algemeen

gebruik word by landelike nedersettingstipologieë is as uitset van hierdie eerste stap aangebied. Hierdie teoretiese matriksuitsette word uiteengesit in Hoofstuk 4 onder afdelings 4.3.1 en 4.4.3. Die empiriese ondersoek in hierdie hoofstuk fokus dus op die tweede en derde stappe van die opeenvolgende verkennende ontwerp. Hierdie stappe word volledig deur figuur 5-1 geïllustreer.

Figuur 5-1: Metodologieproses
Bron: Eie samestelling (2021)

In stap 2 (afdeling 5.2) word die geïdentifiseerde afbakeningskriteria tot meetbare afbakeningskriteria in verfyn. Daaropvolgend, pas stap 3 (afdeling 5.3) 'n gevallestudieanalise toe, wat gebruik maak van 'n data-transformasiemodel (Creswell & Plano Clark, 2006:65) om data in te samel. Creswell & Plano Clark (2018:73) verduidelik dat die data-transformasiemodel gebruik kan word indien die navorser groter klem op die kwantitatiewe komponent van die data-analise plaas. Vir die toepassing van die data-transformasiemodel word kwantitatiewe en aanvullende kwalitatiewe data as 'n kombinasie gelyktydig ingesamel (Joubert *et al.*, 2016:390). Die geïdentifiseerde aktuele, meetbare afbakeningskriteria, soos vervat in stap 2, word dan toegepas op veelvuldige gevallestudiegebiede. Kwantitatiewe data is vanaf die *Quantec EasyData* databasis onttrek en is, waar nodig, geprojekteer deur middel van statistiese modellering. Verder is kwalitatiewe data wat verkry is deur waarnemings vanaf *Google Earth Pro* en, aanvullend daartoe, fisiese terreinbesoeke, ook gebruik om sommige van die afbakeningskriteria verder toe te lig. Die datastelle met meetbare afbakeningskriteria (as uitset van stap 2) word dan onafhanklik geanaliseer deur dit toe te pas op veelvuldige gevallestudies en die resultate word tydens die algehele samevattende interpretasie vermeng (Creswell & Plano Clark, 2018:69). Met die data-transformasiemodel word die kwalitatiewe data dus getransformeer in kwantitatiewe data deur 'n skaalwaarde daaraan toe te ken om dit meetbaar te maak tydens die data-analise en interpretasie fase (Creswell & Plano Clark, 2006:65).

5.2 Verfyning van die afbakeningskriteria

Die volgende afdeling bied 'n verfyning van die afbakeningskriteria in die teoretiese matriks-uitsette van Hoofstuk 4 (sien afdelings 4.3.1 en 4.4.3) deur die oorspronklike kodes wat tydens die inhoudsanalise ingesamel is te gebruik, om meetbare afbakeningskriteria vir die studie te ondersoek. Afbakeningskriteria wat van toepassing is op spesifiek landelike nedersettings word hier ingesluit. Die geïdentifiseerde meetbare afbakeningskriteria dien as die ruggraat vir die daaropvolgende gevallestudieanalise in afdeling 5.3. Hierdie afdeling poog om te bepaal watter afbakeningskriteria rigtinggewend tot die samestelling van 'n landelike tipologie is en nie om spesifieke vaste grense te bepaal nie. Die vier temas: (1) administratief, (2) morfologies, (3) demografies, (4) funksioneel, wat uit die literatuur geïdentifiseer is (verwys na afdeling 4.3), word deurlopend in hierdie afdeling toegepas.

5.2.1 Administratief

Verskeie internasionale sowel as Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë maak van die administratiewe tema gebruik vir klassifikasie doeleindes. Onder die administratiewe tema is daar drie kategorieë geïdentifiseer, waaronder: (1) administratiewe doeleindes, (2) ruimtelike planne

en (3) wetgewing en regulasies insluit is. Tabel 5-1 bied 'n verfyning van die afbakeningskriteria om meetbare aanwysers vir die studie te identifiseer.

Tabel 5-1: Verfyning van die afbakeningskriteria by die administratiewe tema

Administratiewe tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Administratiewe doeleindes	Deur 'n administratiewe klassifikasiesisteen word die administratiewe eenhede gevorm deur ander administratiewe grense en wetgewing (verwys na afdeling 4.3 (i)).	Die Grondwet van Suid-Afrika maak ook van 'n administratiewe klassifikasiesisteen gebruik (verwys na afdeling 4.4.2.2. (i)).	Geen (Die administratiewe klassifikasiesisteen word nie vir die doel van hierdie studie gebruik nie.)
Ruimtelike planne	Verskeie internasionale lande vereis dat plaaslike ruimtelike ontwikkelingsplanne of grondgebruikplanne eers ingesluit moet word vir klassifikasiedoeleindes.	Die Suid-Afrikaanse tipologieë wat ondersoek is het geen verwysing na hierdie kategorie gemaak nie.	Geen (Die ruimtelike planne word net tot op plaaslike munisipaliteitsvlak beskikbaar gestel.)
Wetgewing en regulasies	In byvoorbeeld Indië moet nedersettings eers deur die Staatsregering 'n munisipale status gegun word (verwys na afdeling 4.3. (i)).	JF de Graaff en die Stedelike Stigting het voormalige tuisland wetgewing en regulasies in ag geneem vir klassifikasiedoeleindes (verwys na afdeling 4.4.1.1.).	Tradisionele owerheid

Bron: Eie samestelling (2021)

5.2.2 Morfologies

Verskeie internasionale sowel as Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë maak van die morfologiese tema vir klassifikasiedoeleindes gebruik. Onder die morfologiese tema is daar vier kategorieë geïdentifiseer, waaronder: (1) nedersettingspatrone, (2) migrasiepatrone, (3) verbindings, en (4) topografie ingesluit is. Tabel 5-3 bied 'n verfyning van die afbakeningskriteria om meetbare aanwysers vir die studie te identifiseer.

Tabel 5-2: Verfyning van die afbakeningskriteria by die morfologiese tema

Morfologiese tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Nedersettingspatrone	Die nedersettingspatrone verwys na die morfologie van nedersettings wat die struktuur of vorm van 'n nedersetting insluit (verwys na afdeling 4.3 (ii)). Baie minder internasionale lande maak van hierdie aanwyser gebruik, alhoewel die VSA die digtheid van die ontwikkelde gebied in berekening bring vir klassifikasiedoeleindes (United States Census Bureau, 2019).	In Suid-Afrika maak heelwat meer nedersettingstipologieë van hierdie kategorie as aanwyser gebruik (verwys na afdeling 4.4.3). Die struktuur en vorm van nedersettings word in ag geneem deur die graad te bepaal wat die nedersetting beplan of onbeplan is.	• Struktuur & uitleg (Beplan / onbeplan) • Oppervlakte grootte
Migrasiepatrone	Om 'n realistiese klassifikasie saam te stel, poog sommige internasionale lande om die netto migrasiekoers ook as aanwyser in ag te neem.	Die Suid-Afrikaanse tipologieë wat ondersoek is, het nie verwysing na migrasiepatrone gemaak nie.	Geen (Die migrasiekoers word nie tot op nedersettingsvlak beskikbaar gestel nie.)
Verbindings en ligging	Die verbindingskategorie sluit enige tipe aanwyser wat twee nedersettings op 'n manier verbind, in. Die pendel interaksies en reistyd tussen nedersettings kan as aanwysers dien. Die afstand en toeganklikheid na groter stedelike nedersettings , wat dus die ligging en isolasie aandui, word ook as aanwysers geïdentifiseer (verwys na afdeling 4.3 (ii)). Kanada maak gebruik van die afstand tussen nodusse om 'n moontlike samesmelting van nodusse vir klassifikasiedoeleindes te bewerkstellig (Statistics Canada, 2017).	In Suid-Afrika word die ligging, reisafstand, reikwydtes en toeganklikheid ook as afbakeningskriteria in ag geneem. Die Witskrif op Plaaslike Regering (verwys na afdeling 4.4.1.2) en die verskeie nedersettingstipologieë van die WNNR (verwys na afdeling 4.4.1.5) maak van ekonomiese en sosiale verbindings tussen nedersettings vir klassifikasiedoeleindes gebruik.	• Isolاسie (Afstand na groter nedersettings) • Invloedsfeer • Toeganklikheid

Morfologiese tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Topografie	Die topografie kategorie sluit alle natuurlike eienskappe in, byvoorbeeld woude en ander omgewingssensitiewe areas wat omgewingskwesbaarheid kan aandui en areas wat toeganklikheid belemmer byvoorbeeld hoogte (by bergagtige areas) en reënval wat 'n sterk invloed op landbou en ontwikkeling kan hê.	Baie min van die Suid-Afrikaanse tipologieë wat ondersoek is, het enige natuurlike eienskappe/kriteria ingesluit.	Topografie (invloed op ontwikkeling & toeganklikheid)

Bron: Eie samestelling (2021)

5.2.3 Demografies

Verskeie internasionale sowel as Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë maak van die demografiese tema vir klassifikasiedoeleindes gebruik. Onder die demografiese tema is daar sewe kategorieë geïdentifiseer, waaronder: (1) bevolkingsgrootte, (2) bevolkingsdigtheid, (3) demografiese samestelling, (4) bevolkingsgroei, (5) lewensgehalte, (6) huishoudings en (7) geletterdheid ingesluit is. Tabel 5-4 bied 'n verfyning van die afbakeningskriteria om meetbare aanwysers vir die studie te identifiseer.

Tabel 5-3: Verfyning van die afbakeningskriteria by die demografiese tema

Demografiese tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Bevolkingsgrootte en -digtheid	Bykans 75% van die lande wat ondersoek is, het gebruik gemaak van die bevolkingsgrootte as aanwyser by die samestelling van nedersettingstipologieë. In Denemarke is die minimum bevolkingsgrootte om as landelik geklassifiseer te word slegs 200 (Statistics Denmark, 2017), Indië se minimum bevolkingsgrootte is 5000 (Denis & Zérah, 2014:4) en in Engeland en Wallis word alle nedersettings met 'n minimum bevolking van minder as 10 000 as landelik beskou (OESO, 2011:17) (verwys na 4.3. (iv)). Bykans 60% van die lande het die bevolkingsdigtheid as aanwyser ingesluit om 'n nedersettingstipologie saam te stel. Die minimum bevolkingdigtheid tussen landelike en stedelike nedersettings verskil ook grootliks tussen verskeie lande. Indonesië werk byvoorbeeld op 'n minimum van 5000 inwoners per vierkante kilometer (Mulyana, 2014), teenoor Indië se minimum van 400 inwoners per vierkante kilometer (Denis & Zérah, 2014).	Heelwat van die Suid-Afrikaanse tipologieë, ongeveer 66%, sluit die bevolkingsgrootte as aanwyser in met 'n minimum bevolkingsgrootte om as landelik geklassifiseer te word wat varieer van ongeveer 20 000 tot en met 5000 inwoners. Ongeveer die helfte van die Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë het die bevolkingsdigtheid as aanwyser ingesluit wat parallel met die bevolkingsgrootte loop. Die SASN/WNNR se Funksionele Nedersettingstipologie dui 'n maatstaf van minder as 100 inwoners per vierkante kilometer aan vir landelike nedersettings in Suid-Afrika (verwys na afdeling 4.4.1.5. (ii)).	• Bevolkingsgrootte • Bevolkingsdigtheid

Demografiese tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Demografiese samestelling	Meestal word die ouderdom en geslagsamestelling as aanwyser by die demografiese samestelling kategorie bepaal. Die fokus is op die persentasie bevolking wat bo 65 jaar op 'n post-produktiewe ouderdom is en jong kinders onder 15 jaar . Die gemiddelde ouderdom, geslagsverhouding en vroulike vrugbaarheid word ook soms in ag geneem.	Deur die verskeie nedersettingstipologieë wat in Suid-Afrika ondersoek is, is daar nie 'n verwysing dat een van die tipologieë direk op die demografiese samestelling fokus nie.	• Bevolking bo 65 jaar • Bevolking onder 15 jaar
Bevolkingsverandering	Die bevolkingsverandering (of dit nou positief of negatief is) word in ag geneem, tesame met die geboortekoers, vroulike vrugbaarheidsyfer en sterftekoers .	Die verskillende Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë dui nie direk aan dat die bevolkingsverandering as aanwyser gebruik word nie.	• Bevolkingsgroei / bevolkingsafname
Lewensgehalte	Hierdie kategorie sluit die lewensstandaard en welstand van inwoners in. Morawië neem byvoorbeeld die inwoners se tevredenheid met hul kulturele lewe in ag (Stonawská & Vaishar, 2018:132), terwyl Turkye die persentasie inwoners wat op 'n lae inkomste gesondheidsversekering is, in berekening bring (Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231). Ander aanwysers soos eksterne geraas, besoedeling, siektes en misdaad word ook by sommige lande gebruik.	Die Departement van Gesondheidsorg en die Departement van Sosiale Ontwikkeling in Suid-Afrika (verwys na afdeling 4.4.1.4) neem die lewensgehalte ook in ag met hul klassifikasiedoeleindes.	Geen (Die lewensgehalte aanwysers word nie tot op nedersettingsvlak beskikbaar gestel nie.)
Huishouding	Hierdie kategorie sluit die digtheid van behuising, huis eienaarskap, permanente besetting en gemiddelde huishouding grootte in.	Die ondersoek het nie aangedui dat die verskillende Suid-Afrikaanse tipologieë huishoudings as afbakeningskriteria gebruik nie.	• Aantal huishoudings • Digtheid van behuising • Gemiddelde huishouding grootte

Demografiese tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Geletterdheid	Sommige lande sluit ook die geletterdheid by die samestelling van nedersettingstipologieë in. Die bevolking met basiese en hoër opleiding en onderrig word vir klassifikasiedoeleindes onderskei.	Tydens die ondersoek is daar nie vasgestel dat enige van die Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë enige geletterdheidsaanwysers in ag neem as afbakeningskriteria nie.	• Bevolking met geen skool opleiding nie • Bevolking met matriek • Bevolking met hoëronderrig kwalifikasie

Bron: Eie samestelling (2021)

5.2.4 Funksioneel

Verskeie internasionale sowel as Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë maak laastens van die funksionele tema vir klassifikasiedoeleindes gebruik. Onder die funksionele tema is daar vier kategorieë geïdentifiseer, waaronder die: (1) arbeidsmark, (2) ekonomiese struktuur, (3) toegang tot dienste en (4) grondgebruik en infrastruktuur ingesluit is. Tabel 5-5 bied 'n verfyning van die afbakeningskriteria om meetbare aanwysers vir die studie te identifiseer.

Tabel 5-4: Verfyning van die afbakeningskriteria by die funksionele tema

Funksionele tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Arbeidsmark	Bykans 40% van die lande maak van die onderskeie eienskappe van die arbeidsmark as aanwysers gebruik by die samestelling van hul nedersettingstipologieë (verwys na afdeling 4.3.1.). Hieronder sal tipiese kriteria soos byvoorbeeld, die ekonomiese aktiewe arbeidsbevolking, indiensname, werkloosheid en afhanklikheidsvlak val. Kanada maak selfs gebruik van 'n indiensnemingsdigtheid om die variasie tussen landelik en stedelik te verhelder (Statistics Canada, 2017).	Deur die verskeie nedersettingstipologieë wat in Suid-Afrika ondersoek is, word daar waargeneem dat Suid-Afrika ook verskillende arbeidsmark eienskappe in ag geneem het met die samestelling van 'n nedersettingstipologie. Die indiensnemingsvlak en indiensnemingsgeleent hede , tesame met die huishoudinginkomste word gereeld ingesluit. Ander nedersettingstipologieë sluit ook die werkloosheidsyfer in.	• Arbeidsdeelnamekoers • Werkloosheidsyfer • Huishoudinginkomst • Afhanklikheidsvlak

Funksionele tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Ekonomiese struktuur	Die ekonomiese struktuur word ook as aanwyser gebruik deur die sektorsamestelling as aanwyser te gebruik. Die vervaardigingsektor, toerismebedryf en landbousektor word as kenmerkende aanwyser by landelike nedersettingstipologieë gebruik. Die ekonomiese afhanklikheid van landbouaktiwiteite en indiensname in die primêre sektor, spesifiek die landbousektor, word dikwels ook as afbakeningskriteria gebruik. België en Indië sluit die manlike bevolking, wat in die landbousektor in diens geneem word, as aanwyser in (Jamagne, 2015; Denis & Zérah, 2014)	Die onderskeie nedersettingstipologieë wat in Suid-Afrika ondersoek is, dui ook aan dat sommige tipologieë die ekonomiese struktuur as afbakeningskriteria in ag geneem het. Die tipe ekonomiese aktiwiteite en ekonomiese potensiaal word dikwels as aanwysers gebruik. Die verskillende tipologieë wat deur die WNNR opgestel is gebruik veral die ekonomiese uitset van nedersettings as maatstaf (verwys na afdeling 4.4.1.5.).	• Indiensname by landbou, jag, bosbou, visserij • Indiensname by mynbousektor • Indiensname by vervaardigingsektor
Toegang tot dienste	Die toegang tot dienste word ook as aanwyser geïdentifiseer by die ontwikkeling van nedersettingstipologieë. Dit sluit toegang tot water, elektrisiteit en rioolverwydering in.	In Suid-Afrika maak die Tesourie en die Departement van Samewerkende Regering (verwys na afdeling 4.4.1.4. (v)), die Funksionele Stedelike en Landelike Tipologie van die WNNR en die Funksionele Nedersettingstipologie van die SASN/WNNR (verwys na afdeling 4.4.1.5. (i) & (ii) gebruik van toegang tot dienste as aanwysers.	• Toegang tot elektrisiteit • Toegang tot water

Funksionele tema			
Kategorieë	Internasionale afbakeningskriteria	Suid-Afrikaanse afbakeningskriteria	Meetbare afbakeningskriteria
Grondgebruik en infrastruktuur	Die verskillende grondgebruike kan ook as aanwyser geïdentifiseer word. Die EUROSTAT nedersettingstipologie maak gebruik van die grootte van die stedelike sentra vir klassifikasie-doeleindes (Europese Kommissie <i>et al.</i>, 2020). Infrastruktuur loop hand-aan-hand met die onderskeie grondgebruike. Infrastruktuur wat dikwels geselekteer word sluit die padnetwerkdigtheid, lughawes, treinstasies, fabriek en graan stoorplek in. Finland fokus eerder spesifiek op die aantal geboue en hul vloeroppervlakte as aanwysers (Statistics Finland, 2017), en Slowakye op die aantal nuwe geboue wat opgerig word (Dická <i>et al.</i>, 2019:89-90). Die ruimtelike-funksionele eienskappe word deur Poland ondersoek, byvoorbeeld die mark, straatbeligting, sypaadjies en stormwaterdreinerings as stedelike karaktereienskappe vir klassifisering (OESO, 2018). Sekere fasiliteite soos onderriginstansies, korrektiewedienste-fasiliteite, administratiewe fasiliteite, hospitale en ander gesondheidsfasiliteite word ook ingesluit.	Suid-Afrika, identifiseer landbou en mynbou grondgebruike as aanwysers, veral by landelike tipologieë. Die SASN/WNNR Funksionele nedersetting tipologie en die WNNR se Suid-Afrikaanse Funksionele Dorpstipologie (verwys na afdeling 4.4.1.5 (ii) & (iii)) maak van die rol wat die ekonomiese en sosiale dienste van elke nedersetting in sy streek speel, vir klassifiserings-doeleindes gebruik.	• Aantal gesondheidsfasiliteite • Aantal onderrig en opleidingsfasiliteite • Aantal kommersiële aktiwiteite • Aantal administratiewe fasiliteite

Bron: Eie samestelling (2021)

5.3 Gevallestudieanalise

Afdeling 5.3 werp lig op die proses van die gevallestudieanalise wat in die studie gevolg is. Eerstens word die veelvuldige gevallestudiegebiede in afdeling 5.3.1 bekendgestel. Daaropvolgend, in afdeling 5.3.2, word die geselekteerde afbakeningskriteria op die gekose gevallestudiegebiede toegepas deur middel van 'n assesseringsmatriks. Die voorafgaande meetbare afbakeningskriteria, wat saamgestel is in afdeling 5.2, word gebruik by die assesseringsmatriks. Die assesseringsmatriks bied 'n opsomming van die data wat deur 'n kombinasie kwalitatiewe en kwantitatiewe metodes ingesamel is om die afbakeningskriteria meetbaar te maak en, derhalwe, toe te pas op die onderskeie geselekteerde gevallestudiegebiede. Laastens bied afdeling 5.3.3 'n visuele voorstelling van die verwerkte data vanuit die assesseringsmatriks.

5.3.1 Veelvuldige gevallestudiegebiede

Die gevallestudieanalise stel die navorser in staat om data binne 'n spesifieke konteks in diepte te beskou en te ondersoek (Zainal, 2007:1). Die navorser het in hierdie geval gebruik gemaak van veelvuldige gevallestudiegebiede om die variasie tussen landelike nedersettings te verken. 'n Gevallestudieanalise is gebruik ten einde die geselekteerde afbakeningskriteria toe te pas en uiteenlopende landelike heterogeniteit te illustreer. Die hoofdoelwit van die gevallestudieanalise is om omvattende en beskrywende inligting oor elke gevallestudiegebied in te samel (Patton, 2002:447). Die gevallestudieanalise het dus die navorser in staat gestel om die verskille en ooreenkomste tussen die veelvuldige gevallestudies te ontdek en te analiseer (Yin, 2014:61-62). In hierdie studie het die gevallestudieanalise vergelykende gevallestudiegebiede toegepas om die variasie tussen landelike nedersettings te verken.

Die gevallestudiegebiede is deur middel van deur gerieflikheid-steekproefneming geselekteer. Maree (2016:197) beklemtoon dat gerieflikheid-steekproefneming konsentreer op die selektering van gevalle wat maklik toeganklik en hulpbron spaarsamig is, alhoewel dit ten koste van die inligting in die gevallestudiegebied mag wees. Deur middel van gerieflikheidsteekproefneming het die navorser toegang tot die onderskeie gevallestudiegebiede verkry met behulp van sleutelinformante wat reeds 'n gevestigde en langdurige verhouding met gemeenskapsleiers van die onderskeie gevallestudiegebiede het.

Volgens Patton (2002:231) is sleutelinformante persone wat sekere nuttige kennis oor 'n spesifieke gevallestudiegebied het. In die studie het die sleutelinformante, deur met die gemeenskapsleiers van die onderskeie gevallestudiegebiede te skakel, toegang tot die

gevallestudiegebiede bewerkstellig. Dit was veral nuttig by gevallestudiegebiede wat beheer en bestuur is deur tradisionele owerhede.

Tabel 5-5: Motivering vir gevallestudiegebiede

Gevallestudiegebiede	Motivering
Ganyesa	Ganyesa is 'n baie klein, lae digtheid, afgeleë nedersetting wat nog onder tradisionele owerheid bestuur is.
Jan Kempdorp	Jan Kempdorp is aan die suidelike punt van die Vaalharts-besproeiingskema geleë en word deur landbou-aktiwiteite omring, wat tipies as 'n belangrike diensnodus vir die kleiner omringende landelike nedersettings is.
Pampierstad	Pampierstad is 'n klein nedersetting, naby aan Jan Kempdorp geleë. Die nedersetting vorm deel van die Noordelike deel van die Vaalharts-besproeiingskema.
Ikageng	Ikageng is 'n baie hoë bevolkingsgrootte en -digtheid, lae-inkomste nedersetting wat aan Potchefstroom grens en is sowat 40km van Klerksdorp af geleë is.

Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-2 bied as konteks 'n oorhoofse gesamentlike voorstelling van al vier die gevallestudiegebiede se liggings in Suid-Afrika.

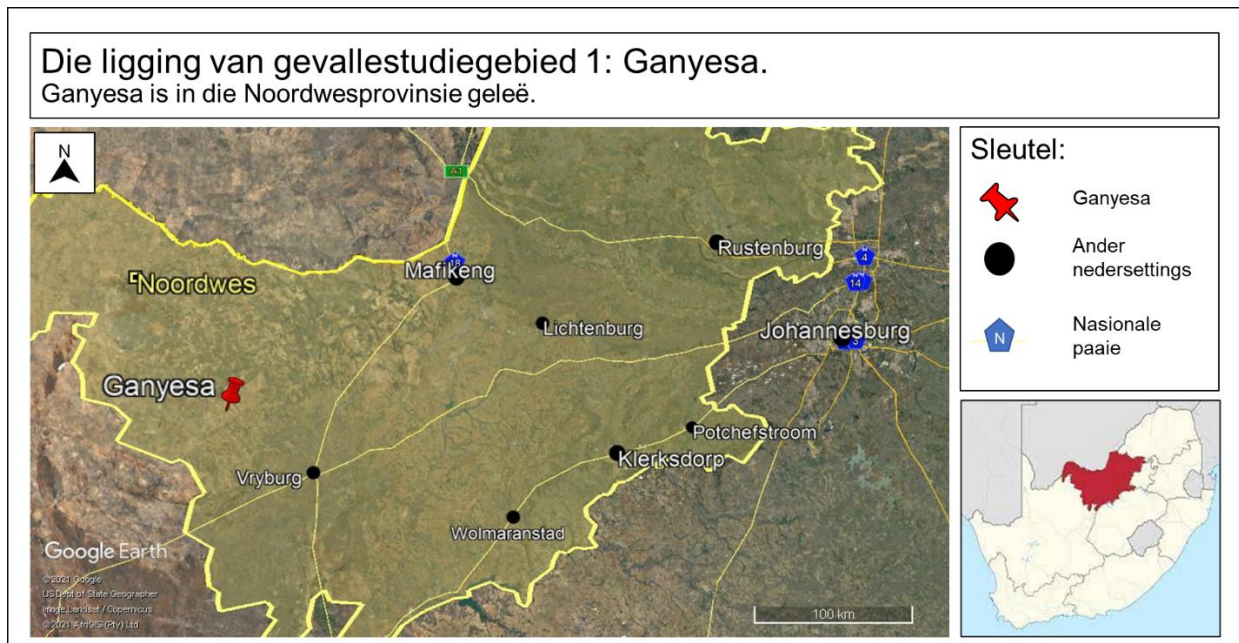
Figuur 5-2: 'n Gesamentlike voorstelling van die liggings van al die gevallestudiegebiede.

Bron: Eie samestelling met behulp van *Google Earth* (2021)

Al vier gevallestudiegebiede word volledig hieropvolgend bespreek.

5.3.1.1 Ganyesa

Ganyesa is 'n klein nedersetting geleë in die Noordwesprovinsie van Suid-Afrika. Figuur 5-2 verskaf 'n oorhoofse perspektief op die geïsoleerde ligging van Ganyesa in die weste van Noordwes.

Figuur 5-3: Ligging van Ganyesa in die konteks van omliggende nedersettings
Bron: Eie samestelling met behulp van *Google Earth* (2021)

Figuur 5-2 illustreer dat Ganyesa sowat 70km noord-wes van Vryburg afgeleë is en omtrent 170km suid-wes vanaf Mafikeng af geleë. Ganyesa beslaan ongeveer 22km² met 'n bevolking van nagenoeg 25 000 inwoners (Quantec EasyData, 2021). Ganyesa huisves belangrike administratiewe sentrums van die Kagisano-Molopo Plaaslike Munisipaliteit, wat die magistraatshof, verskeie nasionale en provinsiale regeringskantore en die hoofkantoor van die plaaslike munisipaliteit insluit. Die nedersetting vorm ook deel van die voormalige tuislandgebied van Bophuthatswana en is nou onder tradisionele owerheidsbestuur van die Batlharo Ba Lotlhwane groep van die Tswanavolk (South African History Online, 2021a).

Data vir hierdie gevallestudiegebied is ingesamel deur waarnemings tydens 'n fisiese terreinbesoek, veldnotas, geo-ruimtelike foto's en statistiek vanaf Quantec Easydata. 'n Aantal foto's wat geneem is tydens die terreinbesoek aan Ganyesa, word hier ingesluit ter illustrasie van die eienskappe wat by hierdie landelike nedersetting waargeneem is.

Figuur 5-4: Behuising in Ganyesa
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-5: Natuurlike dammetjies in Ganyesa
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-6: Informele stalletjies in Ganyesa
Bron: Eie samestelling (2021)

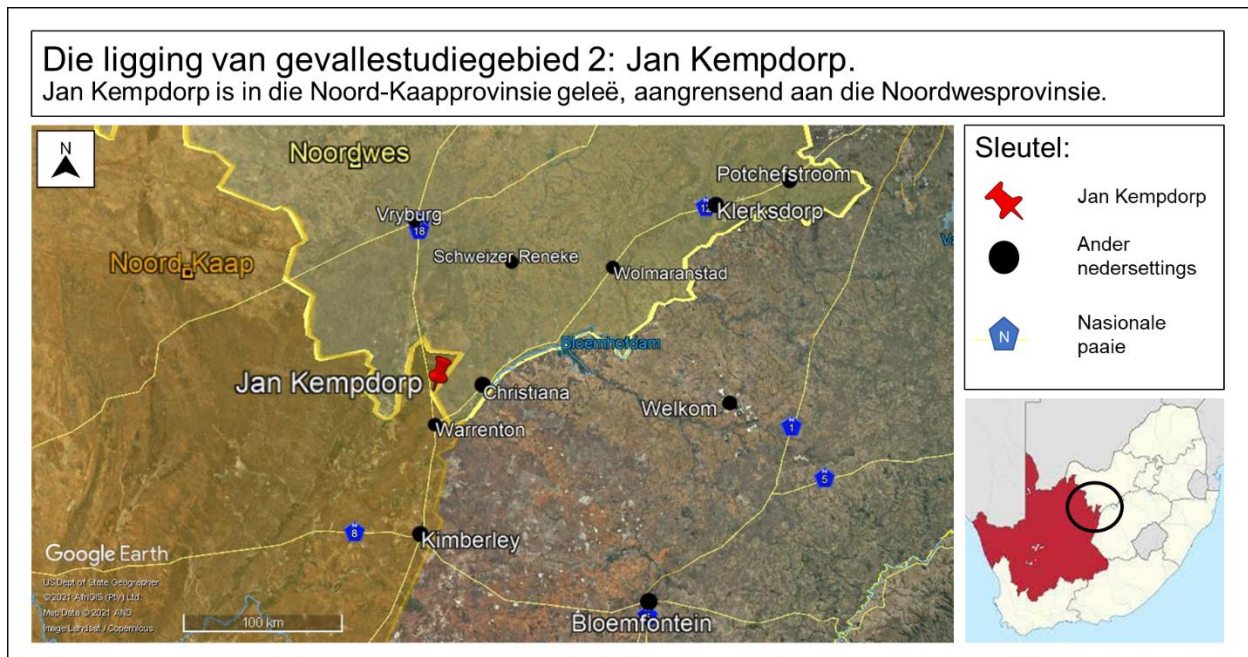
Figuur 5-7: Spazawinkel in Ganyesa
Bron: Eie samestelling (2021)

Tydens die terreinbesoek aan Ganyesa is daar waargeneem dat die nedersetting 'n baie lae behuisingsdigtheid het. Die opvoedkundige en opleidingsfasiliteite is verspreid oor die hele nedersetting aangetref. Figuur 5-3 dui die lae behuisingsdigtheid in Ganyesa aan met beperkte toeganklikheid (paaie) tussen-deur die huise. Natuurlike dammetjies wat deur lewende hawe as waterbron gebruik word, is prominent in die nedersetting, soos wat deur Figuur 5-4 geïllustreer word. Informele ekonomiese aktiwiteite, wat stalletjies (Figuur 5-5) en spazawinkels (Figuur 5-6) insluit, is langs die hoofstraat aangetref.

5.3.1.2 Jan Kempdorp

Jan Kempdorp grens aan die Noord-Kaapprovinsie en Noordwesprovinsie in Suid-Afrika. Dit is strategies geleë by die aansluiting tussen die N18 en R708 en het ongeveer 35 000 inwoners wat woonagtig is op 'n oppervlakte van omtrent 19km² oppervlakte (Quantec EasyData, 2021). Figuur

5-7 illustreer die ligging van Jan Kempdorp sowat 96km noord van Kimberley en 43km wes van Christiana af.

Figuur 5-8: Ligging van Jan Kempdorp in die konteks van omliggende nedersettings
Bron: Eie samestelling met behulp van *Google Earth* (2021)

Jan Kempdorp is aan die suidelike punt van die Vaalharts-besproeiingskema geleë en word deur landbouaktiwiteite omring. Die nedersetting het in 1938 as 'n kamp vir die werkers van die besproeiingskema ontstaan. Die grens tussen die ou Kaapland en die Transvaal het destyds deur die nedersetting geloop, wat tot gevolg gehad het dat geen plaaslike owerheid gestig kon word nie. Die Jan Kempdorp wetgewing is eers in 1964 ingestel, wat verseker het dat die Kaapprovinsie volle beheer en bestuur oor die Transvaal se helfte gehad het (South African History Online, 2021b). In 1994, met die totstandkoming van die nege provinsies, tussen die Noord-Kaap- en Noordwesprovinsies het die grens steeds deur die dorp geloop. Eers in 2006 is oorgrensmunisipaliteite elimineer en die hele nedersetting is diensengevolge in die Noord-Kaap ingesluit (Suid-Afrikaanse Regering, 2006).

Data vir hierdie gevallestudiegebied is ingesamel deur waarnemings tydens 'n fisiese terreinbesoek, veldnotas, geo-ruimtelike foto's en statistiek vanaf Quantec Easydata. 'n Aantal foto's wat geneem is tydens die terreinbesoek aan Jan Kempdorp word vervolgens ingesluit ter illustrasie van die eienskappe wat in die landelike nedersetting waargeneem is.

Figuur 5-9: 'n Voorbeeld van 'n hoërskool in Jan Kempdorp
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-10: Andulusia gemeenskapsaal
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-11: Openbare park in Jan Kempdorp
Bron: Eie samestelling (2021)

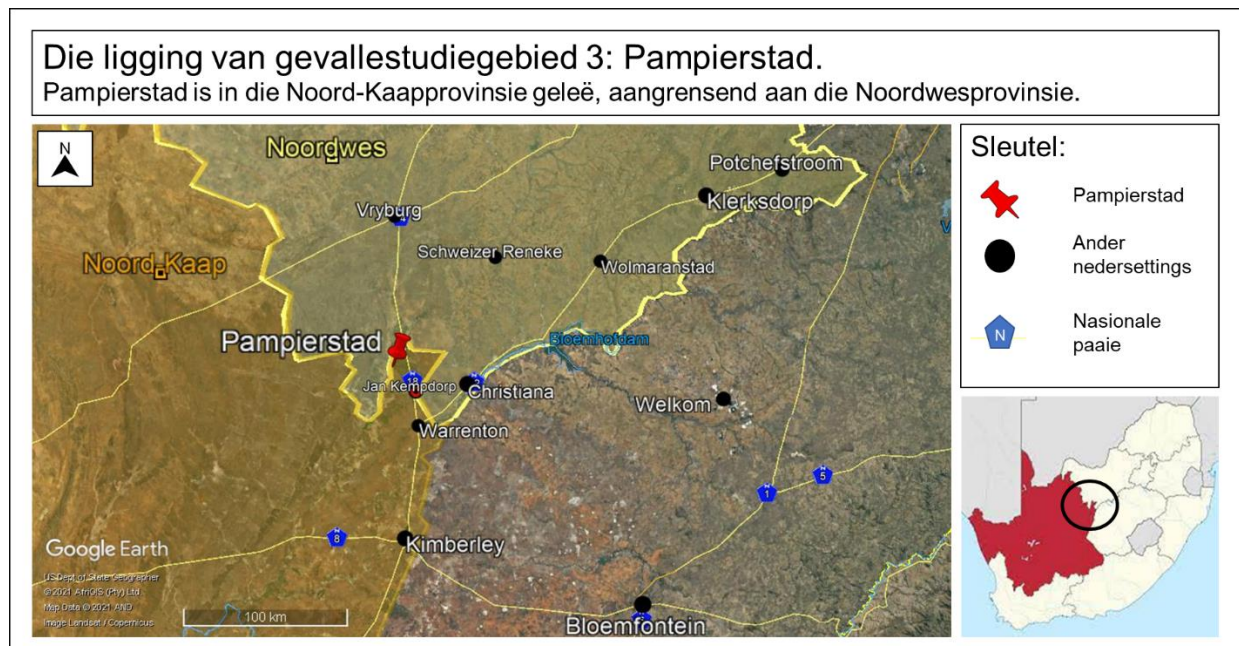

Figuur 5-12: Polisiestasie in Jan Kempdorp
Bron: Eie samestelling (2021)

Jan Kempdorp bestaan uit verskeie fasiliteite en funksies, wat 'n groot aantal skole insluit. Figuur 5-8 dui 'n voorbeeld van 'n hoërskool in Jan Kempdorp aan. In Jan Kempdorp is verskeie fasiliteite en gebruike gevandaliseer en nie meer bruikbaar nie. Figuur 5-9 en Figuur 5-10 illustreer vandalisme aan die gemeenskapsaal en openbare park in Jan Kempdorp. Tog, is van die ander fasiliteite in goeie toestand gewees tydens die terreinbesoek, byvoorbeeld die plaaslike polisiestasie, soos wat in Figuur 5-11 uitgelig word.

5.3.1.3 Pampierstad

Figuur 5-12 dui die ligging van Pampierstad (geleë naby aan Jan Kempdorp) in die Noord-Kaapprovinsie van Suid-Afrika aan.

Figuur 5-13: Ligging van Pampierstad in die konteks van omliggende nedersettings
Bron: Eie samestelling met behulp van *Google Earth* (2021)

Pampierstad is sowat 31km noord-wes van Jan Kempdorp af geleë. Die nedersetting is nie naby aan enige hoof paaie geleë nie en is slegs via sekondêre paaie aan Hartswater, Taung en Espagtsdrift verbind (Business Enterprise, 2014:106-108). Pampierstad beslaan nagenoeg 10km² waarop ongeveer 24 000 inwoners woonagtig is (Quantec EasyData, 2021). Die nedersetting vorm deel van die noordelike deel van die Vaalharts-besproeiingskema (Business Enterprises, 2014:22-23, 72) en was ook deel van die voormalige tuislandgebied van Bophuthatswana (South African History Online, 2021b).

Data vir hierdie gevallestudiegebied is ingesamel deur waarnemings tydens 'n fisiese terreinbesoek, veldnotas, geo-ruimtelike foto's en statistiek vanaf Quantec Easydata. 'n Aantal foto's wat geneem is tydens die terreinbesoek aan Pampierstad, word vervolgens ingesluit ter illustrasie van die fasiliteite wat in hierdie landelike nedersetting waargeneem is.

Figuur 5-14: Kgono laerskool in Pampierstad
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-15: Jeugsentrum in Pampierstad
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-16: Kommersiële sentrums in Pampierstad
Bron: Eie samestelling (2021)

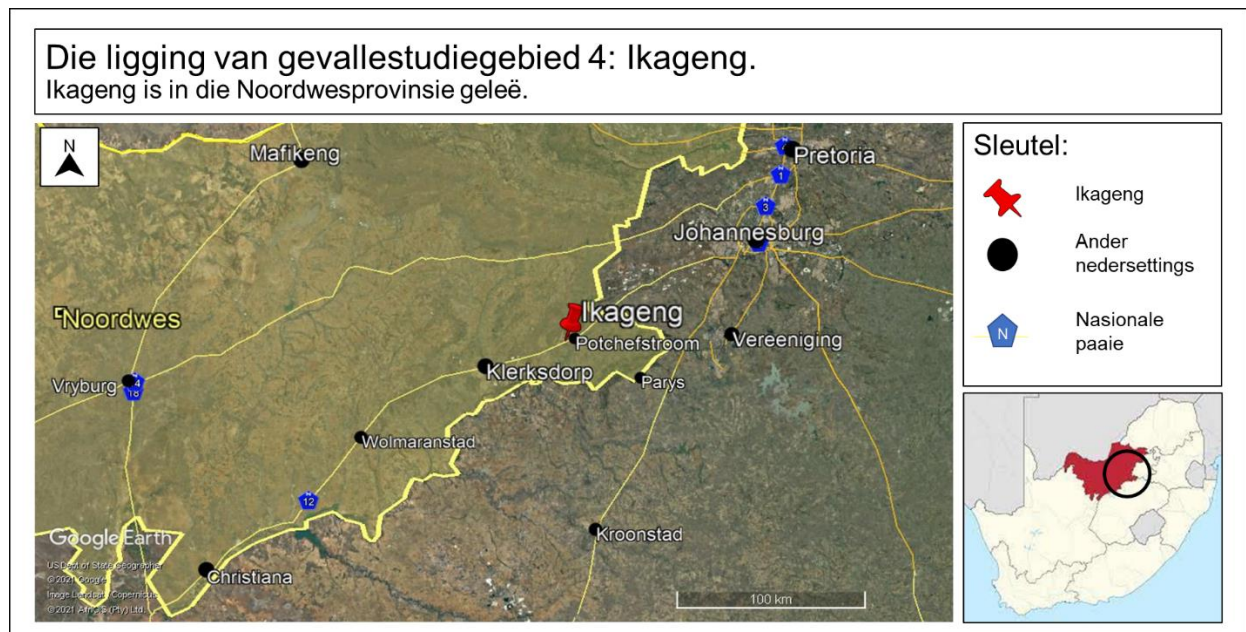

Figuur 5-17: Polisiestasie in Pampierstad
Bron: Eie samestelling (2021)

Verskillende fasiliteite, onder andere heelwat laerskole, hoërskole en gemeenskapsentrums, is in Pampierstad waargeneem. Figuur 5-13 dui 'n voorstelling van een van die laerskole, Kgono Laerskool, aan en Figuur 5-14 dui die gemeenskaplike jeugsentrum in Pampierstad aan. Daar is ook heelwat informele, sowel as formele ekonomiese bedrywighede in Pampierstad. Van die formele kommersiële sentrums word in Figuur 5-15 geïllustreer. Verder het Pampierstad ook sy eie polisiestasie (Figuur 5-16), poskantoor en Binnelandse Sake in.

5.3.1.4 Ikageng

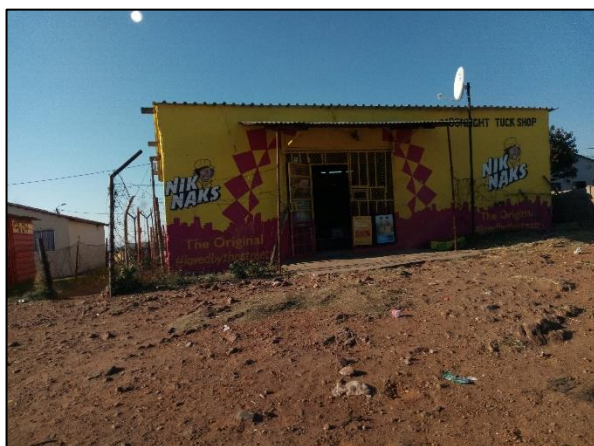
Figuur 5-17 toon die ligging van Ikageng, aangrensend tot Potchefstroom, in die Noordwesprovinsie van Suid-Afrika aan.

Figuur 5-18: Ligging van Ikageng in die konteks van omliggende nedersettings
Bron: Eie samestelling met behulp van *Google Earth* (2021)

Ikageng is 'n lae-inkomste nedersetting wat aan Potchefstroom grens en is sowat 40km van Klerksdorp af geleë. Ikageng beslaan nagenoeg 17km² en bevat ongeveer 115 000 inwoners (Quantec, 2021).

Data vir hierdie gevallestudiegebied is ingesamel deur waarnemings tydens 'n fisiese terreinbesoek, veldnotas, geo-ruimtelike foto's en statistiek vanaf *Quantec Easydata*. 'n Aantal foto's wat geneem is tydens die terreinbesoek aan Ikageng word voorts ingesluit ter illustrasie van die eienskappe wat waargeneem is in die nedersetting.

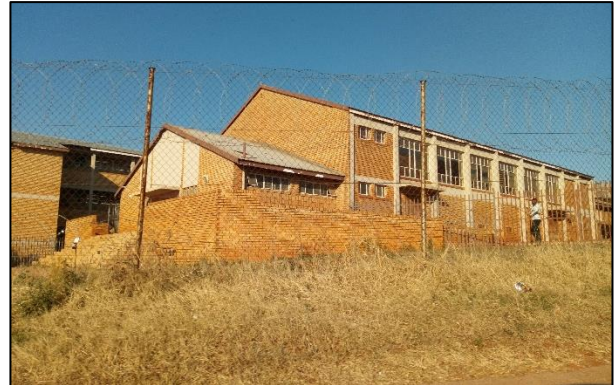
Figuur 5-19: Spaza winkel in Ikageng
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-20: Informele behuising in Ikageng
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-21: Formele behuising in Ikageng
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-22: Voorbeeld van 'n skool in Ikageng
Bron: Eie samestelling (2021)

Die terreinbesoek aan Ikageng het 'n paar interessante waarnemings tot gevolg gehad wat toegelig word deur die verskillende figure wat hier ingesluit is. Heelwat informele ekonomiese aktiwiteite word in die woonbuurte van Ikageng aangetref. Figuur 5-18 dui 'n voorbeeld van 'n spazawinkel in Ikageng aan. Ikageng bestaan ook uit formele, sowel as informele behuising. 'n Voorbeeld van die formele behuising word in Figuur 5-20 geïllustreer. Daar is ook informele behuising (Figuur 5-19) aangetref in 'n area wat as hoë risiko geormerk is omdat dit geleë is op 'n dolomietiese gesteente. In die agtergrond van Figuur 5-19 is dit duidelik dat Ikageng bestaan uit 'n relatief hoë behuisingsdigtheid wat oor 'n groot area versprei is. Baie fasiliteite word oor die hele nedersetting verspreid aangetref met heelwat skole, byvoorbeeld 'n plaaslike hoërskool aangedui in Figuur 5-21, wat baie na aan mekaar geleë is om die hoë bevolkingsdigtheid te akkommodeer.

5.3.2 Toepassing van die geselekteerde afbakeningskriteria

In hierdie afdeling word die geselekteerde meetbare afbakeningskriteria (verwys na afdeling 5.2) op die vier gevallestudiegebiede (Ganyesa, Jan Kempdorp, Pampierstad en Ikageng) toegepas. 'n Kombinasie van kwantitatiewe en kwalitatiewe metodes is gebruik om die afbakeningskriteria te verfyn tot meetbare toepaslike aanwysers. Vir die doel van die studie verwys die aanwysers na spesifieke meetbare instrumente wat as afbakeningskriteria gebruik word. Deur die toepassing van meetbare afbakeningskriteria as aanwysers op gevallestudiegebiede poog die studie om die landelike diversiteit te illustreer en nie om spesifieke afbakeningsgrense vas te stel nie. Die metodes wat tydens data-analise by die assesseringsmatriks gebruik is, word hieropvolgend bespreek.

(i) *Quantec EasyData*

Quantec EasyData is as databasis gebruik om kwantitatiewe data, wat relevant tot die geselekteerde afbakeningskriteria en elke gevallestudiegebied is, in te samel. Die nuutste

beskikbare data vir elke gevallestudiegebied is vanuit die 2011 sensusopnames, afkomstig. Die data is gevolglik, waar nodig, deur middel van statistiese modellering geprojekteer om meer akkurate en aktuele data te bereken vir 2021 (verwys na Bylaag E vir volledige groeikoers en projeksie tabelle).

(ii) Google Earth Pro

Google Earth Pro is as instrument tot datainsameling en -analise gebruik om geo-ruimtelike foto's (MacCullum *et al.*, 2019:67) byvoorbeeld die (a) berekening van ruimtelike afstande en die (b) waarneming van topografiese eienskappe, in te samel wat relevant tot elke gevallestudiegebied en die afbakeningskriteria is.

(iii) Waarnemings tydens terreinbesoeke

Aanvullend tot die gebruik van *Quantec EasyData* en *Google Earth Pro* is daar gebruik gemaak van terreinbesoeke om effektiewe waarnemings te maak. Maree (2016:90) beskryf waarneming as 'n sistematiese proses om eerstehandse inligting in te samel deur gedragspatrone van deelnemers, voorwerpe en gebeurtenisse waar te neem, sonder om noodwendig vrae te vra of met hulle te kommunikeer. Meeste van die waarnemings is self deur die navorser uitgevoer, maar as gevolg van die Covid19 pandemie reisbeperkings, is die hulp van veldwerkers wat plaaslike inwoners van die onderskeie gevallestudiegebiede is, ook ingeroep. Die navorser en veldwerkers het, gevolglik, tydens die terreinbesoeke opgetree as passiewe waarnemers (MacCullum *et al.*, 2019:169-170). Gestruktureerde waarneming (Maree, 2016:92) is toegepas, deur kategorieë vanuit die literatuur en teoretiese matriks-uitsette vooraf te identifiseer, wat gebruik is gedurende die terreinbesoek en waarnemingsproses. Die data is vasgelê deur gebruik te maak van veldnotas (Joubert *et al.*, 2016:116) en fotografie (MacCullum *et al.*, 2019:171) as instrumente.

5.3.2.1 Assesseringsmatriks

Tabel 5-5 verskaf 'n gedetailleerde uiteensetting van die gevallestudieanalise en die toepassing van die geselekteerde meetbare afbakeningskriteria op die onderskeie gevallestudiegebiede.

Tabel 5-6: Assesseringsmatriks

Assesseringsmatriks van die geselekteerde afbakeningskriteria						
Afbakeningskriteria en Aanwysers			Gevalllestudiegebiede			
			Ganyesa	Jan Kempdorp	Pampierstad	Ikageng
Administratief	1.	Tradisionele Owerheid	Ja	Nee	Nee	Nee
Morfologies	1.	Uitleg	Oorhoofs beplan Verspreid	Meestal beplan	Meestal beplan	Meestal beplan
	2.	Oppervlakte grootte (km ²)	21,4	4,133	6,228	11,708
	3.	Isolasie (Gemiddelde afstand na omliggende drie nedersettings) ¹	207 km radius	122,67 km radius	132,33 km radius	42,33 km radius
	4.	Invloedsfeer	6,433	38,029	9,355	2,929
	5.	Toeganklikheid (padnetwerke)	R378 Geen paaie tussen-in huise nie	R49 / N18 R370 (hoof pad) R506	Swak pad toegang	N12 Ingang by Industriële area van Potchefstroom
	6.	Topografie ²	N.v.t.	Ganspan Vaalharts-besproeiing-skema	Hartsrivier Vaalharts-besproeiing-skema	Dolomiet gesteentes
Demografies	1.	Bevolkingsgrootte	24611,019	34890,117	23851,313	114665,216
	2.	% Bevolkingsgroei	2,47%	3,72%	0,95%	2,72%
	3.	Bevolkingsdigtheid (bevolking per km ²)	1147,046	8441,838	3829,691	9793,749

¹ Neem slegs die nedersettings in ag wat 'n bevolkingsgrootte van 40 000 en hoër gehad het tydens die laaste sensusopname in 2011.

² Neem al die topografiese eienskappe (woud, vleiland, bergagtige area, dam, rivier, see, geologiese struktuur) in ag, binne 'n radius van 10km van die nedersetting af, wat 'n invloed op die ontwikkeling en toeganklikheid van die nedersetting kan hê.

Assesseringsmatriks van die geselekteerde afbakeningskriteria

Afbakeningskriteria en Aanwysers			Gevallestudiegebiede			
			Ganyesa	Jan Kempdorp	Pampierstad	Ikageng
	4.	% Bevolking onder 15 jaar	36,551%	30,653%	31,239%	29,798%
	5.	% Bevolking 65 jaar en ouer	5,739%	6,420%	7,225%	4,926%
	6.	Aantal huishoudings	7096,635	10786,021	8147,762	40426,123
	7.	Behuisingsdigtheid (huise per km ²)	330,753	2609,732	1308,247	3452,863
	8.	Gemiddelde huishouding grootte	3,468	3,235	2,927	2,836
	9.	% Bevolking met geen skoolopleiding nie	5,513%	6,485%	3,792%	3,732%
	10.	% Bevolking met matriek	11,917%	17,777%	15,250%	22,394%
	11.	% Bevolking met hoër onderwys	3,921%	1,175%	3,545%	2,692%
Funksioneel	1.	Arbeidsdeelnamekoers	17,645%	22,860%	17,412%	35,832%
	2.	Werkloosheidsyfer	14,683%	13,619%	26,092%	11,914%
	3.	Gemiddelde huishouding inkomste (maandeliks)	R 9 841,852	R 7 947,475	R 7 883,368	R 8 038,711
	4.	Afhanklikheidsvlak	1,400	1,114	1,194	1,049
	5.	% Landbou, jag, bosbou en vissery sektor indiensname	1,121%	14,574%	9,229%	4,674%
	6.	% Mynbousektor indiensname	2,415%	2,774%	2,799%	0,359%
	7.	% Vervaardiging indiensname	1,392%	8,635%	2,973%	6,855%

Assesseringsmatriks van die geselekteerde afbakeningskriteria						
Afbakeningskriteria en Aanwysers			Gevallestudiegebiede			
			Ganyesa	Jan Kempdorp	Pampierstad	Ikageng
	8.	% Toegang tot elektrisiteit ³	86,6%	84,6%	87,2%	88,4%
	9.	% Toegang tot water ⁴	60,404%	77,985%	69,430%	96,507%
	10.	Aantal gesondheidsfasiliteite ⁵	3	4	3	7
	11.	Aantal onderrig & opleidingsfasiliteite ⁶	13	10	15	25
	12.	Aantal administratiewe fasiliteite	4	5	4	2
	13.	Aantal kommersiële fasiliteite ⁷	14	20	13	27

Bron: Eie samestelling (2021)

5.3.3 Data voorstelling

Die data vanuit die voorafgaande Tabel 5-5 (onder afdeling 5.3.2) is geanaliseer en verwerk om kwantitatief getoets te word met die doel om 'n visuele voorstelling van die data te skep. Dit is uitgevoer deur 'n skaal waarde van 1 tot 5 aan elke aanwyser vanuit Tabel 5-5 toe te ken, met die veronderstelling dat elke aanwyser dieselfde gewig dra. Die gevallestudiegebiede se data is gebruik om die minimum en maksimum waardes vas te stel ten einde maksimum variasie tussen die gevallestudiegebiede aan te dui. 'n Laer skaal waarde (een tot twee) verteenwoordig meer landelike eienskappe en 'n hoër skaal waarde (vier tot vyf) verteenwoordig dus minder landelike eienskappe wat gevolglik aandui dat die nedersetting potensieel meer stedelike eienskappe toon. Daarna is 'n totale skaal waarde volgens elke tema bereken en 'n gemiddeld vir elke gevallestudiegebied saamgestel (verwys na Bylaag F). Die resultate van die data-analise volgens elk van die individuele nedersettings respektiewelik asook 'n gesamentlike vergelykende

³ Die toegang tot elektrisiteit persentasie word nie geprojekter vir 2021 nie, aangesien die toegepaste groeikoers 'n onwederige en onrealistiese groei aantoon wat tot 'n wanvoorstelling sal lei.

⁴ Die toegang tot water persentasie neem die toegang tot water binne die woning en erf in ag.

⁵ Neem 'n kombinasie van klinieke en hospitale in ag.

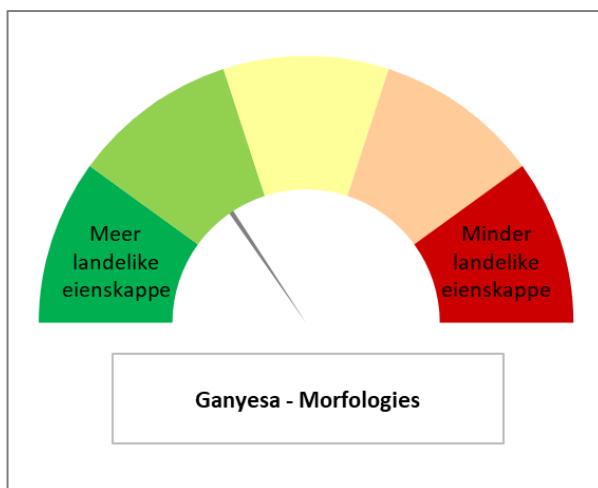
⁶ Neem verskillende tipes skole in ag, byvoorbeeld laer-, hoër-, spesiale, gekombineerd, intermediêre skole asook ander opvoedkundige fasiliteite byvoorbeeld biblioteke.

⁷ Neem 'n kombinasie van formele kommersiële aktiwiteite byvoorbeeld supermarkte en klerewinkels in ag.

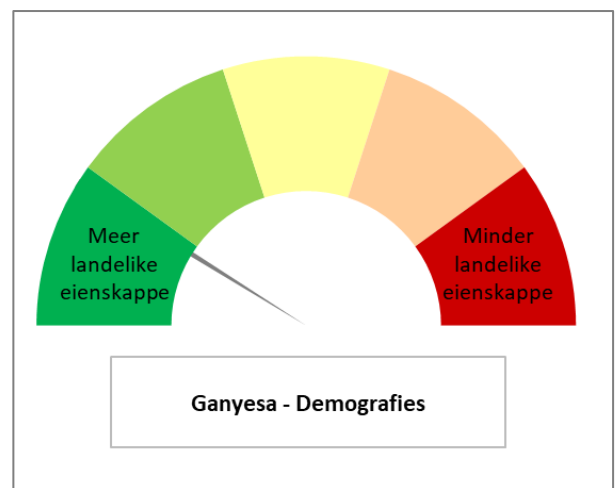
voorstelling van al die nedersettings word volledig hieropvolgend bespreek en geïnterpreteer. Die interpretasie en visuele voorstelling van die data is met die ondersteuning van die NWU Statistiese konsultasiedienste uitgevoer.

5.3.3.1 Ganyesa

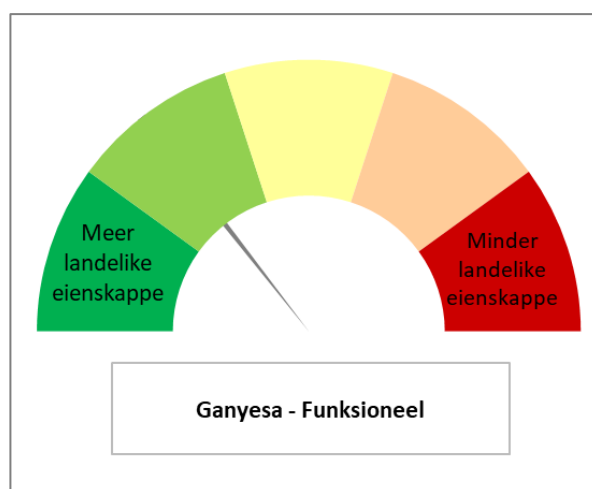
Die data-analise se resultate vir Ganyesa word vervolgens deur drie onderskeie diagramme geïllustreer. Die variasie tussen 'n morfologiese, demografiese en funksionele benadering tot die afbakening en klassifisering van Ganyesa word deur Figuur 5-22 tot Figuur 5-24 toegelig. Die donker groen sektor aan die linkerkant van elke figuur dui meer landelike eienskappe aan wat stelselmatig na die rooi sektor aan die regterkant van die grafiek verminder en dus geleidelik 'n afname in landelike eienskappe aantoon. Die aanwyser by elke figuur illustreer die spesifieke berekende waardes vir Ganyesa volgens die berekeninge in Bylaag F. Dit dui, gevolglik, dan ook die nedersetting se bepaalde posisie op die kontinuum aan, wat vir elke tema en ooreenstemmende afbakeningskriteria bereken is.

Figuur 5-23: Ganyesa – Morfologiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-24: Ganyesa – Demografiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

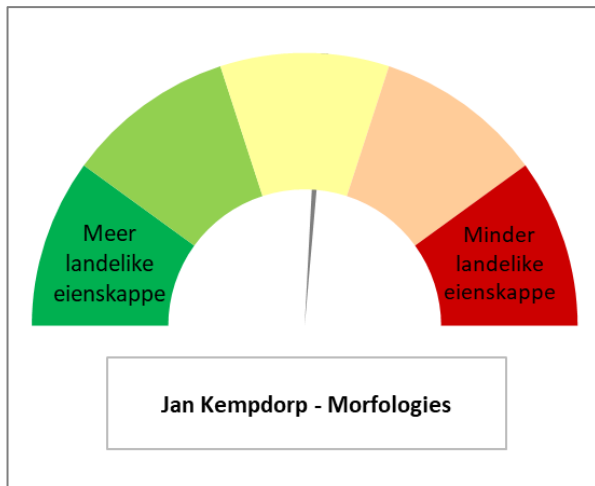

Figuur 5-25: Ganyesa – Funksionele benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

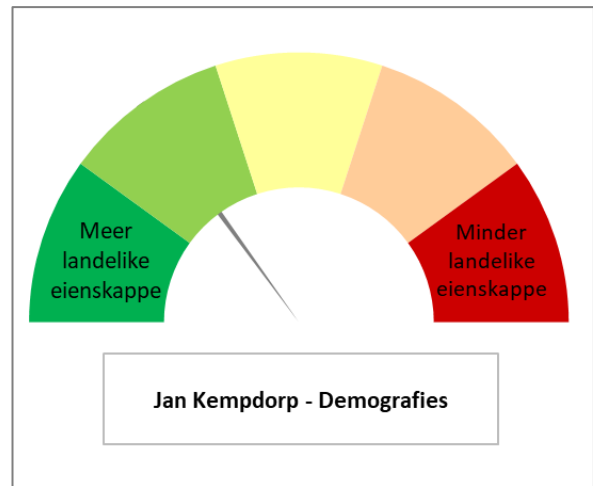
Volgens al drie hierdie figure (Figuur 5-22, Figuur 5-23 en Figuur 5-24) toon Ganyesa baie sterk landelike eienskappe volgens al drie benaderings. Figuur 5-23 beklemtoon wel nog sterker landelike eienskappe in vergelyking met die ander twee benaderings, indien Ganyesa slegs vanuit 'n demografiese benadering afgebaken en geklassifiseer sou word.

5.3.3.2 Jan Kempdorp

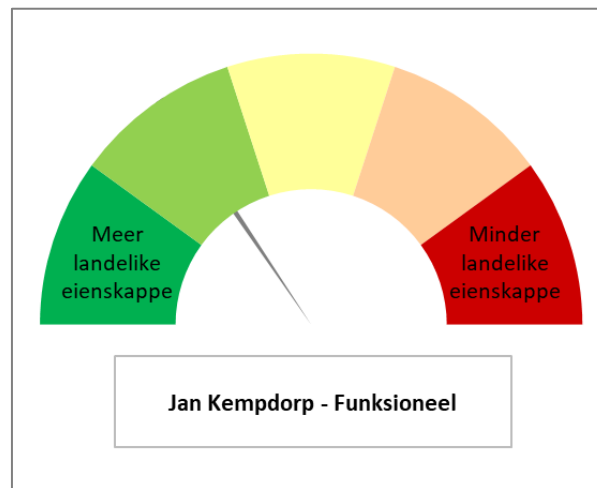
Die data-analise se resultate vir Jan Kempdorp word vervolgens ook deur drie onderskeie diagramme geïllustreer. Die variasie tussen 'n morfologiese, demografiese en funksionele benadering tot die afbakening en klassifisering van Jan Kempdorp word deur Figuur 5-25 tot Figuur 5-27 toegelig. Die donker groen sektor aan die linkerkant van elke figuur dui meer landelike eienskappe aan wat stelselmatig na die rooi sektor aan die regterkant van die grafiek verminder en dus geleidelik 'n afname in landelike eienskappe aantoon. Die aanwyser by elke figuur illustreer die spesifieke berekende waardes vir Jan Kempdorp volgens die berekeninge in Bylaag F. Dit dui, gevolglik, dan ook die nedersetting se bepaalde posisie op die kontinuum aan, wat vir elke tema en ooreenstemmende afbakeningskriteria bereken is.

Figuur 5-26: Jan Kempdorp – Morfologiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-27: Jan Kempdorp – Demografiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

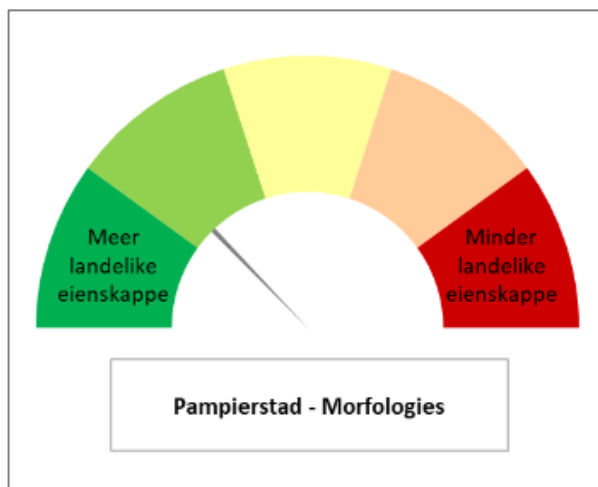
Figuur 5-28: Jan Kempdorp – Funksionele benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Vanaf Figuur 5-25 kan daar dus waargeneem word dat, indien Jan Kempdorp vanuit 'n slegs morfologiese benadering afgebaken en geklassifiseer word, dit heelwat minder landelike eienskappe toon as vanuit 'n demografiese (Figuur 5-26) en funksionele (Figuur 5-27) benadering.

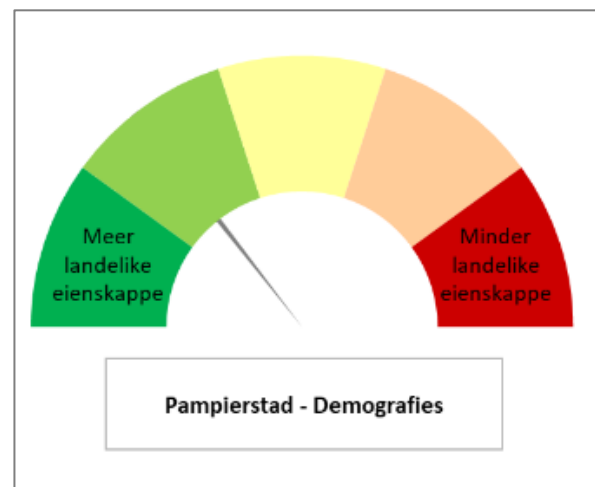
5.3.3.3 Pampierstad

Die data-analise se resultate vir Pampierstad word vervolgens deur drie onderskeie diagramme geïllustreer. Die variasie tussen 'n morfologiese, demografiese en funksionele benadering tot die afbakening en klassifisering van Pampierstad word deur Figuur 5-28 tot Figuur 5-30 toegelig. Die donker groen sektor aan die linkerkant van elke figuur dui meer landelike eienskappe aan wat stelselmatig na die rooi sektor aan die regterkant van die grafiek verminder en dus geleidelik 'n afname in landelike eienskappe aantoon. Die aanwyser by elke figuur illustreer spesifieke berekende waardes vir Pampierstad volgens die berekeninge in Bylaag F. Dit dui, gevolglik, dan

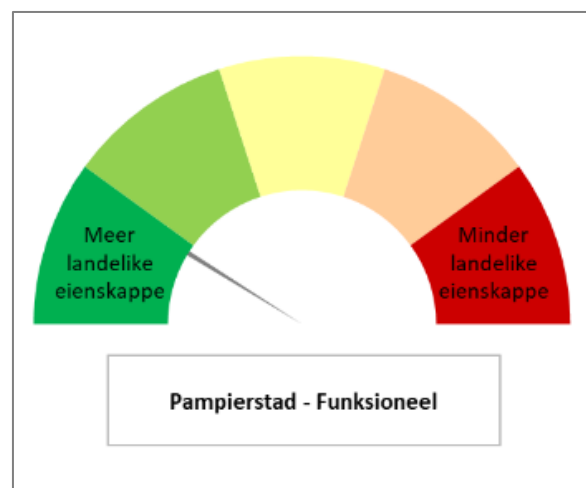
ook die nedersetting se bepaalde posisie op die kontinuum aan, wat vir elke tema en ooreenstemmende afbakeningskriteria bereken is.

Figuur 5-29: Pampierstad – Morfologiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-30: Pampierstad – Demografiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

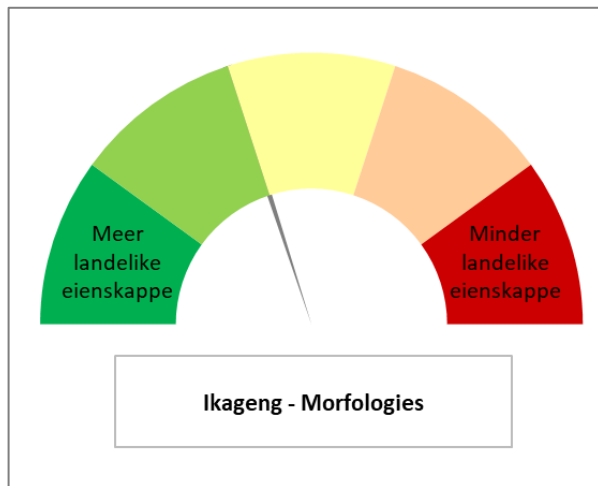
Figuur 5-31: Pampierstad – Funksionele benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Volgens al drie die figure (Figuur 5-28, Figuur 5-29 en Figuur 5-30) dui Pampierstad baie sterk landelike eienskappe by enige van die drie benaderings aan. Figuur 5-30 beklemtoon weereens sterker landelike eienskappe indien Pampierstad vanuit 'n slegs funksionele benadering afgebaken en geklassifiseer sou word, as wat die ander twee figure aandui.

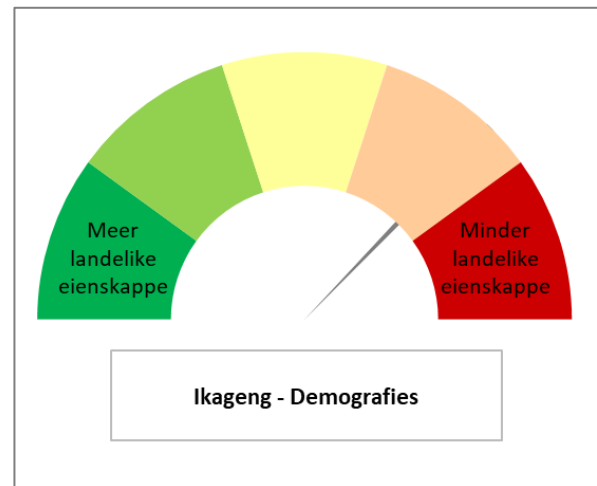
5.3.3.4 Ikageng

Die data-analise se resultate vir Ikageng word laastens ook deur drie onderskeie diagramme geïllustreer. Die variasie tussen 'n morfologiese, demografiese en funksionele benadering tot die afbakening en klassifisering van Ikageng word deur Figuur 5-31 tot Figuur 5-33 toegelig. Die

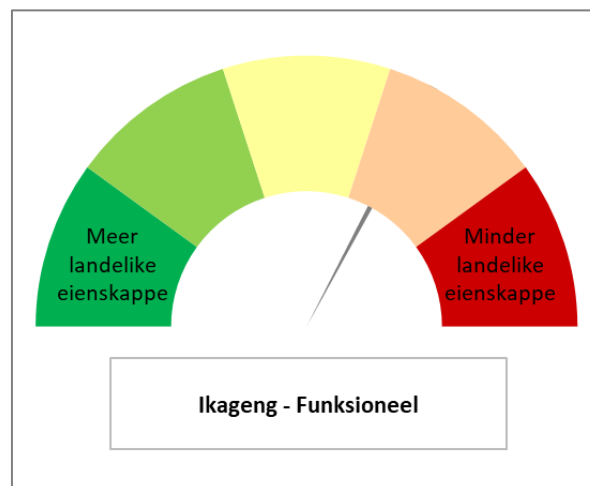
donker groen sektor aan die linkerkant van elke figuur dui meer landelike eienskappe aan wat stelselmatig na die rooi sektor aan die regterkant van die grafiek verminder en dus geleidelik 'n afname in landelike eienskappe aantoon. Die aanwyser by elke figuur illustreer die spesifieke berekende waardes vir Ikageng volgens die berekeninge in Bylaag F. Dit dui, gevolglik, dan ook die nedersetting se bepaalde posisie op die kontinuum aan, wat vir elke tema en ooreenstemmende afbakeningskriteria bereken is.

Figuur 5-32: Ikageng – Morfologiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

Figuur 5-33: Ikageng – Demografiese benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

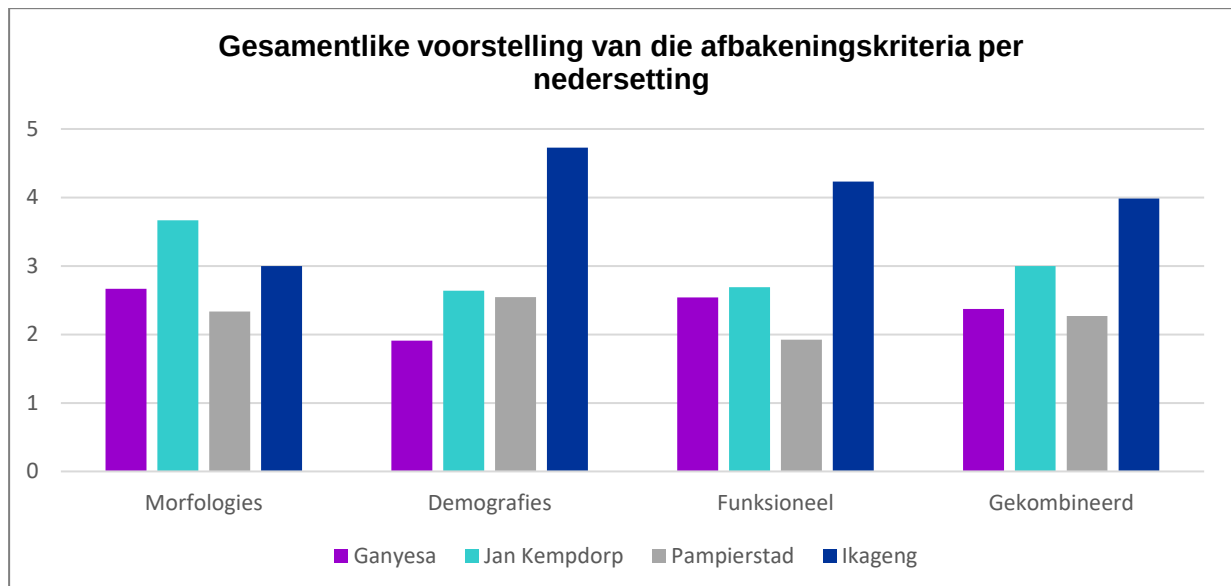

Figuur 5-34: Ikageng – Funksionele benadering
Bron: Eie samestelling (2021)

In teenstelling met die ander gevallestudiegebiede, illustreer Figuur 5-31, Figuur 5-32 en Figuur 5-33 dat Ikageng heelwat minder landelike eienskappe insluit. Uit Figuur 5-32 en Figuur 5-33 is dit duidelik dat, indien Ikageng vanuit 'n demografiese en funksionele benadering afgebaken en geklassifiseer word, die nedersetting aansienlik minder landelike eienskappe aantoon as vanuit 'n morfologiese (Figuur 5-31) benadering.

5.3.3.5 Gekombineerde vergelykende voorstelling van al die gevallestudiegebiede

Figuur 5-34 illustreer 'n gesamentlike en vergelykende voorstelling van al die gevallestudiegebiede volgens 'n gekombineerde morfologiese, demografiese en funksionele benadering om die variasie tussen die verskillende benaderings en verskillende nedersettings toe te lig.

Figuur 5-35: Gesamentlike voorstelling van die afbakeningskriteria per nedersetting
Bron: Eie samestelling (2021)

Vanuit Figuur 5-34 is dit duidelik dat Jan Kempdorp meer stedelike eienskappe teenoor die ander nedersettings illustreer as 'n morfologiese benadering toegepas word. Daarteenoor, vanuit 'n demografiese en funksionele benadering, skiet Ikageng ver bokant die ander nedersettings uit deur aansienlik meer stedelike eienskappe aan te toon. Pampierstad en Ganyesa illustreer oor die algemeen herhaaldelik meer landelike eienskappe binne die landelike–stedelike kontinuum ongeag die benadering tot afbakening en klassifisering. Die verskillende grafieke beklemtoon die landelike heterogeniteit tussen nedersettings, en die onkonsekwente gebruik van afbakeningskriteria, asook 'n tekort aan in die benaderings tot die klassifikasie van landelike nedersettings.

5.4 Samevatting

Hoofstuk 5 het 'n volledige ontleding van die afbakeningskriteria vir landelike nedersettings gebied. Afdeling 5.2 het 'n verfyning van die afbakeningskriteria soos vervat in die teoretiese matriks-uitsette van Hoofstuk 4 (verwys na afdeling 4.3.1 en afdeling 4.4.3), gebied ten einde meetbare afbakeningskriteria vir die studie daar te stel. Afdeling 5.3 het daarna die geselekteerde meetbare afbakeningskriteria op gekose gevallestudiegebiede toegepas. Die

gevallestudiegebiede (Ganyesa, Jan Kempdorp, Pampierstad en Ikageng) is dus gebruik om die meetbare afbakeningskriteria te evalueer deur 'n kombinasie van kwantitatiewe en kwalitatiewe metodes te gebruik. Laastens is 'n visuele voorstelling van die geanaliseerde data gebied. Hoofstuk 6 sluit, ten slotte, die studie af deur gevolgtrekkings en aanbevelings op die hele verslag te maak.

HOOFSTUK 6: Gevolgtrekkings en Aanbevelings

Gevolgtrekkings en aanbevelings is geformuleer aan die hand van die vyf navorsingsdoelwitte van hierdie studie (verwys na Hoofstuk 1, afdeling 1.2) en word volledig in hierdie hoofstuk bespreek. 'n Uitgebreide bespreking van elke gevolgtrekking korreleer met die ooreenstemmende navorsingsdoelwit om 'n spesifieke verbinding met die doel van die navorsing te illustreer. Daaropvolgend word 'n samevattende aanbeveling onderaan elke gevolgtrekking gebied, wat potensiële praktiese voorstelle maak vir die onderskeie gevolgtrekkings.

Soos voorheen vermeld is hierdie navorsingsprojek eties goedgekeur deur die Noordwes-Universiteit se Fakulteit vir Natuur- en Landbouwetenskappe Etiekkomitee (Etieknommer: NWU-00543-21-A9). Verwys asseblief na Bylaag G vir die etiekgoedkeuringsbrief.

6.1 *Navorsingsdoelwit 1: Beskryf die agtergrond rakende die konseptualisering en definiëring van landelike nedersettings.*

6.1.1 Tekort aan *landelike* tipologieë

Die literatuur voer aan dat die vae definiëring en afbakening van die konsep 'landelik' die effektiewe ontwikkeling van landelike tipologieë verhoed (verwys na afdeling 3.2). Die huidige ruimtelike omgewing word wel gekenmerk deur 'n vermenging van landelike en stedelike eienskappe tussen nedersettings. Dayly en Adair (2007:1407) vermeld dat landelike en stedelike nedersettings as 'n digotomie verouderd is. Dit dui daarop dat eienskappe van landelike en stedelike nedersettings nie meer uniek tot slegs landelik of slegs stedelik is nie (verwys na afdeling 3.3). Sonder 'n definitiewe afsnypunt tussen wat as 'stedelike nedersettings' en 'landelike nedersettings' beskou word, is die ontwikkeling van 'n *landelike* tipologie amper onmoontlik.

Landelike tipologieë word slegs in enkele gevalle wêreldwyd as 'n tipologie op sy eie opgestel en gebruik. Vanuit die literatuur is dit duidelik dat tipologieë hoofsaaklik slegs stedelike nedersettings of stedelike en landelike nedersettings as 'n kombinasie klassifiseer (verwys na afdelings 4.3 en 4.4). In die geval van 'n kombinasie van stedelike en landelike nedersettings, word landelik meestal as die restant van stedelike nedersettings beskou (verwys na afdeling 3.2.1) en net as 'n homogene enkele klas onderaan die klassifikasie bygevoeg. Hierdie tekort aan landelike tipologieë het derhalwe tot gevolg dat die unieke en heterogene aard van landelike nedersettings nooit vasgevang word nie en daar dus nie optimaal vir hierdie nedersettings beplan kan word nie.

Beplanningsaanbeveling

Literatuur oor die belangrikheid en gebruik van landelike tipologieë kan ondersoek word. Die definiëring en afbakening van landelike nedersettings wat die effektiewe ontwikkeling van landelike tipologieë verhoed kan ook verder ondersoek en aangespreek word. Die samestelling van 'n spesifiek landelike tipologie is gevolglik essensieel in die vooruitgang en ontwikkeling van landelike nedersettings.

6.1.2 Tekort aan landelike tipologieë met veelvuldige kategorieë

Daar is 'n tekort aan tipologieë wat landelike nedersettings met meer as net een klas aantoon. In die geval van 'n stedelike-landelike tipologie, word landelik meestal as die restant van stedelike nedersettings beskou. Dit beteken dat 'n tipologie meestal slegs een klas van 'landelik' insluit en nie onderskeid tref tussen verskillende tipes landelike nedersettings nie. Stonawská en Vaishar (2018:182) redeneer dat die differensiasie van landelike nedersettings van groter belang behoort te wees as om bloot landelik teenoor stedelik te definieer. Schmidt en Du Plessis (2013:12) waarsku ook immers dat landelik nie as 'n homogene ruimte beskou en geklassifiseer moet word nie, aangesien landelike nedersettings heterogeen van aard is. Behalwe dat die ontwikkeling van spesifiek landelike tipologieë tans 'n leemte is (verwys na afdeling 6.1.1), is dit dus noodsaaklik dat hierdie landelike tipologieë veelvuldige kategorieë insluit om die fyner nuanses tussen verskillende tipes landelike nedersettings vas te vang.

Beplanningsaanbeveling

Daar is 'n behoefte aan landelike tipologieë wat nie net slegs landelik as 'n homogene ruimte teenoor stedelik definieer en afbaken nie. Landelike tipologieë wat verskillende kategorieë bevat behoort in die literatuur ondersoek te word en deur praktisyns toegepas te word om die landelike heterogeniteit te bevorder. 'n Plek-gebaseerde perspektief op landelike beplanning en ontwikkeling is gevolglik nodig (Hedlund, 2016:461; WNNR & Departement van Menslike nedersettings, 2019:36). Dit moedig die ontwikkeling van 'n landelike tipologie aan wat tot effektiewe beplanning van diverse landelike nedersettings sal lei.

6.1.3 Negatiewe konnotasie aan 'landelik'

'n Negatiewe konnotasie word dikwels aan 'landelik' gekoppel. Landelike nedersettings word as minderwaardig geag en deur owerhede en praktisyns as sinoniem met armoedig en onderontwikkeld beskou. Dit word aangewakker deur vooropgestelde onnadenkende idees oor wat 'landelik' behels. Dit veroorsaak weerstand om 'n nedersetting as landelik af te baken of te klassifiseer aangesien dit met 'n nadelige vooropgestelde etiket van landelik gepaardgaan. Hierdie negatiewe konnotasie vertraag die ontwikkeling van 'n gepaste landelik georiënteerde direkteiwes en het derhalwe 'n nadelige uitwerking op enige effektiewe ontwikkeling van landelike nedersettings en spesifiek die samestelling van landelike tipologieë.

Beplanningsaanbeveling

Landelike nedersettings moet in eie reg ontwikkel word, sonder dat daar 'n negatiewe konnotasie daaraan verbonde is. Literatuur oor landelike nedersettings kan poog om die negatiewe persepsie daarvan af te breek deur die geleenthede en unieke karakter van landelike nedersettings te bevorder. Praktisyns en akademici wat spesialiseer op landelike nedersettings moet, daarby, geïdentifiseer en gebruik word om landelike nedersettings tot hul volle potensiaal te ontwikkel. Daar word verder aangevoer dat landelike tipologieë 'n vertrekpunt bied en dat die Suid-Afrikaanse direkteiwes die betekenis en heterogeniteit van 'landelik' pertinent moet uitlig, sonder om 'n negatiewe konnotasie aan landelike nedersettings te heg.

6.2 Navorsingsdoelwit 2: Verskaf 'n oorsig van die afbakening en afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings internasionaal en in Suid-Afrika.

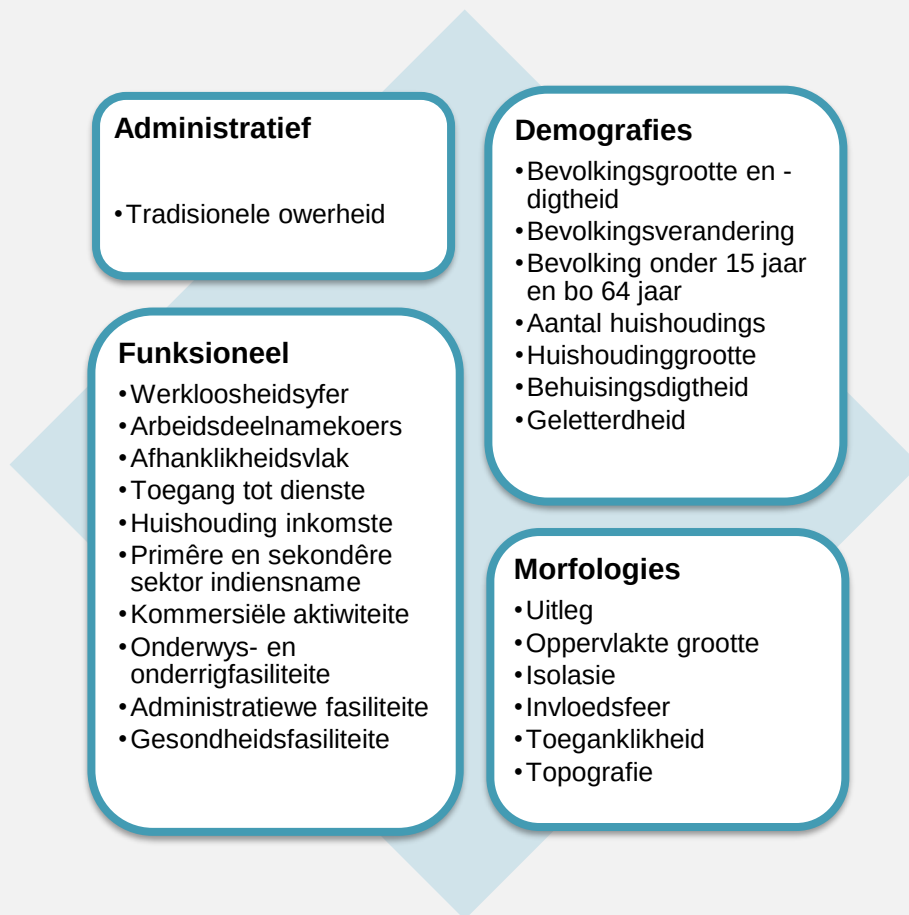
6.2.1 Beperkte literatuuroorsig oor bruikbare afbakeningskriteria by tipologieë

'n Beperkte gebruik van afbakeningskriteria vir die samestelling van nedersettingsklassifikasies of tipologieë is in die literatuur gevind. Die literatuur spesifiseer ook meestal nie watter meetbare aanwysers as afbakeningskriteria vir tipologieë in ag geneem is en nie slegs 'n bondige, vae uiteensetting van afbakeningskriteria word voorsien (verwys na afdeling 4.3 en 4.4). Die afbakeningkriteria wat wel genoem word, is dikwels teenstrydig en word nie konsekwent toegepas nie. Dit veroorsaak verwarring in die gebruik en samestelling van afbakeningskriteria.

Beplanningsaanbeveling

Meetbare aanwysers as afbakeningskriteria spesifiek vir landelike tipologieë moet ondersoek word om die verwarring in die gebruik van hierdie aanwysers uit te skakel. Verdere studies oor die waarde, kategorisering en identifisering van afbakeningskriteria vir tipologieë kan as 'n vertrekpunt dien tot die samestelling van effektiewe landelike tipologieë.

Hieronder word 'n voorlopige generiese tabel afbakeningskriteria (soos ontwikkel deur die loop van hierdie studie) vir die samestelling van landelike tipologieë vir Suid-Afrika voorgestel, wat as vertrekpunt kan dien om 'n stel gestandaardiseerde afbakeningskriteria saam te stel. Die afbakeningskriteria kan konteks-spesifiek gemaak word vir die spesifieke doel daarvan.

Figuur 6-0-1: Generiese stel afbakeningskriteria by die samestelling van landelike tipologieë

6.2.2 Konteks-spesifieke landelike tipologieë

Die konteks waarin elke landelike tipologie opgestel word is noodsaaklik om in ag te neem. Die konteks bepaal ook die afbakeningskriteria vir die landelike tipologie. Die natuurlike- en kulturele eienskappe en historiese invloede kan die ontwikkeling van 'n landelike nedersetting beïnvloed (verwys na afdeling 3.4) en vervolgens ook die afbakeningskriteria vir die landelike tipologie. In-diepte kennis oor plaaslike leefstyle en die plaaslike konteks is dus noodsaaklik vir die selektering van afbakeningskriteria (Hart *et al.*, 2005:1149-1150; Perlin, 2010:188) wat beteken dat subjektiewe afbakeningskriteria in elke land geïdentifiseer moet word om die plaaslike konteks in ag te neem (Perlin, 2010:188).

Beplanningsaanbeveling

Landelike tipologieë moet konteks-spesifiek gemaak word om die plaaslike behoeftes en geleenthede in ag te neem. 'n Goeie verstandhouding en kennis oor plaaslike gemeenskappe kan verkry word tydens goed georganiseerde gemeenskapsdeelname gedurende die beplanningsproses. 'n Landelike tipologie moet nie net bloot gedupliseer word op 'n nuwe plek of land sonder om die konteks in ag te neem en die bestaande tipologie te hersien nie. In-diepte kennis oor plaaslike leefstyle en die plaaslike konteks kan ook optimaal ontgin word deur langtermyn samewerking met plaaslike deskundiges en sleutelinformante in plek te stel.

6.2.3 Variasie in skaal by landelike tipologieë

Vanuit die literatuur word daar afgelei dat die konsep 'landelik' verskil in terme van skaal. Die konsep se betekenis varieer dus tussen 'n verwysing na 'n 'landelike area' en 'n 'landelike nedersetting'. Hierdie skaalvariasie het tot gevolg dat landelike tipologieë ook op verskillende skale vasgestel word. Huidige landelike tipologieë kategoriseer dus nie noodwendig altyd spesifieke landelike nedersettings nie, maar verwys eerder na 'n hele area as landelik. Hierdie verskynsel bied 'n beperking tot die meting en vergelyking van prestasie en ontwikkeling van landelike nedersettings tussen verskillende lande.

Beplanningsaanbeveling

'n Gestandaardiseerde landelike tipologie is vir elke land nodig, wat die variasie in skaal tussen tipologieë in 'n spesifieke land elimineer. Daar word aanbeveel dat landelike tipologieë

spesifiek 'landelike nedersettings' moet kategoriseer in pleks daarvan om bloot net daarna as 'landelike areas' te verwys. Dit sal vae klassifikasies uitskakel en tot gevolg hê dat die tipologie gebruik kan word vir effektiewe beplanning.

6.3 *Navorsingsdoelwit 3: Identifiseer die afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings, soos vervat in huidige direktiewe in Suid-Afrika.*

6.3.1 'Landelik' word nie afgebaken of gedefinieer in direktiewe nie

Die Suid-Afrikaanse direktiewe bied 'n baie vae, indien enige, definiëring en afbakening van landelike nedersettings. Die woord 'landelik' word algemeen in die direktiewe gebruik, sonder dat die betekenis daarvan verduidelik word. Die Suid-Afrikaanse Landelike Ontwikkelingsraamwerk het in 1997 landelike nedersettings gedefinieer as verspreide, lae digtheid gehuggies of klein dorpe, wat vir boerderydoeleindes gebruik word. Die raamwerk brei later op hierdie definisie uit deur groter landelike nedersettings in voormalige tuislande sonder 'n ekonomiese basis ook by die definisie in te sluit (Departement van Omgewingssake, 1997:3). In die daaropvolgende beleide is daar nie weer 'n definisie van landelike nedersettings voorgelê nie (verwys na afdeling 4.4.2). Hierdie leemte in die Suid-Afrikaanse direktiewe veroorsaak dat die klassifikasie en begrip van landelike nedersettings tans 'n groot uitdaging is.

Beplanningsaanbeveling

Die Suid-Afrikaanse direktiewe behoort 'n gestandaardiseerde definisie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te vervat. 'n Duidelike afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika moet deur die Suid-Afrikaanse regeringsdepartemente ondersoek en dienooreenkomstig in die vooruitspruitende direktiewe vervat word sodat praktisyns daarvolgens kan handel. Spesialiste in die landelike ontwikkelingsveld asook plaaslike kenners, moet gekonsulteer word met die opstelling van enige landelike beleide of wetgewing. Die vae riglyne van die Ruimtelike Beplanning Ontwikkelingsraamwerk en Grondgebruikskema kan hersien en aangepas word in terme van die identifisering en afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika om verwarring uit te skakel.

6.3.2 Onkonsekwentheid en swak koördinerings van nedersettingstipologieë en landelike afbakeningskriteria tussen Suid-Afrikaanse direktiewe

'n Aantal Suid-Afrikaanse direktiewe erken dat daar verskeie nedersettingstipes asook 'n variasie in afbakeningskriteria vir tipologieë bestaan en sommige het selfs 'n poging aangewend om 'n klassifikasie van nedersettings aan te bied. Die meerderheid het egter nie daarin geslaag om hul eie klassifikasie van landelike nedersettings te verwesenlik nie en daar bestaan dus steeds geen gestandaardiseerde afbakening van landelike nedersettings nie. Die SASN/WNNR se Funksionele nedersettingstipologie is byvoorbeeld deur die NOP as nedersettingstipologie ingesluit. Die NSOR het die SASN/WNNR se Funksionele Nedersettingstipologie gebruik en die Konsep Nasionale Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerk het die raamwerk van die WNNR se Funksionele Dorpstipologie aangewend vir die samestelling van hulle onderskeie nedersettingstipologieë. Met die samestelling van 'n ROR- en Grondgebruik-skema word daar aangeneem dat elke plaaslike munisipaliteit hul eie diskresie gebruik met die identifisering en kategorisering van landelike nedersettings (verwys na afdeling 4.4.2).

Dit is gevolglik duidelik dat daar tans swak koördinerings en 'n onkonsekwente gebruik van afbakeningskriteria en tipologieë onder die huidige Suid-Afrikaanse direktiewe en onderskeie regeringsdepartemente is. Die NOP beklemtoon immers die dubbelsinnigheid, onsekerheid en oneffektiwiteit van die huidige kategorisering van verskillende nedersettings asook die onduidelikheid rakend die verskillende rolspelers se rol en verantwoordelikhede tussen die verskillende tipes nedersettings (Nasionale Beplanningskommissie, 2011:279). Onkonsekwentheid en swak koördinerings van landelike afbakeningskriteria skep verwarring onder praktisyns en plaaslike munisipaliteite wat hierdie riglyne moet volg en toepas wanneer daar vir landelike nedersettings beplan word.

Beplanningsaanbeveling

Opgeskerpte koördinerings en standaardisering van afbakeningskriteria, veral vir landelike tipologieë, is nodig onder die huidige Suid-Afrikaanse direktiewe. 'n Generiese gestandaardiseerde stel afbakeningskriteria van landelike nedersettings word, derhalwe, benodig om die samestelling van landelike tipologieë te rig en te vergemaklik (sien afdeling 6.2.1 vir 'n voorgestelde stel generiese afbakeningskriteria vir landelike tipologieë soos geïdentifiseer in hierdie studie). 'n Gestandaardiseerde landelike tipologie moet in die Suid-Afrikaanse direktiewe vervat word, wat as 'n padkaart vir strategiese beplanning kan dien. Die onderskeie regeringsdepartemente kan uiteraard dan hierdie gestandaardiseerde landelike

tipologie verder verfyn deur die afbakeningskriteria pasmaak te ontwikkel vir elke plaaslike konteks of behoefte. 'n Duidelike hersiene rolverdeling asook die identifisering van elke rolspeler se verantwoordelikhede tussen verskillende tipes nedersettings is essensieel vir die kategorisering van verskillende landelike nedersettings.

6.4 *Navorsingsdoelwit 4: Analiseer die geselekteerde afbakeningskriteria vir landelike nedersettings en pas dit op relevante gevallestudies toe.*

6.4.1 Afbakeningskriterialesse vanaf internasionale lande

Moontlike leemtes kan binne Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë geïdentifiseer word deur die afbakeningskriteria van hierdie tipologieë met dié van internasionale lande s'n te vergelyk. 'n Aantal afbakeningskriteria en aanwysers is in hierdie studie by internasionale lande geïdentifiseer wat onder die Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë vaag of nie teenwoordig was nie. Hierdie afbakeningskriteria sluit (1) migrasiepatrone, (2) pendel en reistyd, (3) natuurlike eienskappe, (4) lewensstandaard, (5) siektes en misdadafsyfers, (6) eiendomsbesit en (7) die toerismebedryf in. Dit dui moontlike leemtes in die samestelling van Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë aan.

Beplanningsaanbeveling

Afbakeningskriteria:

1. Migrasiepatrone: Die netto-migrasiekoers kan 'n meer aktuele perspektief op nedersettings en die klassifikasie daarvan bied, wat ook die verouderde data die hoof kan bied. Sirkulêre migrasiestrome, byvoorbeeld seisoenale migrasie, is veral in Suid-Afrika in landelike nedersettings kenmerkend.
2. Pendel en reistyd: Die pendel en reistyd kan 'n waardevolle aanwyser wees om in ag te neem by veral Suid-Afrikaanse nedersettings waar die inwoners in verskillende tipes nedersettings werk en woon. Dit is byvoorbeeld 'n algemene verskynsel dat mense in landelike nedersettings bly, maar werksaam is in stedelike nedersettings.
3. Natuurlike eienskappe: Die omgewingskwesbaarheid, topografie (bergagtigheid) en lae reënval is belangrike aanwysers om in ag te neem, aangesien dit die toeganklikheid en ontwikkeling van nedersettings in Suid-Afrika kan beïnvloed.
4. Lewensstandaard: Die plaaslike gemeenskappe se lewensgehalte kan ook 'n essensiële aanwyser wees om in ag te neem, wat die klassifikasie en ontwikkeling van landelike nedersettings beïnvloed. Lewensstandaard-metingsvlakke (LSM-vlakke) kan moontlik hiervoor aangewend word, indien dit beskikbaar gestel word op 'n nedersettingsvlak.
5. Siektes & Misdaadsyfers: Veral in die Suid-Afrikaanse konteks kan die voorkoms van siektes soos MIV Vigs en Tuberkulose asook die misdaadsyfer kan belangrike aanwysers vir die samestelling van landelike tipologieë wees.
6. Grondbesit of huiseienaarskap: Eiendomsbesit kan 'n uitdagende aanwyser wees om in Suid-Afrika te identifiseer as gevolg van die kontroversiële aard van die kwessie. Die tipe huiseienaarskap (wat byvoorbeeld tydens sensusopnames vasgestel word en beskikbaar is op datastelle soos *Quantec Easydata*) kan wel 'n essensiële aanwyser tot die opstel van 'n landelike tipologie wees.
7. Toerismebedryf: Die toerismebedryf kan as 'n belangrike aanwyser dien veral in sekere streke van Suid-Afrika met 'n sterk toerisme sektor.

Dit word aanbeveel dat bogenoemde aanwysers deur verdere studies verken word om moontlik in toekomstige Suid-Afrikaanse tipologieë ingesluit te word.

6.4.2 Meting van ekonomiese faktore

Tydens die gevallestudieanalise van hierdie studie is daar bevind dat dit 'n uitdaging is om die ekonomiese faktore as afbakeningskriteria te gebruik. Dit word toegeskryf aan die sterk informele ekonomie wat in Suid-Afrikaanse landelike nedersettings voorkom. Die informele ekonomie lewer 'n beduidende bydrae tot die totale ekonomiese uitset van landelike nedersettings in Suid-Afrika, maar daar is nog nie meetbare ekonomiese aanwysers ontwikkel om hierdie bydrae te meet nie. Die versuim om die informele ekonomie en ander selfonderhoudende praktyke as afbakeningskriteria in te reken, lei tot 'n wanvoorstelling van die nedersettingsklassifikasie, veral vanuit 'n ekonomiese perspektief.

Beplanningsaanbeveling

Dit is belangrik dat Beplanners en ander praktisyns asook akademici die nodige kennis oor plaaslike landelike nedersettings bekom om die gemeenskap waarin hul werk te verstaan. Inligting oor die ekonomiese aktiwiteite en selfonderhoudende praktyke kan 'n essensiële bydrae tot die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings bied. Daar word aanbeveel dat 'n meetbare aanwyser ontwikkel word om die informele ekonomie se bydrae te bepaal wat sodoende 'n werklike weerspieëling van die ekonomiese struktuur van landelike nedersettings sal bied.

6.4.3 Impak van die verval van landelike nedersettings

In die gevallestudieanalise is daar bevind dat heelwat van die fasiliteite gevandaliseer is. Dit het daartoe gelei dat 'n aantal van die fasiliteite by elk van die onderskeie nedersettings in die gevallestudies uitgeskakel is, aangesien dit as't ware nie werklik meer funksioneel is nie (verwys na afdeling 5.3). Dit beklemtoon die feit dat, indien die aantal fasiliteite in ag geneem word sonder om dat die toestand daarvan gereeld te hersien, sal dit 'n wanvoorstelling van die funksionele gebruik daarvan bied. Baie landelike nedersettings in Suid-Afrika (byvoorbeeld Jan Kempdorp, verwys na afdeling 5.3.1.2) is blootgestel aan wanbestuur, agteruitgang en vandalisme. Hierdie waarneming dui op die veranderende aard van die infrastruktuur en eienskappe van landelike nedersettings wat 'n kritiese aspek is om in ag te neem tydens die afbakening van landelike nedersettings.

Beplanningsaanbeveling

As gevolg van die veranderende aard van die infrastruktuur en eienskappe van landelike nedersettings is dit noodsaaklik dat afbakeningskriteria in landelike tipologieë gedurig hersien en opgedateer word om 'n aktuele landelike klassifikasie te verseker. Landelike tipologieë en afbakeningskriteria moet buigbaar wees sodat dit die nodige veranderings oor 'n tydperk kan akkomodeer. Fisiese terreinbesoeke en plaaslike kennis oor landelike nedersettings is daarom essensieel om aktualiteit te verseker.

6.4.4 Die beskikbaarheid van aktuele data

Die beskikbaarheid van aktuele data oor Suid-Afrikaanse nedersettings is uiters beperk. Aangesien die afgelope paar sensusopnames met tussenposes van 10jaar of langer uitgevoer is, is die data waarmee akademici en praktisyns moet werk baie verouderd en bied dit nie 'n weerspieëling van die huidige toestand van landelike nedersettings in Suid-Afrika nie. Verder is dit ook uitdagend om data te verkry wat tot op plaaslike nedersettingsvlak beskikbaar is. Die data ondervang dus nie die spoedige groei, verandering of heterogeniteit van landelike nedersettings nie en bemoeilik sodoende die toepaslikheid van afbakeningskriteria asook die ontwikkeling van 'n aktuele landelike tipologie.

Beplanningsaanbeveling

Daar is 'n behoefte aan aktuele data wat tot op plaaslike nedersettingsvlak beskikbaar gestel word. . Datastelle soos dié van Quantec Easydata is grotendeels gebaseer op sensusdata wat deur middel van statistiese berekeninge en -projeksies gegroei is om meer resente inligting te bied. *Quantec Easydata* is 'n voorbeeld van 'n opsie wat deur munisipaliteite, praktisyns en akademici benut kan word om toegang tot meer aktuele plaaslike data te kan verkry. Dit is ook aan te beveel dat die sosio-ekonomiese profiele soos vervat in die Ruimtelike Ontwikkelingsraamwerke van Plaaslike Munisipaliteite, data tot op 'n plaaslike nedersettingsvlak moet insluit en dat hierdie inligting minstens elke vyf jaar opgedateer moet word, gebaseer op die nuutste sensusdata.

6.5 Navorsingsdoelwit 5: Skep en illustreer 'n konsep-tipologie vir die afbakening van landelike nedersettings in Suid-Afrika.

6.5.1 Verskillende klassifiseringsmetodologieë en -benaderings tot die afbakening van landelike nedersettings

Die verskillende klassifiseringsmetodologieë en -benaderings tot die afbakening van landelike tipologieë kan diverse resultate tot gevolg hê. Kontroversie oor klassifiseringsmetodologieë bestaan, aangesien die verskillende klassifiseringsmetodes tot diverse landelike kategoriserings lei wat 'n wesenlike impak op die beplanning van landelike nedersettings kan hê (verwys na afdeling 4.2.1). Hierdie studie het ook verskillende benaderings (temas) tot die klassifikasie van landelike nedersettings geïdentifiseer. 'n (1) Administratiewe, (2) morfologiese, (3) demografiese en (4) funksionele benadering tot die afbakening en klassifisering van landelike nedersettings is in Hoofstuk 4, afdeling 4.3 geïdentifiseer. Elke benadering tot afbakening het voor- en nadele. Vanuit die empiriese ondersoek is dit duidelik dat hierdie benaderings die perspektief op die landelikheid van nedersettings kan beïnvloed en, gevolglik, 'n beduidende impak op die afbakening en klassifisering van die nedersettings kan hê.. Dit beklemtoon ook die landelike heterogeniteit tussen verskillende nedersettings, en die onkonsekwente gebruik en tekort aan standaardisasie tussen die benadering en perspektief (verwys na afdeling 5.3.3).

Beplanningsaanbeveling

Daar word aanbeveel dat 'n metodologie gebruik word vir die samestelling van 'n landelike tipologie, wat die multi-dimensionele en konteks-gebaseerde aard van landelike nedersettings in ag neem. Hiervoor word trossanalises of 'n saamgestelde indeks aanbeveel. Die moontlikheid van 'n drie-dimensionele voorstelling van 'n nedersettingstipologie kan ook selfs ondersoek word om die multi-dimensionele aard van landelike nedersettings te inkorporeer.

'n Gestandaardiseerde benadering tot die afbakening van landelike nedersettings word ook aanbeveel. Weereens beklemtoon die multi-dimensionele aard van landelike nedersettings die behoefte aan 'n gekombineerde benadering tot die afbakening en klassifikasie van landelike nedersettings. Daarvoor is 'n generiese stel afbakeningskriteria nodig wat tussen verskillende rolspelers gebruik kan word, maar ook aan gepas kan word om konteks-spesifiek te wees (sien afdeling 6.2.1 vir 'n voorlopige stel generiese afbakeningskriteria).

6.5.2 Kombinasie van veelvuldige afbakeningskriteria

Die gebruik van 'n kombinasie van veelvuldige afbakeningskriteria by die klassifikasie van landelike tipologieë, skep 'n beter multi-dimensionele perspektief op landelike nedersettings. Dit is in teenstelling met wat slegs een afbakeningskriterium of een benadering tot die klassifikasie van landelike nedersettings sal aandui. Bryden (2008) redeneer dat die gebruik van enkelveranderlike maatreëls nie die komplekse en multidimensionele aard van landelike nedersettings in ag neem nie, maar dat 'n gebalanseerde kombinasie van veelvuldige afbakeningskriteria vir die samestelling van landelike tipologieë nodig is (verwys na afdeling 4.2.1).

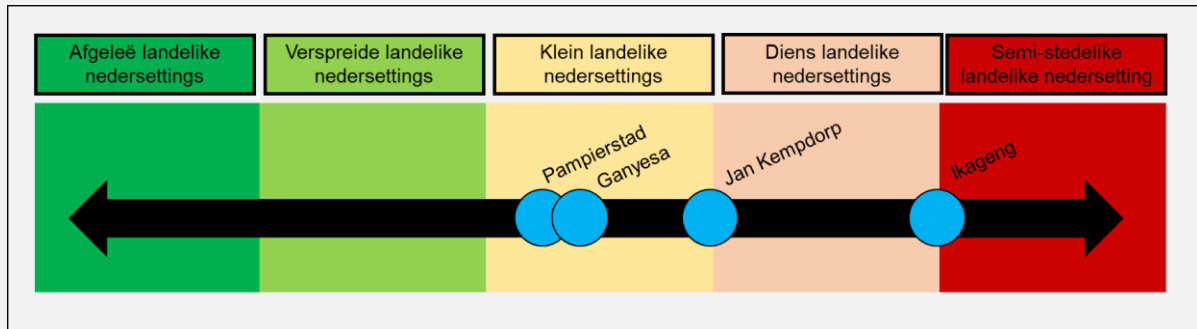
Beplanningsaanbeveling

Daar moet wegbeweeg word van 'n een-dimensionele perspektief op die samestelling van landelike definisies en tipologieë in Suid-Afrika. Die algemene maar verouderde gebruik van die oorvereenvoudigde kombinasie van bloot bevolkingsgrootte en -digtheid vir klassifiseringsdoeleindes behoort verbreed te word deur 'n gebalanseerde kombinasie van veelvuldige afbakeningskriteria in te sluit.

'n Konsep-tipologie (aangedui op 'n landelik-stedelike kontinuum) word vervolgens deur hierdie studie voorgestel en kan as vertrekpunt vir die klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika dien. Hierdie konsep-tipologie bied 'n voorstelling van vyf verskillende landelike kategorieë en is toegelig deur die resultate van die gevallestudieanalise in Hoofstuk 5. Die voorgestelde vyf landelike kategorieë is afgebaken deur 'n kombinasie van die veelvuldige afbakeningskriteria (soos toegepas in hoofstuk 5) en tematiese benaderings (administratief, morfologies, demografies en funksioneel) aan te wend:

- 1) **Afgeleë landelike nedersettings** - verwys na baie klein landelike gehuggies wat ver van mekaar en enige ander tipe nedersetting af geleë is.
- 2) **Verspreide landelike nedersettings** - verwys na klein landelike nedersettings wat verspreid aangetref word.
- 3) **Klein landelike nedersettings** – verwys na klein landelike nedersettings wat nader aan groter nedersettings geleë is, maar nie 'n sterk ekonomiese basis het nie.
- 4) **Diens landelike nedersettings** – verwys na groter landelike nedersettings wat as 'n anker vir die omliggende landelike nedersettings dien deur belangrike sosiale en ekonomiese dienste te bied.

5) **Semi-stedelike landelike nedersettings** – verwys na groot landelike nedersettings wat ook stedelike eienskappe toon.

Figuur 6-2: Konsep-tipologie vir landelike nedersettings

Bron: Eie samestelling (2021)

Die gevallestudiegebiede wat tydens die empiriese ondersoek geïdentifiseer en geanaliseer is (verwys na afdeling 5.3), word ter illustrasie op die konsep-tipologie in blou voorgestel. Figuur 6-2 dien dus ten slotte as 'n aanbevelingsraamwerk wat moontlik 'n platform kan bied vir verdere verfyning en ontwikkeling van die klassifikasie van landelike nedersettings met die uiteindelijke doel om 'n volledige toekomstige landelike tipologie vir Suid-Afrika te skep.

6.6 Finale slotsom en aanbevelings vir toekomstige navorsing

Hoofstuk 6 bied 'n samevatting van die gevolgtrekkings en aanbevelings wat uit hierdie studie gemaak is. Gevolgtrekkings en aanbevelings is aan die hand van die vyf navorsingsdoelwitte van hierdie studie (verwys na Hoofstuk 1, afdeling 1.2) geformuleer. Die studie het bevind dat dit krities belangrik is om die landelike heterogeniteit van Suid-Afrika in ag te neem in beleidsformulering en beplanning vir landelike nedersettings. Die studie het verder die behoefte aan 'n gestandaardiseerde en gebalanseerde kombinasie aktuele afbakeningskriteria vir die klassifisering van landelike nedersettings in Suid-Afrika, geïdentifiseer. Suid-Afrikaanse regeringsdepartemente en die ooreenkomstige direkteure wat landelike ontwikkeling rig, volg tans 'n "silo"-benadering wat beteken dat die huidige nedersettingstipologieë slegs op 'n homogene of enkel-benadering tot klassifikasie staatmaak en nie die unieke karakter van verskillende tipes landelike nedersettings vasvang nie. Die studie het, derhalwe, na 'n deeglike en intensiewe bestudering van beide internasionale en plaaslike afbakeningskriteria vir die klassifikasie van nedersettings, teoretiese matrikse asook 'n assesseringsmatriks ontwikkel met gestandaardiseerde en generiese afbakeningskriteria wat spesifiek vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika gebruik kan word. Dit word aanbeveel dat hierdie stel

geïdentifiseerde afbakeningskriteria die vertrekpunt vorm om 'n nuwe aktuele landelike tipologie vir Suid-Afrika toe te lig. Dit sal die unieke karakter en landelike heterogeniteit beter ondervang en uiteindelik fyner onderskeid tref tussen verskillende landelike nedersettings in Suid-Afrika. Die studie stel uiteindelik 'n konsep-tipologie vir landelike nedersettings voor, wat dien as 'n aanbevelingsraamwerk vir die ontwikkeling van toekomstige landelike tipologieë.

Ten slotte, word dit benadruk dat die hoofdoel van hierdie studie was om aktuele afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika te identifiseer, en nie om die spesifieke aanwysers hiervoor of potensiële landelike-stedelike grense te bepaal nie. Die studie argumenteer dat hierdie grense tussen landelike en stedelike nedersettings dramaties vervaag het en dat dit al hoe meer kompleks raak om 'n nedersetting as slegs landelik of slegs stedelik te klassifiseer. Met hierdie komplikasie in aggenome, is dit wel steeds van kardinale belang vir 'n land om te bepaal watter afbakeningskriteria is rigtinggewend vir die opstel van 'n landelike tipologie – nie met die doel om aan hierdie landelike nedersettings 'n spesifieke “etiket” te kan gee nie, maar eerder sodat landelike nedersettings werklik binne hulle eie unieke plaaslike konteks verstaan kan word en dat daar dan sodoende effektief vir hierdie nedersettings beplan kan word en plek-gebaseerde oplossings toegepas kan word.

Laastens, ten einde 'n volledige en gestandaardiseerde landelike tipologie vir Suid-Afrika te kan opstel, beveel hierdie studie aan dat verdere navorsing voortspruitend uit hierdie studie, die volgende kan insluit:

- 1) Die kwantifisering van spesifieke meetbare aanwysers vir die aktuele afbakeningskriteria soos geïdentifiseer in hierdie studie.
- 2) Verfyning van die landelik-stedelike konsep-tipologie om meer kategorieë van verskillende soorte landelike nedersettings in Suid-Afrika te ontwikkel.
- 3) Uitbreiding van die huidige afbakeningskriteria soos dit tans in Suid-Afrikaanse nedersettingstipologieë vervat word, deur ook internasionale afbakeningskriteria (afdeling 6.4.1 verwys) te oorweeg.

BIBLIOGRAFIE

Antoine, J. 2019. The typology of settlements in Ramesside Middle Egypt. An analysis of the Wilbour Papyrus. *The Journal of Egyptian Archaeology*, 105(1):59-71.

Atkinson, D. 2014. Rural-urban linkages: South African case study. http://www.rimisp.org/wp-content/files_mf/1422297966R_ULinkages_SouthAfrica_countrycasestudy_Final_edited.pdf
Datum van gebruik: 09 April 2020.

Australian Bureau of Statistics. 2017. Australian Statistical Geography Standard (ASGS): Volume 4 - Significant Urban Areas, Urban Centres and Localities, Section of State, July 2016: DESIGN OF UCL.
<http://www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/Lookup/by%20Subject/1270.0.55.004~July%202016~Main%20Features~Design%20of%20UCL~8> Datum van gebruik: 14 Augustus 2020.

Backenberg, G.R. 2009. *Improving rural livelihoods with rainwater harvesting and conservation on communal croplands in South Africa: opportunities and obstacles*. Referaat gelewer by die tweede internasionale seminaar van die internasionale stigting vir volhoubare ontwikkeling in Afrika en Asië. 14-16 Julie, Gottingen, Duitsland.
<https://www.ircwash.org/sites/default/files/Backeberg-2009-Improving.pdf> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.

Ballas, D., Kalogerisis, T., Labrianidis, L. 2003. *A comparative study of typologies for rural areas in Europe*. Referaat voorgelê aan die 43ste Europese Kongres van die Streeks Wetenskapvereniging, Jyväskylä, Finland, 27-30 Augustus.
<https://www.jyu.fi/ersa2003/cdrom/papers/515.pdf> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.

Benaquisto, L. 2008. "Coding and Codes". In Given, L. M., ed. *The SAGE Encyclopaedia of Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks: Sage. pp. 87-88.

Beyazli, D., Aydemir, S., Öksüz, A.M. & Özlü, S. 2017. Rural typology with and inductive approach. *International Journal Environment Res*, 11: 225–241 DOI 10.1007/s41742-017-0022-6

Bibby, P. & Brindley, P. 2013. Urban and Rural Area Definitions for Policy Purposes in England and Wales: Methodology.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239477/RUC11methodologypaperaug_28_Aug.pdf Datum van gebruik: 25 Augustus 2020.

Bogdanov, N., Meredith, D. & Efstratoglou, S. 2008. A typology of rural areas in Serbia. *Economic Annals*, 53(1) DOI:10.2298/EKA08177007B

Braga, G.B., Remoaldo, P.C. & de Carvalho Fiúza, A.L. 2016. A methodology for definition of rural spaces: an implementation in Brazil. *Rural Sociology*, 46(2):375-380.
<http://dx.doi.org/10.1590/0103-8478cr20150464>

Bryden, J.M. 2011. Rural development indicators and diversity in the European Union.
https://www.researchgate.net/publication/228865950_Rural_Development_Indicators_and_Diversity_in_the_European_Union Datum van gebruik: 10 Februarie 2020.

Business Enterprises. 2014. Phokwane local municipality land development plan / spatial development plan. <https://francesbaard.gov.za/wp-content/uploads/2015/06/Phokwane-SDF.pdf>
Datum van gebruik: 29 Julie 2021.

- Calin Năstase, M. & Necula, R. 2018. Rural communities, an important factor for the social and economical development of the village in Călărași Country. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, 18(3):53-58.
- Campbell, M. 2016. A great place and not yet another declining small town: The case of Clarens, South Africa. *Urbani Izziv*, 27(2):138-148.
- Carter, M.R. & May, J. 1998. Poverty, livelihood and class in rural South Africa. (Ongepubliseerd).
- Cedras, L. & Van der Merwe, I. 1998. Landelik-stedelike interaksie en plaaslike owerheidsbestuur in die Stellenbosch-distrik. *Acta Academica*, 31(2):185-202.
- Cloke, P. 2006. Conceptualizing rurality. In: Cloke, P., Marsden, T. & Mooney, P. eds. *The handbook of rural studies*. Londen: SAGE. pp. 18-28.
- Cochrane, W.B. & Maré, D. 2017. Urban influence and population change in New Zealand. *Policy Quarterly*, 13(1):61-71.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. 2018. *Research methods in education*. 8ste uitg. New York: Routledge.
- Collinson, M., Kok, P. & Ganenne, M. 2006. *Migration and changing settlement patterns: Multilevel data for policy*. <http://www.statssa.gov.za/publications/Report-03-04-01/Report-03-04-01.pdf> Datum van gebruik: 20 Mei 2020.
- Commins, P. 2004. Poverty and social exclusion in rural areas: characteristics, processes and research issues. *Sociologia Ruralis*, 44(1): 60-75.
- Copus, A., Psaltopoulos, D., Skuras, D., Terluin, I. & Weingarten, P. 2008. *Approaches to rural typology in the European Union*. Luxemburg: Europese Kommissie.
- Creswell, J.W. & Creswell, J.D. 2018. *Research Design*. 5de uitg. Los Angeles: SAGE.
- Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. 2006. *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Thousand Oaks: SAGE.
- Creswell, J.W. & Plano Clark, V.L. 2018. *Designing and conducting mixed methods research*. 3de uitg. Los Angeles: SAGE.
- Cross, C. 2006. Migrant motivations and capacities in relation to key migration streams. In: Kok, P., Gelderblom, D., Oucho, J. & Van Zyl, J. eds. *Migration in South and Southern Africa*. Pretoria: HSRC. pp. 205-226.
- Dayly, D. & Adair, L.S. 2007. Quantifying the urban environment: a scale measure of urbanicity outperforms the urban-rural dichotomy. *Social Science and Medicine*, 64(7):1407-1419.
- DeCuir-Gunby, J. T. & Schutz, P.A. 2017. *Developing a mixed methods proposal: a practical guide for beginner researchers*. Kalifornië: SAGE.
- Den Dulk, C.J., van de Stadt, H., & Vliegen, J.M. 1992. Een nieuwe maatstaf voor stedelijkheid: De omgevingsadressendichtheid [A new measure for degree of urbanisation: The address density of the surrounding area]. *Maandstatistiek van de Bevolking*, 40(1):14-27.

Denis, E. & Zérah, M.H. 2014. Rural-Urban Linkages: India Case Study. http://www.rimisp.org/wpcontent/files_mf/1422297637R_ULinkages_India_countrycasestudy_Final_edited.pdf Datum van gebruik: 15 November 2021.

Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming. 2009. *The comprehensive rural development programme framework*. <http://lamosa.org.za/resources/COMPREHENSIVE%20RURAL%20DEVELOPMENT%20PROGRAMME.pdf> Datum van gebruik: 28 Januarie 2021.

Departement van Landelike Ontwikkeling en Grondhervorming & Departement van Beplanning, Monitoring en Evaluerend. 2019. Draft National Spatial Development Framework. (Ongepubliseerd)

Departement van Omgewingsake. 1997. Rural development framework. www.polity.org.za/polity/govdocs/rpd/rdeframe.html Datum van gebruik: 10 April 2019.

Departement van Omgewingsake. 2016. Climate change adaptation perspectives on urban, rural and coastal human settlements in South Africa. https://www.environment.gov.za/sites/default/files/docs/ltasphase2report_adaptationhumansettlements.pdf Datum van gebruik: 28 Januarie 2021.

Departement van Omgewingsake en Toerisme. 2012. *South Africa Environment Outlook*. https://www.environment.gov.za/sites/default/files/docs/part2_human_settlements.pdf Datum van gebruik: 08 April 2020.

Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele Sake. 2016. *Integrated urban development framework*. Pretoria: COGTA.

Departement van Samewerkende Regering en Tradisionele Sake., Die Presedensie. & SASN. 2009. *National urban development framework*. https://www.africancentreforcities.net/wp-content/uploads/2013/10/national_urban_development_framework_june_2009.pdf Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Depraz, S. 2008. *Differentiating between rural areas: Indicators and typologies*. <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-01547488v2> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.

Dická, J.N., Gessert, A. & Sninčák, I. 2019. Rural and non-rural municipalities in the Slovak Republic, *Journal of Maps*, 15(1):84-93 DOI: 10.1080/17445647.2019.1615010

Die Wêreldbank. 2019. *Rural Population: South Africa*. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS?locations=ZA> Datum van gebruik: 19 Mei 2021.

Dijkstra, L., Hamilton, E., Lall, S. & Wahba, S. 2020. How do we define cities, towns, and rural areas? [Blog post]. <https://blogs.worldbank.org/sustainablecities/how-do-we-define-cities-towns-and-rural-areas> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Dolenc, D., Žnidaršič, E., Ilić, M., Ložar, B., Novak, T., Oblak Flander, A., Šircelj, M., Šter, D., Švajncar, T., Žnidaršič, T. 2002. *Census of population, households and housing, Slovenia: Methodological explanations*. <http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/8341> Datum van gebruik: 20 Augustus 2020.

Du Plessis, C. & Landman, K. 2002. *Sustainability analysis of Human Settlements in South Africa*. Pretoria: CSIR.

Eagar, D., Versteeg-Monajaga, M. & Cooke, R. 2014. Defining rurality within the context of health policy, planning, resourcing and service delivery: complexities, typologies and recommendations. <https://issuu.com/ruralhealthadvocacyproject/docs/discussion-document-web.compressed> Datum van gebruik: 10 Maart 2020.

Europese Kommissie. 2020. *Urban-Rural Typology: Methodology*. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/rural-development/methodology> Datum van gebruik: 15 September

Europese Kommissie., IAO., VLO., OESO., UN-Habitat. & World Bank. 2020. A recommendation on the method to delineate cities, urban and rural areas for international statistical comparisons. https://unhabitat.org/sites/default/files/2020/06/background_document_on_degree_of_urbanization.pdf Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

EUROSTAT. 2018. *Archive:Urban-rural typology*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Urban-rural_typology Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Ethridge, F.M. & Mookherjee, H. 1974. A rural-urban typology. Referaat voorgelê by die Landelike Sosiologie Afdeling van die Jaarlikse Vergadering van die Suidelike Assosiasie van Landbouwetenskaplikes (Memphis, Tennessee) <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED094911.pdf> Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Fair, T.J.D. 1982. *South Africa: Spatial frameworks for development*. Cape Town: Juta & Co.

Farber, T. 2017. Rural SA children face a lifetime of lower income and poorer health. *Times live*, 11 Okt. <https://www.timeslive.co.za/news/south-africa/2017-10-11-rural-sa-children-face-a-lifetime-of-lower-income-and-poorer-health/> Datum van gebruik: 17 April 2019.

Finnish Environment Institute SYKE. 2020. Urban-Rural spatial classification of Finland [Powerpoint]. <http://www.ymparisto.fi/download/noname/%7BAB032DBB-E09B-48C6-A385-42201BBCB32B%7D/135290> Datum van gebruik: 08 September 2020.

Federal Statistical Office. 2014. *Switzerland's areas with urban character 2012: A new definition of agglomerations and other urban area categories*. <https://www.bfs.admin.ch/bfsstatic/dam/assets/349557/master> Datum van gebruik: 20 Augustus 2020.

Féret, S., Berchoux, T., Requier, M., Abdelhakim, T., Slätmo, E., Chartier, O., Nieto, E. & Miller, D. 2020. Framework providing definitions, operational typology and review of EU strategies for rural areas. (Ongepubliseerd).

Fertner, C. 2012. Downscaling European urban-rural typologies, *Geografisk Tidsskrift-Danish Journal of Geography*, 112(1):77-83, DOI: 10.1080/00167223.2012.707805

Gaedei, B. & Versteegii, M. 2011. The state of the right to health in rural South Africa. In: Padarath, A. & English, R., eds. *South African health review 2011*. Durban: Health Systems Trust. pp. 99-106.

Garca, G. 2004. The transformation of the urban system in Mexico. In: Champion, T. & Hugo, G. (eds.). *New forms of urbanization - Beyond the urban-rural dichotomy*. Aldershot: Ashgate. pp. 153-170.

Gelderblom, D. & Kok, P. 1994. *Urbanisation South Africa's challenge. Volume 1: Dynamics*. Pretoria: HSRC.

Gopaul, M. 2006. *The significance of rural areas in South Africa for tourism: development through community participation with special reference to Umgababa, a rural area located in the province of KwaZulu-Natal*. Universiteit van Suid-Afrika. (Meesters - Verhandelng).

Grondwet van die Republiek van Suid-Afrika 1996.

Gwanya, T.T. 2010. South Africa position paper on rural development: A model for the comprehensive rural development programme.
http://www.rimisp.org/wpcontent/uploads/2010/05/Paper_T.T_Gwanya.pdf Datum van gebruik: 02 Maart 2020.

Halfacree, K. 2006. Rural space: constructing a three-fold architecture. In: Cloke, P., Marsden, T. & Mooney, P. eds. *The handbook of rural studies*. Londen: SAGE. pp. 44-62.

Hart, L.G., Larson, E.H. & Lishner, D.M. 2005. Rural definitions for health policy and research. *American Journal of Public Health*, 95(7):1149-1155.

Harrington, V. & O'Donoghue, D. 1998. Ruality in England and Wales 1991: a replication and extension of the 1981 ruality index. *Sociologia Ruralis*, 38(2):178-203.

Hedlund, M. 2016. Mapping the socioeconomic landscape of rural Sweden: towards a typology of rural areas. *Regional Studies*, 50(3): 460-474.

Hopkins, J. & Copus, A. 2018. Definitions, measurement approaches and typologies of rural areas and small towns: a review.
https://www.sruc.ac.uk/downloads/file/3810/342_definitions_measurement_approaches_and_ty_pologies_of_rural_areas_and_small_towns_a_review Datum van gebruik: 10 Maart 2020.

Hugo, G., Champion, A. & Lattes, A. 2003. Toward a new conceptualization of settlements for demography. *Population and development review*, 29(2):277-297.

Hugo, G. & Champion, T. 2004. Conclusions and recommendations. In: Champion, T. & Hugo, G., eds. *New forms of urbanization: Beyond the urban-rural dichotomy*. Aldershot: Ashgate, pp. 365-384.

Hurbánek, P. 2008. Recent developments in definitions of rurality/urbanity: Focus on spatial aspect and landcover composition and configuration. *Europa XXI*, 17: 9 – 27.

India Census. 2011. *Census of India 2011 provinsial population totals: some concepts and definitions*. https://censusindia.gov.in/2011-prov-results/paper2/data_files/kerala/13-concept-34.pdf Datum van gebruik: 18 Mei 2020.

Institut national de la statistique et des études économiques. 2016. *Definitions: Urban area*. <https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c2070> Datum van gebruik: 17 Augustus 2020.

Jamagne, P. 2015. Urban and rural areas in Belgium according to the Eurostat revised definition. EFGS 2015 Vienna Conference. [PowerPoint]. www.efgs.info/wp-

[content/uploads/conferences/efgs/2015/Conference_EFGS2015_1110_7P_1_StBelgium_poster_Presentation.pptx](#) Datum van gebruik: 17 Augustus 2020.

Jeeva, Z.I. & Cilliers, E.J. 2020. Exploring settlement typologies in Post-Apartheid South Africa. *J Public Affairs*. e2510. <https://doi.org/10.1002/pa.2510>

Joubert, I., Hartell, C. & Lombard, K. eds. 2016. Navorsing: 'n gids vir die beginnervorsers. Pretoria: Van Schaik.

Kairytė, E. & Meyers, W.H. 2010. *Territorial indicators for rural development: targeting lagging areas in Lithuania*. http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04*2010*1367172449865/datastreams/DS.002.1.01.ARTIC/content Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Kamal-Chaoui, L., Leman, E. & Rufei, Z. 2009. Urban Trends and Policy in China. doi:10.1787/225205036417 (OECD Regional Development Working Papers).

Keating, N. & Phillips, J. 2008. A critical human ecology perspective on rural ageing. In: Keating, N., ed. *Rural ageing. A good place to grow old?* Bristol: Polity Press. pp. 1-11.

Khanya. 2000. Rural planning in South Africa: A case study. *Environmental Planning Issues*, No. 22. <https://pubs.iied.org/pdfs/7826IIED.pdf> Datum van gebruik: 12 Junie 2020.

Kok, P., Gelderblom, D., Oucho, J.O. & Van Zyl, J. eds. 2006. *Migration: In South Africa and Southern Africa*. Kaapstad: HSRC.

Koziol, N. A., Arthur, A. M., Hawley, L. R., Bovaird, J. A., Bash, K. L., McCormick, C., & Welch, G. W. 2015. Identifying, analyzing, and communicating rural: a quantitative perspective. *Journal of Research in Rural Education*, 30(4):1-14.

Kunitsa, M.N. 2012. Typology of Rural Settlements in Central Russia: Demoeological Aspect. *Regional Research of Russia*, 2(4):307–312.

Laldaparsad, S. 2006. *Statistical approaches for classifying and defining areas in South Africa as “urban” and “rural”*. Johannesburg: Universiteit van Witwatersrand. (Verhandeling – MSc).

Laldaparsad, S. 2011?. *Urban and rural trends in South Africa*. <https://www.statistics.gov.hk/wsc/CPS101-P5-S.pdf> Datum van gebruik: 11 Maart 2020.

Lincaru, C. & Atanasiu, D. 2014. Periurban areas and population density clustering model. *Romanian Journal of Regional Science*, 8(2):29-44.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. 1985. *Naturalistic inquiry*. Newbury Park: Sage

MacCallum, D., Babb, C. & Curtis, C. 2019. *Doing research in urban and regional planning: lessons in practical methods*. New York: Routledge.

Mahlali, V. 2011. *Establishing viable and sustainable rural economic development programmes in a competitive global economy: analysis of marula commercialization in South Africa*. Kaapstad: Stellenbosch Universiteit. (Proefskrif - PhD).

Maree, K. ed., 2016. *First steps in research*. 2de uitg. Pretoria: Van Schaik.

- Marvasti, A.B. 2019. Qualitative content analysis: a novice's perspective. *Forum: Qualitative Social Research*, 20(3), Art. 32. <http://dx.doi.org/10.17169/fqs-20.3.3387>
- Medani, S. 2016. *Why urban and rural classifications matter*. <https://www.ee.co.za/article/urban-rural-classifications-matter.html> Datum van gebruik: 10 Maart 2020.
- Mikhaylova, S.S., Budazhanayeva, M.T., Sarycheva, T.V. & Bakumenko, L.P. 2015. Typology of Rural Territories of the Russian Federation Subjects. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(3):205-212.
- Molefe, S.P. 1996. Rural development in South Africa: implications for social work practice. *Journal of Social Development in Africa*, 11(2): 21-31.
- Molestina, R.C., Orozco, M.V., Sili, M. & Meiller, A. 2020. A methodology for creating typologies of rural territories in Ecuador. *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1) e100032 doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100032.
- Morse, J. M. 2008. Confusing Categories and Themes. *Qualitative Health Research*, 18(6): 727-728.
- Moseley, M.J. 2003. *Rural development: principles and practice*. London: SAGE.
- Mponwana, W. & Mphethi, P. 2019. *A guide to the spatial planning & land use management act (SPLUMA)*. <http://award.org.za/wp/wp-content/uploads/2020/05/AWARD-GUIDELINE-Guide-to-the-Spatial-Planning-Land-Use-Management-Act-SPLUMA-2019-v2.pdf> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.
- Mulyana, W. 2014. Rural-Urban Linkages: Indonesia Case Study. http://www.rimisp.org/wp-content/files_mf/1422298454R_Ulinkages_Indonesia_countrycase_Final_edited.pdf Datum van gebruik: 18 Augustus 2020.
- Munisipale Afbakeningswet 27 van 1998.*
- Munisipale Strukturewet 117 van 1998.*
- Nasionale Tesourie. 2011. *Local Government Budgets and Expenditure Review: 2006/07 – 2012/13*. https://static.pmg.org.za/docs/111011lgber%20%281%29_1.pdf Datum van gebruik: 28 Januarie 2021.
- Nasionale Beplanningskommissie. 2011. National development plan 2030: our future - make it work. <https://www.gov.za/documents/national-development-plan-2030-our-future-make-it-work> Datum van gebruik: 12 Junie 2020.
- Nedelea, A. & Okech, R. 2008. Developing rural tourism in South Africa. *Horticulture*, 65(2): 256-261.
- Nordregio. 2011. Perspectives on rural development in the Nordic countries - Policies, governance, development initiatives. (Ongepubliseerd).
- Northern Ireland Statistics and Research Agency. 2016. METADATA. [Microsoft Excel Workbook: Metadata spreadsheet]. <https://www.nisra.gov.uk/sites/nisra.gov.uk/files/publications/Settlement15-lookup.xls> Datum van gebruik: 20 Augustus 2020.

NUI Maynooth & Brady Shipman Martin. 2000. *Irish Rural Structure and Gaeltacht Areas*. <http://www.irishspatialstrategy.ie/docs/report10.pdf> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.

Nxumalo, C. & Whittal, J. 2013. Municipal boundary demarcation in South Africa: Processes and effects on governance in traditional rural areas. *South African Journal of Geomatics*, 2(1):326-341.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2006. *South Africa highlights and policy recommendations: review of agricultural policies*. Paris: OECD.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2008a. *OECD Rural policy reviews: Finland*. <https://www.oecd.org/gov/oecd-rural-policy-reviews-finland.htm> Datum van gebruik: 08 September 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2008b (soos verwys deur OECD, 2009:48) OECD. 2009. *OECD rural policy reviews: Italy*. <https://www.oecd.org/gov/oecd-rural-policy-review-italy.htm> Datum van gebruik: 19 Augustus 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2009a. *The role of agriculture and farm household diversification in the rural economy of Korea*. <http://www.oecd.org/korea/43245405.pdf> Datum van gebruik: 19 Augustus 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2009b. *OECD rural policy reviews: Spain*. <https://www.oecd.org/publications/oecd-rural-policy-reviews-spain-2009-9789264060074-en.htm> Datum van gebruik: 19 Augustus 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2011a. *OECD Territorial Reviews: The Gauteng City-Region, South Africa*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264122840-en> Datum van gebruik: 20 Mei 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2011b. *OECD Rural policy reviews: England United Kingdom*. <https://dx.doi.org/10.1787/9789264094444-en> Datum van gebruik: 08 September 2020.

OESO (Organisasie vir Ekonomiese Samewerking en Ontwikkeling). 2018. *OECD Rural Policy Reviews: Poland 2018*. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264289925-en> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Ögdül, H.G. 2010. Urban and Rural Definitions in Regional Context: A Case Study on Turkey, *European Planning Studies*, 18(9):1519-1541.

Ontwikkeling Beplanningseenheid. 2011. *The Municipal Infrastructure Investment Framework (MIIF 7) for South Africa Round 7 (2009 – 2010): A capital investment perspective*. [https://www.dbsa.org/EN/About-Us/Publications/Documents/The%20Municipal%20Infrastructure%20Investment%20Framework%20\(MIIF%207\)%20for%20South%20Africa.pdf](https://www.dbsa.org/EN/About-Us/Publications/Documents/The%20Municipal%20Infrastructure%20Investment%20Framework%20(MIIF%207)%20for%20South%20Africa.pdf) Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Oucho, J.O. & Gould, W.T.S. 1993. Internal migration, urbanisation and population distribution. In: Foote, K.A., Hill, K.H. & Martin, L.G., eds. *Demographic Change in Sub-Saharan Africa*. Washington D.C.: National Academy Press. pp.256-296.

Pahl, R.E. 1966. The rural-urban continuum. *Sociologia Ruralis*, 6(3):299-329.

- Pál, B & Tamás, S.T. 2008. Typology of rural settlements in Hungary after the second millennium. (Ongepubliseerd).
- Pandey, V.N. 2003. Re-presenting rural: from definition to discourse. *Sociological Bulletin*, 52(1):32-52. <https://www.jstor.org/stable/23620300>
- Patton, M.Q. 2002. *Qualitative research and evaluation methods*. 3de uitg. Londen: SAGE.
- Perlin, R. 2010. Theoretical approaches of methods to delimitate rural and urban areas. [Abstract]. *European Countryside*, 4(1):182-200.
- Pizzoli, E. & Ghong, X. 2007. *How to best classify rural and urban?* <http://www.stats.gov.cn/english/icas/papers/P020071114325747190208.pdf> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.
- Potts, D. 2012. *Whatever happened to South Africa's rapid urbanisation?* <https://africaresearchinstitute.org/newsite/wp-content/uploads/2013/03/Whatever-happened-to-Africas-rapid-urbanisation.pdf> Datum van gebruik: 09 April 2020.
- Prieto-Lara, E. & Ocaña-Riola, R. 2010. Updating Rurality Index for Small Areas in Spain. *Social Indicators Research*, 95(2):267–280.
- Quantec EasyData. 2021. EasyData. <https://www.quantec.co.za/> Datum van gebruik: 5 Februarie 2021. [Databasis].
- Rakebe, E. 2018. Beyond graft and ineptitude: how to fix rural South Africa. *Business live*, 24 Aug. <https://www.businesslive.co.za/bd/opinion/2018-08-24-socioeconomic-challenges-among-key-causes-of-rural-municipal-failure/> Datum van gebruik: 16 April 2019.
- Regidor, 2008 (soos aangehaal deur OECD, 2009:42) OECD. 2009. OECD rural policy reviews: Spain. <https://www.oecd.org/publications/oecd-rural-policy-reviews-spain-2009-9789264060074-en.htm> Datum van gebruik: 19 Augustus 2020.
- Reimer, B. 2002. Exploring diversity in rural Canada. <https://www.researchgate.net/publication/228377860> Datum van gebruik: 15 Desember 2020.
- Rogerson, C.M. 2015. Tourism and regional development: The case of South Africa's distressed areas. *Development Southern Africa*, 32(3):277-291.
- Rowles, G.D. 1988. What's rural about rural aging? An appalachian perspective. *Journal of rural studies*, 4(2):115-124.
- Ruimtelike Beplanning en Grondgebruiksbestuurswet (RBGB)* 16 van 2013.
- Schmidt, M.I. 2012. *A critical evaluation of the analytical and operational application of various settlement typologies in South Africa*. Stellenbosch: Stellenbosch Universiteit. (Verhandeling - M. Phil).
- Schmidt, I. & Du Plessis, D. 2013. A critical evaluation of the operational application of various settlement typologies in South Africa. *Town and Regional Planning*, 63(1): 12-23.
- Scottish Government Geographic Information Science & Analysis Team, Rural and Environment Science and Analytical Services Division. 2018. *Scottish Government Urban Rural Classification*

2016. <https://www2.gov.scot/Resource/0053/00533588.pdf> Datum van gebruik: 20 Augustus 2020.

Skotse Uitvoerende Ontwikkelingsdepartement. 2005. Rural planning typologies research report. Edinburgh.

South African Government. 2006. Northern Cape on cross border protocols. <https://www.gov.za/northern-cape-cross-border-protocols> Datum van gebruik: 29 Junie 2021.

South African History Online. 2021a. Ganyesa. <https://www.sahistory.org.za/place/ganyesa> Datum van gebruik: 25 November 2021.

South African History Online. 2021b. Andalusia, Cape and Transvaal Border. <https://www.sahistory.org.za/place/andalusia-cape-and-transvaal-border> Datum van gebruik: 25 November 2021.

Suid-Afrikaanse Regering. 2020. Government Systems. <https://www.gov.za/about-sa/government-systems#municipalities> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Suid-Afrikaanse Regering. 2021. *The integrated sustainable development strategy*. https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/201409/isrds0.pdf Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Stats SA (Statistiek Suid-Afrika). 2003. *Investigation into appropriate definitions of urban and rural areas for South Africa: discussion document*. Pretoria.

Stats SA (Statistiek Suid-Afrika). 2004. *Census 2001: concepts and definitions*. http://www.statssa.gov.za/census/census_2001/concepts_definitions/concepts_definitions.pdf Datum van gebruik: 08 April 2020.

Statistics South Africa. 2012. *Census 2011 Metadata*. http://www.statssa.gov.za/census/census_2011/census_products/Census_2011_Metadata.pdf Datum van gebruik: 20 Augustus 2020.

Statistics Austria. 2018. *Classifications of urban and rural areas*. https://www.statistik.at/web_en/classifications/regional_breakdown/urban_rural/index.html Datum van gebruik: 14 Augustus 2020.

Statistics Bureau of Japan. 2020. *What is a Densely Inhabited District?* <http://www.stat.go.jp/english/data/chiri/did/1-1.htm> Datum van gebruik: 18 Augustus 2020.

Statistics Canada. 2017. *Population Centre and Rural Area Classification 2016*. <https://www.statcan.gc.ca/eng/subjects/standard/pcrac/2016/introduction> Datum van gebruik: 17 Augustus 2020.

Statistics Denmark. 2017. *Statistical Yearbook 2017*. 121ste uitg. Copenhagen.

Statistics Finland. 2017. *Population Structure 2016*. https://www.stat.fi/til/vaerak/2016/vaerak_2016_2017-03-29_en.pdf Datum van gebruik: 17 Augustus 2020.

Statistics Iceland. 2009. *Metadata*. <http://www.statice.is/publications/metadata?fileId=19579> Datum van gebruik: 18 Augustus 2020.

Statistics Portugal. 2014. *Classification of urban areas*. https://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_cont_inst&INST=6251013 Datum van gebruik: 19 Augustus 2020.

Statistics Sweden. 2010. *Localities 2010: population, age and gender*. <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/environment/land-use/localities-and-urban-areas/pong/statistical-news/localities-2010---population-age-and-gender/> Datum van gebruik: 20 Mei 2020.

Stonawská, K. & Vaishar, A. 2018. Differentiation and typology of the moravian countryside. *European Countryside*, 10(1):127-140.

Stoop, N. 2018. Understanding rural: A comparison of academic, political and lay discourses of rural. Ontario: The University of Guelph. (Verhandeling – MSc).

Straka, J. & Tuzová, M. 2016. Factors affecting development of rural areas in the Czech Republic: a literature review. *Social and Behavioural Sciences*, 220: 496-505.

Sweeney, J. 2020. Typology. In: *Salem Press Encyclopedia*. <https://eds-b-ebshost-com.nwulib.nwu.ac.za/eds/detail/detail?vid=1&sid=f9568685-3a67-4706-bcd5-22532837bd8f%40pdc-v-sessmgr05&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#db=ers&AN=87325313> Datum van gebruik: 09 Julie 2020.

Székely, V. 2016. Different approaches to the urban-rural typology: different views on distribution of urban and rural population in Slovakia. *Acta Geobalcanica*, 2(1):27-34.

Theledi, H. 2017. *Opinion: Changing lives of people for the better in rural areas*. <https://www.iol.co.za/business-report/opinion-changing-lives-of-people-for-the-better-in-rural-areas-10378364> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

Ungvarsky, J. 2019. Content analysis. In: *Salem Press Encyclopedia*. <https://eds-b-ebshost-com.nwulib.nwu.ac.za/eds/detail/detail?vid=3&sid=02c3bf76-b4fb-4db3-929b-2ebae972e055%40pdc-v-sessmgr04&bdata=JnNpdGU9ZWRzLWxpdmU%3d#AN=119214043&db=ers> Datum van gebruik: 16 Junie 2020.

United States Census Bureau. 2019. *2010 Census Urban and Rural Classification and Urban Area Criteria*. <https://www.census.gov/programs-surveys/geography/guidance/geo-areas/urban-rural/2010-urban-rural.html> Datum van gebruik: 25 Augustus 2020.

Van Eupen, M. Kalogeresis, T. & Labrianidis, L. 2012. A rural typology for strategic European policies. *Land Use Policy*, 29(1):473-482.

Van Huyssteen, E., Biermann, S., Naudé, A. & Le Roux, A. 2009. Advances in spatial analysis to support a more nuanced reading of the South African space economy. *Urban Forum*, 20(1):195-214.

Van Huyssteen, E. & Botha, A. 2008. *A national overview of spatial trends and settlement characteristics*. <https://www.sacities.net/wp-content/uploads/2020/03/cverview.pdf> Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Van Huyssteen, E., Mans, G., le Roux, A., Maritz, J., Ngidi, M. & Maditse, K. 2015. *Updated CSIR/SACN South African Settlement Typology*.

http://stepsa.org/pdf/profiler/201508_South%20African%20Settlement%20Typology_Technical_Report.pdf Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Van Huyssteen, E., Mans, G., le Roux, A., Maritz, J., Ngidi, M. & Maditse, K. 2016. *Profiling SA's system of towns - Introducing the CSIR/SACN South African Settlement Typology*. http://stepsatest.csir.co.za/pdf/projects/201508_South%20African%20Settlement%20Typology_Category%20descriptions.pdf Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Van Huyssteen, E., Green, C., Sogoni, Z., Maritz, J. & McKelly, D. 2018. *South African Functional Town Typology*. http://stepsa.org/socio_econ.html#Indicator Datum van gebruik: 09 Maart 2020.

Verenigde Nasies. 2018. *United Nations demographic yearbook*. <https://unstats.un.org/unsd/demographic-social/products/dyb/dybsets/2018.pdf> Datum van gebruik: 27 Januarie 2021.

VLO (Voedsel en Landbou Organisasie). 2018. *Guidelines on defining rural areas and compiling indicators for development policy*. <http://www.fao.org/3/ca6392en/ca6392en.pdf> Datum van gebruik: 14 Desember 2020.

White Paper Working Committee. 1998. *White paper on local government*. https://www.cogta.gov.za/cgta_2016/wp-content/uploads/2016/06/whitepaper-on-loc-gov.pdf Datum van gebruik: 15 Desember 2020.

Williams, M. & Moser, T. 2019. The art of coding and thematic exploration in qualitative research. *International Management Review*, 15(1):45-55.

Woods, M. 2005. *Rural geography*. Londen: SAGE.

Woods, M. 2011. *Rural*. Beskikbaar van: ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral-proquest-com.nwulib.nwu.ac.za/lib/northwu-ebooks/detail.action?docID=958794#> Datum van gebruik: 10 Maart 2020.

WNNR (Wetenskaplike Nywerheidsnavorsingsraad) & Departement van Menslike Nedersettings. 2019. *The neighbourhood planning and design guide: creating sustainable human settlements*. <https://www.ukesa.info/library/view/red-book> Datum van gebruik: 28 Januarie 2021.

Xiao, Y. & Watson, M. 2019. Guidance on conducting a systematic literature review. *Journal of Planning Education and Research*, 39(1):93-112.

Yilmaz, B., Daşdemir, I., Atmiş, E. & Lise, W. 2010. Factors affecting rural development in Turkey: Bartın case study. *Forest Policy and Economics*, 12:239-249.

Yin, R.K. 2014. *Case study research: design and methods*. 5de uitg. Londen: SAGE.

Zainal, Z. 2007. Case study as a research method. *Jurnal Kemanusiaan*, 5(1) <https://jurnalkemanusiaan.utm.my/index.php/kemanusiaan/article/view/165>

Zimbalist, Z. 2017. Breaking down rural and urban bias and interrogating spatial inequality, evidence from South Africa. *Development Policy Review*. 35(1): 246–269.

BYLAE (FINAAL)

Bylaag A: Administratiewe koderingstabel

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
Administratief	1. Administratiewe doeleindes	Administratiewe eenhede	administrative classification system	Korea	OESO, 2009a:3
			administrative units	Turkye	Öğdül, 2010:1527-1528
		Administratiewe voorwaardes	administrative terms	Poland	OESO, 2018:116
		Administratiewe eenhede	administrative	Brasilië	Braga <i>et al.</i> , 2016:375-379
	2. Ruimtelike Planne	Ruimtelike ontwikkelingsplan	local spatial development plan	Poland	OESO, 2018:116
		Grondgebruikskema & ruimtelike ontwikkelingsplan	Municipal Spatial and Land-use Plans (PMOT), two categories: urban soil and non-urban soil	Portugal	Statistics Portugal, 2014
	3. Wetgewing & regulasies	wetgewing	jurisdiction (in the case of rural)	Suid-Afrika	Statistics South Africa, 2012:19
		regulasies	Statutory Towns (ST) which have been granted a municipal status by the State government = urban	Indië	Denis & Zérah, 2014:4

Bylaag B: Morfologiese koderingstabel

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
	1. Nedersettingspatrone	Vorm	locality belonging, tenminste 10 huise met 'n identifiserende naam	Portugal	Statistics Portugal, 2014
		Vorm & struktuur	size of the urban centres	EUROSTAT	Europese Kommissie, 2020
		Vorm & struktuur	spatially and functionally integrated with the city	Slowenië	Dolenc <i>et al.</i> , 2019:87
		Beplan / Onbepland	degree of planned and unplanned (in the case of urban)	Suid-Afrika	Statistics South Africa, 2012:19
		Vorm & struktuur	densely developed territory	VSA	United States Census Bureau, 2019
	2. Migrasiepatrone	Netto migrasie	change in size (net migration)	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			In or out migration rate	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
			migration	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			migration balance	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
			netto migrasie	Rusland	Kunitsa, 2012:308
			Percentage of immigrants	Spanje	Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
	3. Verbindings	Pendel & Reistyd	commuter interrelations and accessibility of centres	Oostenryk	Statistics Austria, 2018
		Pendel & Reistyd	Time accessibility to Hospital	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
		Pendel & Reistyd	Commuters	België	Jamagne, 2015
		Afstand tussen nodusse	distance by road between population centres is measured for merger	Kanada	Statistics Canada, 2017

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
			distance from urban centres / isolation	Spanje	Regidor, 2008 (soos aangehaal deur OESO, 2009b:42)
			accessibility or remoteness from urban areas = distance or time	Spanje	OESO, 2009b:42
		Pendel & Reistyd	work trips	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			Accessibility, drive time	Skotland	Scottish Government Geographic Information Science & Analysis Team, Rural and Environment Science and Analytical Services Division, 2018
			commuter flows	Switserland	Federal Statistical Office, 2014
		Ligging	frindge, dispersed	Engeland & Wallis	Bibby & Brindley, 2013:4-9
		Afstand tussen nodusse	Transportation and access, Distance from urban center(s) (km), Quality of public transport (weighting), Distance to nearest primary education service (km), Distance to nearest secondary education service (km), Distance to nearest health service (km), Distance to nearest market center (km)	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
		Afstand tussen nodusse	Toeganklikheid	Noorweë	Nordregio. 2011:21-42
			Afstand	Ecuador	Molestina, <i>et al.</i> , 2020:2-3
		Pendel & Reistyd	Reistyd	Swede	Nordregio. 2011:21-42
			Pendel	Nieu-Seeland	Cochrane & Maré, 2017:62
		Afstand tussen nodusse, ligging	Average distance to areas with a high surplus of jobs	Denemarke	Nordregio, 2011:21-42
			context, sparcity	Engeland & Wallis	Bibby & Brindley, 2013:4-9

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
		Pendel & Reistyd	commuter traffic	Finland	OESO, 2008a:36
	4. Topografie	Natuurlike eienskappe = toeganklikheid	altitude (plain, hill, and mountain areas)	Italië	OESO. 2008b (soos verwys deur OESO, 2009:48)
		Natuurlike eienskappe = kwesbaarheid	Geographical characteristics, forestry & topography	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
			Omgewingssensitief, besoedeling	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:207
		Natuurlike eienskappe = toeganklikheid, Natuurlike eienskappe = kwesbaarheid, Reënval	Physical structure features, agricultural land, forest area, natural green and open fields, Ratio of economically inhabitable sloping land, Mean village altitude (m), Precipitation (mm)	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231

Bylaag C: Demografiese koderingstabel

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
Demografies	1. Bevolkingsgrootte	Totale bevolking	total population	Australië	Australian Bureau of Statistics, 2017
			Bevölkerungspotential	Oostenryk	Statistics Austria, 2018
			active population	België	Jamagne, 2015
			population	Kanada	Statistics Canada, 2017
			Statutory “resident committee”	Sjina	Kamal-Chaou <i>et al.</i> , 2009:12-14
			population	Denemarke	Statistics Denmark, 2017
			inhabitants	Finland	Statistics Finland, 2017
			proportion of the population living in rural locations		OESO, 2008a:36
			number of inhabitants	Ysland	Statistics Iceland, 2009
			population urban minimum 5000	Japan	Statistics Bureau of Japan, 2020
			Population, minder as 20 000 is rural	Korea	OESO, 2009a:3
			Rural population as % of total population	Italië	OESO. 2008b (soos verwys deur OESO, 2009:48)
			inwoners, 2000 min	Poland	OESO, 2018:116
			number of population	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			inhabitants	Slowenië	Dolenc <i>et al.</i> , 2019:87
			residential population	Suid-Afrika	Statistics South Africa, 2012:19

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
			Population	Switzerland	Federal Statistical Office, 2014
			Population	Skotland	Scottish Government Geographic Information Science & Analysis Team, Rural and Environment Science and Analytical Services Division, 2018
			Population	Noord-Ierland	Northern Ireland Statistics and Research Agency, 2016
			population	Engeland & Wallis	Bibby & Brindley, 2013:4-9
			aantal bevolking, proporsie van die bevolking		OESO, 2011b:45-50
			population	VSA	United States Census Bureau, 2019
			population size	Turkye	Öğdül, 2010:1527-1528
					Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
			bevolking, 5000	Indië	Denis & Zérah, 2014:4
			% van die bevolking	OESO	EUROSTAT, 2018
			bevolking	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
			Bevolking	Ecuador	Molestina <i>et al.</i> , 2020:2-3
			bevolking	Swede	Nordregio. 2011:21-42
			bevolking	Rusland	Kunitsa, 2012:308
			demografie	Noorweë	Nordregio. 2011:21-42
			minimum bevolking	EUROSTAT	Europese Kommissie. 2020

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
	2. Bevolkingsdigtheid	Bevolkingsdigtheid	Urban Mesh Block population	Australië	Australian Bureau of Statistics, 2017
			population density	Australië	Australian Bureau of Statistics, 2017
			Bevölkerungspotential pro km²	Oostenryk	Statistics Austria, 2018
			Population density	Kanada	Statistics Canada, 2017
			population density	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			population density 5,000 persons per square kilometer	Indonesië	Mulyana, 2014:5
			population density	Japan	Statistics Bureau of Japan, 2020
			Population density	Spanje	Regidor, 2008 (soos aangehaal deur OESO, 2009b:42)
					Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
			inhabitants/sq. km, over 150	Italië	OESO, 2008b (soos verwys deur OESO, 2009:48)
			Population density	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
			population density	Portugal	Statistics Portugal, 2014
			Number of inhabitants per square kilometre of built-up area	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			population density	Switserland	Federal Statistical Office, 2014
			density profile	Engeland & Wallis	Bibby & Brindley, 2013:4-9
			minimum population density	VSA	United States Census Bureau. 2019
			Bevolkingsdigtheid	Noorweë	Nordregio. 2011:21-42

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
3. Demografiese profiel (ouderdom, geslag)			Density of population	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
			Population density	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
			density of the locality, inhabitants per square km	Finland	Finnish Environment Institute SYKE, 2020
			bevolking per vierkant km	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
			digtheid 400 persone per vierkant km	Indië	Denis & Zerah, 2014:4
			konsentrasie bevolking	Ecuador	Molestina <i>et al.</i> , 2020:2-3
			bevolkingsdigtheid	EUROSTAT	Europese Kommissie. 2020
	3. Demografiese profiel (ouderdom, geslag)	Bevolking onder 15 jaar, Bevolking ouer as 65 jaar	Persons aged 0-14 yrs, Persons aged 65+ yrs, % of total males aged 25-44 years who are married	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			Importance of young / aged people	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Geslagsverhouding	Gender ratio	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Bevolking ouer as 65 jaar, Gemiddelde ouderdom	Mean age, Number of people post-productive age per 100 person aged, Number of people over the age of 65 per 100 inhabitants	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
		Bevolking ouer as 65 jaar	Demografiese ontwikkeling, Females aged 15–45 as a share of the population, share of the population aged 65+	Swede	Hedlund, 2016:460-474
		Gemiddelde ouderdom	age index	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Bevolking jonger as 15 jaar, Bevolking ouer as 65 jaar	Percentage of population aged 17-64 years, Percentage of the population aged 25-44 years	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
			Senior citizen index, young children index	Spanje	Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
	4. Bevolkingsgroeï (geboortesyfer, sterfesyfer)	Bevolkingsverandering	population change	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			Population change	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
			Demographic Viability	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Vroulike Vrugaarheid	Fertility	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87.
			Female-Child ratio	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
		Bevolkingsverandering	total population growth	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
			Average annual population change	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
			Population trends	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
			Bevolkingsgroeï	Ecuador	Molestina <i>et al.</i> , 2020:2-3
		Geboortekoers, Sterftekoers	Geboorte en sterftekoers	Rusland	Kunitsa, 2012:308
		Bevolkingsverandering, Sterftekoers	Bevolkingsgroeï, sterftekoers	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:207
		Bevolkingsverandering	population difference	Swede	Hedlund, 2016:460-474
	5. Kwaliteit lewe	Lewenstandaard	Vitality ratio	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			Satisfaction with cultural life, sufficient cultural life, conditions for instigation, quality of life	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Geraas, besoedeling	External noise, pollution	Spanje	Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
		Lewenstandaard	Lewensstandaard	Noorweë	Nordregio. 2011:21-42

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frases	Beskrywing	Bron
		Misdaad, Besoedeling, siektes	Misdaad, besoedeling, siektes, gebreklik	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:208
		Lewenstandaard	Quality of life and welfare, Ratio of population on a low income (medicare) health insurance	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
	6. Huishouding	Behuisingsdigtheid	dwelling density	Australië	Australian Bureau of Statistics. 2017
		Huis eienaarskap	Occupancy, family houses	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			overnight stays	Switserland	Federal Statistical Office, 2014
			hare of permanently occupied houses	Morawië	Stonawská & Vaishar, 2018:132
			Housing habitability index, Second dwelling ratio	Spanje	Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
			ownership house	Nederland	den Dulk <i>et al.</i> , 1992:14-27
		Behuisingsdigtheid	Behusing per vierkant km	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:208
		Huishoudinggrootte	Mean household size	Spanje	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
	7. Geletterdheid (onderwys)	Basiese onderrig	Education and Social Class	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
			Onderrig	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Hoër onderwys	share of population with completed tertiary education	Morawië	Stonawská & Vaishar, 2018:132
		Basiese onderrig, Hoër onderwys	Werksmag met basiese onderrig, medium en hoër onderrig	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
		Hoër onderwys	University degree	Swede	Hedlund, 2016:460-474

Bylaag D: Funksionele koderingstabel

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
Funksioneel	1. Arbeidsmark	Werkloosheid	Unemployment	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
		indiensname	employed	Swede	Hedlund, 2016:460-474
		Indiensname	Employment density	Kanada	Statistics Canada, 2017
		Indiensname	employed resident population	Frankryk	Institut national de la statistique et des études économiques, 2016.
		Arbeidsmark deelnamekoers, Indiensname, Werkloosheid	Labour Force Characteristics, labour force participation rate, % of females 15+ involved in 'home duties', Persons self-employed, part-time work, Unemployment rate	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
		Werkloosheid	unemployment rate	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Arbeids aktiewe bevolking	share of economically active people leaving for work outside the municipality	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Afhanklikheidskoers	dependency rate	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
		Landbousektor, Inkomste	Degree of development, economic dependence of agricultural activities, economic activity, income	Spanje	Regidor, 2008 (soos aangehaal deur OESO, 2009b:42)
		Afhanklikheidskoers, landbousektor, indiensname	Economic dependency index, Farming, livestock or fishing-related occupation, Percentage of self-employment		Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
		Werkloosheid	unemployment	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
		Indiensname	Indiensneming	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
		Inkomste	taxation base per capita	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
		Indiensname	arbeidsmarkte en besigheid	Noorweë	Nordregio. 2011:21-42

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
		Indiensname, Werkloosheid	Indiensneming, werkloosheid	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Arbeidsdeelnamekoers	Werkende bevolking	Rusland	Kunitsa, 2012:308
		Indiensname	Employment	Switserland	Federal Statistical Office, 2014
		Inkomste	mean income in neighborhood, social security payments	Nederland	den Dulk <i>et al.</i> , 1992:14-27
	2. Ekonomiese struktuur	Indiensname in landbousektor	werk in landbou sektor, 2 uit 3 moet nie werk in landbou sektor nie	Poland	OESO, 2018:116
		Toerisme, landbousektor	tourism, agriculture, farm distribution per size, age structure of active farmers, average yields	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Sektor samestelling	Structure of the economy indicators, % primary sector / secondary / tertiary, number of employees, households with social payments	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		Indiensname in primêre sektor	employment in the primary sector	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Landbousektor, Inkomste	Degree of development, economic dependence of agricultural activities, economic activity, income	Spanje	Regidor, 2008 (soos aangehaal deur OESO, 2009b:42)
		Afhanklikheidskoers, landbousektor, indiensname	Economic dependency index, Farming, livestock or fishing-related occupation, Percentage of self-employment		Prieto-Lara & Ocaña-Riola, 2010:268-270
		Indiensname in landbousektor	Bevolking in Landbousektor	Denemarke	Nordregio. 2011:21-42
		Sektorsamestelling	economic structure and performance	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231
		Indiensname in landbousektor	ekonomiese aktiewe bevolking in landbou	Ecuador	Molestina <i>et al.</i> , 2020:2-3
		Ontwikkeling, sektorsamestelling	meer as 2000 werksplekke, Herfindahl's index (the diversity of the fields of work of the population living in the area)	Finland	Finnish Environment Institute SYKE, 2020

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
		Indiensname in landbousektor	75% male workforce should be employed in the non-agricultural sector	Indië	Denis & Zérah, 2014:4
		Sektorale samestelling	employment structure, working population aged 18–64 working with: agriculture, forestry, mining, manufacturing, tourism, and finance and other sectors requiring university education	Swede	Hedlund, 2016:460-474
		Landbousektor	Performance of the farming sector	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
		Indiensname in landbousektor	Change in numbers at work in non-agricultural sectors, Change in numbers at work in agriculture	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
		Indiensname in landbousektor	Work in Agricultural sector, 25 percent or more for rural	Indonesië	Mulyana, 2014:5
		Sektorale samestelling	Sectoral Employment, Agriculture, forestry and fishing, Manufacturing industries, Comm, ins, fin & business serv, Professional services	Ierland	NUI Maynooth & Brady Shipman Martin, 2000:5-8
		landbousektor	Produksie potensiaal, ekonomiese aktiwiteit, werkende ouderdom, landbou	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:207
		Indiensname in landbousektor	male population employed in the agricultural sector	België	Jamagne, 2015
		Vervaardigingsektor	the trade sector	België	Jamagne, 2015
	2. Toegang tot dienste	Dienste	urban public services	Sjina	Kamal-Chaoui <i>et al.</i> , 2009:12-14
		Dienste	Suitable technical infrastructure	Poland	OESO, 2018:116
		Water	tap water	Turkye	Beyazli <i>et al.</i> , 2017:229-231

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
	4. Infrastruktuur & Grondgebruik	Infrastruktuur, fasiliteite	Urban character Infrastructure and land use: Aboriginal and Torres Strait Islander communities, airports with paved runways, caravan parks, cemeteries, community parks and reserves, defence facilities, educational institutions, electricity sub stations, golf courses, grain storage, hospitals, industrial areas, non-agricultural commercial development, office complexes, parks, reserve areas, foreshore reserves that are between an urban area and the shoreline, ports and port facilities, prisons, racecourses, railway stations, bus stations and similar transport hubs, research facilities, sale yards, sewerage facilities, shopping centres, show grounds, sports facilities, tourist attractions, tourist resorts, unpaved airstrips immediately contiguous with the built up area, waste disposal facilities. non-urban: mines, wineries, power stations, dams and reservoirs, national parks, forests, shooting ranges, explosives handling and munitions areas, defence force training grounds	Australië	Australian Bureau of Statistics. 2017
		Infrastruktuur	urban infrastructure	Sjina	Kamal-Chaoui <i>et al.</i> , 2009:12-14
		Infrastruktuur	Arbeitsplätze, Infrastruktur (Infrastruktuur)	Oostenryk	Statistics Austria, 2018
		Ontwikkeling, funksie	Independent settlement (mining fields, development zones, tourist areas, university cities)	Sjina	Kamal-Chaoui <i>et al.</i> , 2009:12-14
		Ontwikkeling	number of buildings and their floor area	Finland	Statistics Finland, 2017
		Grondgebruik	land use intensity		Finnish Environment Institute SYKE, 2018

Tema	Kategorie	Kode	Woord / Frase	Beskrywing	Bron
		Infrastruktuur, fasiliteite	eight or more specific kinds of urban facilities, including primary school or equivalent; juniot high schools or equivalent; senior high schools or equivalent; cinemas; hospitals; maternity hospitals/mother-child hospitals; primary health care centre; roads that can accomodate three and four wheeled motorized vehicles; telephones; post offices; markets with buildings; shopping centres; banks; factories; restaurants; public electricity and part equipment rental services. = urban	Indonesië	Mulyana, 2014:5
		fasiliteite	educational, cultural, and recreational facilities, industrial facilities and communal and social welfare facilities	Japan	Statistics Bureau of Japan, 2020
		fasiliteite	Administrative centre, public institutions	Poland	OESO, 2018:116
		Grondgebruik	weight of total farmland compared to territorial area	Italië	OESO. 2008b (soos verwys deur OESO, 2009:48)
		Infrastruktuur	Urban spatial-functional characteristics (market square, street lightning, sidewalks, stormwater drainage)	Poland	OESO, 2018:116
		Infrastruktuur	Infrastructure, Number of telephones/1000 persons, Number of persons per doctor, Road length, High roads/km2	Serwië	Bogdanov <i>et al.</i> , 2008:8, 15-16
		grondgebruike	urban land uses	VSA	United States Census Bureau. 2019
		grondgebruike	share of the agricultural land	Morawië	Stonawska & Vaishar, 2018:132
		Infrastruktuur	Digtheid van paaie	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:208
		Ontwikkeling	new building up	Slowakye	Dická <i>et al.</i> , 2019:87
			surplus of workplaces	Slowenië	Dolenc <i>et al.</i> , 2019:87
		grondgebruike	natuurlike hulpbronne potensiaal	Rusland	Mikhaylova <i>et al.</i> , 2015:207

Bylaag E: Data projeksies

Die data is gebaseer op die 1996, 2001 en 2011 sensusdata, verkry vanaf *Quantec EasyData*. Historiese sensusbevolkingsdata is geëkstrapoleer deur 'n logaritmiëse groeiformule te gebruik, gebaseer op 'n 5 jaar (1996-2001), 10 jaar (2001-2011) en 15 jaar (1996-2011) gemiddelde groeikoers. Die 15-jaar gemiddelde groeikoers is uiteindelik gekies om al die data vir 2021 te projekteer.

	Totale Bevolking								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	14005,28831	16969,45569	24218	3,91	3,62	3,72	35554,125	34562,778	34890,117
Pampierstad	18853,02885	20414,4724	21710	1,60	0,62	0,95	25455,046	23087,743	23851,313
Ganyesa	13385,54837	15422,03456	19290	2,87	2,26	2,47	25606,088	24128,081	24611,019
Ikageng	58666,28451	70730,01946	87703	3,81	2,17	2,72	127480,816	108748,962	114665,216
	Bevolkingsdigtheid	Oppervlakte	2021 Bevolkingsgrootte						
Jan-Kempdorp	8441,838	4,133	34890,117						
Pampierstad	3829,691	6,228	23851,313						
Ganyesa	1147,046	21,456	24611,019						
Ikageng	9793,749	11,708	114665,216						

	% Bevolking onder 15 jaar								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	34,322	32,519	32,071	- 1,07	- 0,14	- 0,45	28,791	31,629	30,653
Pampierstad	37,038	33,100	33,441	- 2,22	- 0,10	- 0,68	26,708	33,785	31,239
Ganyesa	39,937	38,460	37,869	- 0,75	- 0,15	- 0,35	35,122	37,287	36,551
Ikageng	27,761	26,516	28,966	- 0,91	- 0,89	- 0,28	26,425	31,642	29,798

	% Bevolking 65 jaar en ouer								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	5,365	6,162	5,975	2,81	- 0,31	0,72	7,883	5,793	6,420
Pampierstad	4,570	5,475	6,016	3,68	0,95	1,85	8,632	6,610	7,225
Ganyesa	4,874	4,741	5,376	0,55	1,27	0,66	5,086	6,096	5,739
Ikageng	3,846	3,965	4,462	0,61	1,19	0,99	4,740	5,021	4,926

	Aantal huishoudings								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	3066,560632	4417,159962	6521,94874	7,57	3,97	5,16	13531,95432	9629,675115	10786,021
Pampierstad	3494,638736	4617,387334	5807,42912	5,73	2,32	3,44	10138,45924	7304,181032	8147,762
Ganyesa	2814,301804	3686,490859	4902,07285	5,55	2,89	3,77	8411,331428	6518,480351	7096,635
Ikageng	11310,18214	17172,42014	24287,62759	8,71	3,53	5,23	55989,79895	34350,94466	40426,123
	Behuisingsdigtheid	Oppervlakte	2021 Aantal huishoudings						
Jan-Kempdorp	2609,732	4,133	10786,021						
Pampierstad	1308,247	6,228	8147,762						
Ganyesa	330,753	21,456	7096,635						
Ikageng	3452,863	11,708	40426,123						

	Huishouding grootte								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	4,567	3,842	3,713	- 3,40	- 0,34	- 1,37	2,627	3,589	3,235
Pampierstad	5,395	4,421	3,738	- 3,90	- 1,66	- 2,42	2,511	3,161	2,927
Ganyesa	4,756	4,183	3,935	- 2,53	- 0,61	- 1,26	3,044	3,701	3,468
Ikageng	5,187	4,119	3,611	- 4,51	- 1,31	- 2,39	2,277	3,166	2,836

	% Geen skool opleiding								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	32,933	34,602	12,422	0,99	- 9,74	- 6,29	13,713	4,460	6,485
Pampierstad	23,080	24,796	7,809	1,44	- 10,91	- 6,97	9,013	2,459	3,792
Ganyesa	34,473	35,072	11,477	0,35	- 10,57	- 7,07	11,880	3,756	5,513
Ikageng	14,912	15,274	6,495	0,48	- 8,20	- 5,39	6,813	2,762	3,732

	% Matriek voltooi								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	7,925	12,948	12,868	10,32	- 0,06	3,28	34,352	12,789	17,777
Pampierstad	11,222	16,524	13,489	8,05	- 2,01	1,23	29,246	11,012	15,250
Ganyesa	7,868	12,372	10,093	9,48	- 2,02	1,67	24,957	8,234	11,917
Ikageng	11,863	17,851	17,368	8,52	- 0,27	2,57	39,330	16,898	22,394

	% Hoëronderwys voltooi								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	5,353	4,302	2,155	- 4,28	- 6,68	- 5,89	1,392	1,080	1,175
Pampierstad	7,016	7,150	4,658	0,38	- 4,20	- 2,69	4,838	3,034	3,545
Ganyesa	4,813	3,818	4,256	- 4,53	- 1,09	- 0,82	2,678	4,745	3,921
Ikageng	3,068	3,805	2,837	4,39	- 2,89	- 0,52	4,361	2,115	2,692

	Arbeidsdeelnamekoers								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	34,526	33,689	26,921	- 0,49	- 2,22	- 1,65	25,631	21,512	22,806
Pampierstad	29,644	21,489	21,542	- 6,23	- 0,02	- 2,11	11,320	21,595	17,412
Ganyesa	16,076	14,762	17,000	- 1,69	- 1,42	- 0,37	14,336	19,576	17,645
Ikageng	39,645	33,293	37,311	- 3,43	- 1,15	- 0,40	26,313	41,814	35,832

	Werkloosheidkoers								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	17,752	21,047	15,142	3,46	- 3,24	- 1,05	21,285	10,894	13,619
Pampierstad	27,040	35,064	26,467	5,33	- 2,77	- 0,14	44,506	19,978	26,092
Ganyesa	31,087	31,695	19,821	0,39	- 4,59	- 2,96	20,603	12,395	14,683
Ikageng	24,526	34,755	15,903	7,22	- 7,52	- 2,85	31,936	7,277	11,914

	Gemiddelde Bevolkingsinkomste (maandeliks)								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	1 170	1 990	4 580	11,21	8,69	9,52	13248,355	10540,417	11375,204
Pampierstad	1 353	2 369	5 599	11,85	8,98	9,93	17162,802	13235,276	14432,827
Ganyesa	1 528	2 531	6 334	10,62	9,61	9,94	17374,623	15850,165	16342,845
Ikageng	1 220	1 681	3 708	6,63	8,23	7,70	7048,532	8179,822	7783,868

	Gemiddelde huishouding inkomste (maandeliks)								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	1360,48751	2133,802242	3922,973107	9,42	6,28	7,32	9650,161	7212,345	7947,475
Pampierstad	1568,344375	1919,280262	4132,412259	4,12	7,97	6,67	6188,674	8897,518	7883,368
Ganyesa	865,8460208	1983,114946	3722,394196	18,03	6,50	10,21	19527,058	6987,098	9841,852
Ikageng	1819,735686	2200,249106	4437,263028	3,87	7,27	6,12	6486,975	8948,670	8038,711

	Afhanklikheidsvlak								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	1,269317229	1,224304878	1,173901439	- 0,72	- 0,42	- 0,52	1,092120212	1,125573061	1,114
Pampierstad	1,385917482	1,233794239	1,267239376	- 2,30	- 0,27	- 0,60	1,004313706	1,301591129	1,194
Ganyesa	1,517711995	1,434293312	1,446225537	- 1,12	- 0,08	- 0,32	1,291615474	1,45825703	1,400
Ikageng	0,980944889	0,930640248	1,021361119	- 1,05	- 0,93	- 0,27	0,919292603	1,120925662	1,049

	Landbou as % van totaal								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	7,391	10,278	11,108	6,82	0,78	2,75	21,479	12,005	14,574
Pampierstad	3,032	2,673	5,913	- 2,49	- 8,26	- 4,55	4,597	13,077	9,229
Ganyesa	5,574	2,911	2,129	- 12,18	- 3,08	- 6,22	0,581	1,557	1,121
Ikageng	2,164	4,154	3,435	- 13,93	- 1,88	- 3,13	12,657	2,840	4,674

	% Mynbou bydrae tot indiensname								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	0,878	0,372	1,751	15,77	16,75	4,71	0,315	8,236	2,774
Pampierstad	1,487	1,132	2,173	5,30	6,74	2,56	1,260	4,171	2,799
Ganyesa	4,813	5,886	3,182	4,11	5,97	2,72	4,760	1,720	2,415
Ikageng	1,126	0,705	0,567	8,94	2,16	4,47	0,222	0,456	0,359

	% Vervaardiging indiensname								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	4,633	11,634	6,732	20,22	5,32	2,52	42,440	3,895	8,635
Pampierstad	9,967	7,054	4,823	6,68	3,73	4,72	2,416	3,298	2,973
Ganyesa	2,256	2,682	1,688	3,52	4,52	1,91	2,387	1,063	1,392
Ikageng	11,274	11,324	8,364	0,09	2,98	1,97	8,439	6,178	6,855

	% Toegang tot elektrisiteit								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	82,877	69,703	84,63909165	3,40	1,96	0,14	59,870	102,775	85,834
Pampierstad	55,213	82,305	87,23103502	8,31	0,58	3,10	193,840	92,452	118,329
Ganyesa	7,609	89,082	86,68332052	63,57	0,27	17,61	11881,918	84,349	438,884
Ikageng	32,579	75,719	88,45714286	18,37	1,57	6,89	477,819	103,338	172,159

	% Toegang tot water								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	90	71	83	- 4,69	1,52 -	0,59	51,191	96,254	77,985
Pampierstad	84	79	75	- 1,29	0,51 -	0,77	65,899	71,265	69,430
Ganyesa	17	18	36	0,93	7,42	5,21	39,867	74,351	60,404
Ikageng	82	73	90	- 2,22	2,13	0,66	72,165	111,603	96,507

	Totale Bevolking								
	1996	2001	2011	Groeikoers %			Projeksie 2021		
Landelike Nedersetting				5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)	5 Jaar	10 Jaar	Gemiddeld (15 Jaar)
				1996-2001	2001-2011	1996-2011			
Jan-Kempdorp	14005,28831	16969,45569	24218	3,91	3,62	3,72	35554,125	34562,778	34890,117
Hartswater	3721	5126	10462	6,62	7,39	7,13	19854,209	21352,603	20840,977
Pampierstad	18853,02885	20414,4724	21710	1,60	0,62	0,95	25455,046	23087,743	23851,313
Hartswater	3721	5126	10462	6,62	7,39	7,13	19854,209	21352,603	20840,977
Ganyesa	13385,54837	15422,03456	19290	2,87	2,26	2,47	25606,088	24128,081	24611,019
Vryburg	15052	15088	21182	0,05	3,45	2,30	21283,444	29737,349	26600,030
Ikageng	58666,28451	70730,01946	87703	3,81	2,17	2,72	127480,816	108748,962	114665,216
Potchefstroom	37066	34769	43447	- 1,27	2,25	1,06	38228,984	54290,943	48300,227
	Afstande (km)			Invloedsfeer					
Ganyesa -> Vryburg	67,42		Jan Kempdorp	38,029					
Jan Kempdorp -> Hartswater	18,1		Pampierstad	9,355					
Pampierstad -> Hartswater	13,12		Ganyesa	6,433					
Ikageng -> Potchefstroom	4,83		Ikageng	2,929					

Bron: Eie samestelling (2021) met behulp van *Quantec EasyData* (2021).

Bylaag F: Skaalwaardes

Morfologies					
Aanwysers	Skaal waarde				
	1	2	3	4	5
Uitleg	Onbepland / Tradisioneel	semi-beplan		Bepland	
Oppervlakte grootte	3	8	13	18	23
Isolasie (Gemiddelde afstand na omliggende stedelike nedersettings)					
	200	160	120	80	40
Invloedsfeer	0	10	20	30	40
Toeganklikheid (padnetwerke)	Sekondêre padtoegang		Hoofpad (R) toegang		Veelvuldige pad toegange
Topografie	Omgewingsensitief (verhinder toeganglikheid & ontwikkeling)		Benut eienskappe tot voordeel		Gunstige topografie vir ontwikkeling
Nedersetting	Totale Skaal waarde	Gemiddeld			
Ganyesa	16	2,666666667			
Jan Kempdorp	22	3,666666667			
Pampierstad	14	2,333333333			
Ikageng	18	3			
30					

Demografies					
Aanwysers	Skaal waarde				
	1	2	3	4	5
Bevolkingsgrootte	20 000	45 000	70 000	95 000	120 000
Bevolkingsdigtheid	1000	3200	5400	7600	9800
Bevolking ouer as 65 jaar	7	6,5	6	5,5	5
Bevolking onder 15 jaar	37	35	33	31	29
Bevolkingsgroei	0	1	2	3	4
Behuisingsdigtheid	300	1100	1900	2700	3500
Aantal huishoudings	7000	21 000	28 000	35 000	42 000
Gemiddelde Huishouding grootte	3,4	3,25	3,1	2,95	2,8
Geen skoolopleiding	6,5	5,75	5	4,25	3,5
% matriek	11	14	17	20	23
% hoëronderrys	1	1,75	2,5	3,25	4
Totale Skaal waarde (55)					
Gemiddeld					
Nedersetting					
Ganyesa	21	1,90909091			
Jan Kempdorp	29	2,63636364			
Pampierstad	28	2,54545455			
Ikageng	52	4,72727273			
55					

Funksioneel					
Aanwysers	Skaal waarde				
	1	2	3	4	5
% Werkloosheid	27	23	19	15	11
Arbeidsdeelnamekoers	17	22	27	32	37
Gemiddelde huishouding inkomste	8 000	8 500	9 000	9 500	10 000
Afhanklikheidsvlak	1,4	1,3	1,2	1,1	1
% landbou, jag, bosbou en vissery sektor indiensname	16	12	8	4	0
% mynbousektor indiensname	3	2,25	1,5	0,75	0
% vervaardiging indiensname	1	3	5	7	9
% Toegang tot elektrisiteit	84	85	86	87	88
% Toegang tot water	60	70	80	90	100
Aantal gesondheidsfasiliteite	3	4	5	6	7
Aantal Opvoedkundige fasiliteite	13	17,5	22	26,5	31
Aantal Administratiewe fasiliteite	2	3	4	5	6
Aantal kommersiële fasiliteite	12	16	20	24	28
Totale Skaal					
Nedersetting	waarde	Gemiddeld			
Ganyesa	33	2,53846154			
Jan Kempdorp	35	2,69230769			
Pampierstad	26	2			
Ikageng	55	4,23076923			
	65				

Private Bag X1290, Potchefstroom
South Africa 2520
Tel: 018 299-1111/2222
Fax: 018 299-4910
Web: <http://www.nwu.ac.za>
Senate Committee for Research Ethics
Tel: 018 299-4849
Email: nkosinathi.machina@nwu.ac.za

ETHICS APPROVAL LETTER OF STUDY

Based on approval by the **Faculty of Natural and Agricultural Sciences Ethics Committee (FNAS-REC)**, the Faculty of Natural and Agricultural Sciences Ethics Committee hereby **approves** your study as indicated below. This implies that the North-West University Senate Committee for Research Ethics (NWU-SCRE) grants its permission that, provided the special conditions specified below are met and pending any other authorisation that may be necessary, the study may be initiated, using the ethics number below.

Study title: Aktuelle afbakeningskriteria vir die klassifikasie van landelike nedersettings in Suid-Afrika.																
Study Leader/Supervisor: Me GS Cornelius																
Student: H Hattingh																
Ethics number:		N	W	U	-	0	0	5	4	3	-	2	1	-	A	9
		Institution			Study Number						Year		Status			
Status: S = Submission; R = Re-Submission; P = Provisional Authorisation; A = Authorisation																
Application type: Single										Risk Category: Minimal						
Commencement date: 24/06/2021																
Expiry date: 30/09/2022																
Approval of the study is initially provided for a year, after which continuation of the study is dependent on receipt and review of the annual (or as otherwise stipulated) monitoring report and the concomitant issuing of a letter of continuation.																

Special in process conditions of the research for approval (if applicable):

- The following documentation are archived by FNASREC and should be complete and kept up to date:
 - Research proposal
 - Signed approval from the scientific committee indicating the proposed risk category
- All researchers involved in the study should submit signed NWU code of conduct statements annually.
- All researchers of low risk studies should submit proof of relevant ethics training every two years.
- All researchers that take part in activities that pose a safety and security threat to the researchers or the environment should submit a risk assessment form annually.
- All research involving human interaction should follow best ethical practice and keep documents as proof. This includes informed consent, questionnaires, incorporation of risk-benefit, and responsible data management.
- Any research at governmental or private institutions, permission must still be obtained from relevant authorities and provided to the FNASREC. Ethics approval is required BEFORE approval can be obtained from these authorities.